

STRIP SCHRIFT

Maandblad/Nr. 181/Losse nummers f 6,-/Bfrs. 124

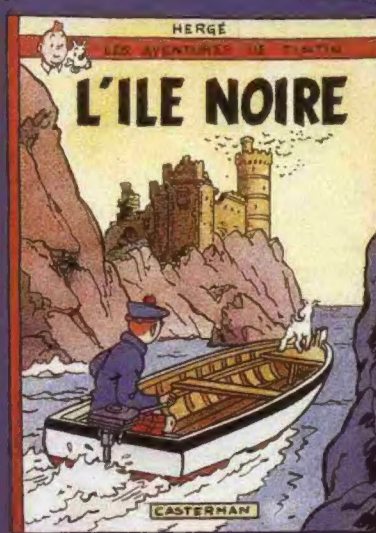
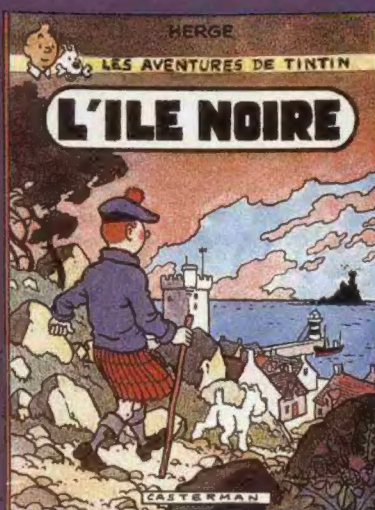
**De fantastische
werelden van
RORK**

**Prachtboeken
over
HERGÉ**

**BLUEBERRY
OP TAHITI?**

**Cartoons:
ELYH**

**ANGOULÊME
11**

nr. 181 — 18e jaargang, maart 1984

Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Redactie: Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam (020-250975).

Uitgevers: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, 3700 AK Zeist, tel. 03404-52292, telex 70042.

Advertentie-exploitatie: Inlichtingen en tarieven: Bureau Nassau, Jan van Nassastraat 18, 2596 BT Den Haag, telefoon 070-249500. U kunt ook uw advertenties direct inzenden aan de uitgever, Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Klachten over bezorging, adreswijzigingen en inlichtingen over abonnementen uitsluitend via Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Redactie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Har Brok, Jac Drewes, Rob van Eijck, Hans Frederiks, Peter de Raaf, Mat Schifferstein.

Nieuwsredactie: Donald Stroomberg.

Vaste medewerkers: Annelies Heidstra, Wim van Helden, Rob Möhlmann, Nico Noordermeer, Ernst Pommerel, Jan Smet, H. F. Smit, Hennie Wesseling, Rein van Willigen, Bob J. Miller, René Smulders, Bo Ventura.

Vormgeving: Hans Frederiks.

Omslagtekening: © Casterman.

Stripschrift is verkrijgbaar:

- via een lidmaatschap/abonnement à f62,—. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- via een abonnement (jan. t/m dec.) à f47,50. (buitenland f59,—.
- via een CJP-abonnement à f42,75.
- losse nummers (ook verkrijgbaar in de boekhandel) à f6,— Dubbele nummers f8,—. Postgiro 209948 t.n.v. 'Stripschrift' te Zeist.

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven. Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar. Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang te verschijnen nummers.

Distributie voor België: Persagentschap Vervoer en Distributie, Klein- Eilandstraat 1, 1070 Brussel, tel. (02) 5240130.

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSB BR. 0165-845.

Druk: Vonk Zeist.

Prachtboeken over Hergé

Een jaar geleden overleed Hergé, een van de meest invloedrijke striptekenaars van Europa. Na de golf van publiciteit verschenen er inmiddels twee omvangrijke studies over hem en over zijn navolgers. Jac Drewes en Har Brok verdiepten zich erin. / 3

Het laatste avontuur van Kuifje

Nu er toch twee schetspagina's van het laatste, nooit te verschijnen Kuifje-avontuur gepubliceerd zijn, inventariseert Har Brok feiten en geruchten. / 7

De fantastische werelden van Rork

Op de lezers-toptienlijsten van het weekblad Kuifje ontbreekt 'Rork' van Andreas. Mat Schifferstein en René Smulders analyseerden deze strip en konstateren dat dit gebrek aan waardering omgekeerd evenredig is met de kwaliteit van 'Rork'. / 10

Op zoek naar Jean Giraud

Waar bleef Jean Giraud! Hoe zit het met Moebius en wie is Jean Gir? Wie van de drie bevindt zich onder het aandachtig gehoor van een goeroe op Tahiti? Hans Frederiks ging op onderzoek uit. / 18

Van het katoenfront: Elyh

Ely Holzhaus is niet alleen sekretaris van de Nederlandse Cartoonistenvereniging De Tulp. Als Elyh is zij een snelgroeiende ster aan het Nederlandse katoenfirmament. Peter Nieuwendijk interviewde haar. / 22

Angoulême 11

Eind januari bezocht een delegatie van de Stripschriftredactie de elfde Salon International de la Bande Dessinée te Angoulême. Namens hen doet Har Brok verslag. / 24

Filmsnieuws	26
Lezerstoptwintig	27
Poststriptum	28
Boeken in 't kort	29
Vlaamse Frutjes	32
Nieuws	34
Ruiladvertenties	39
Het Stripschap	41

De Kunst van Hergé

door Jac Drewes

De erkenning van een kunstenaar kan men tot op zekere hoogte afleiden uit de prijzen, die er voor zijn kunstwerken geboden worden. Misschien spreekt ook wel een stuk erkenning uit de prijzen van de boeken over de kunstenaar. Recent verscheen bij uitgeverij Casterman 'De Wereld van Hergé', de vorig jaar overleden tekenaar van Kuifje, Kwik en Flupke en Jo, Suus en Jokko, voor de prijs van f 100,—.*

In dit boek wordt het werk van Hergé dat niet of moeilijk in albums is terug te vinden gepresenteerd, voorzien van enkele begeleidende teksten. Zo vinden we in het eerste deel een biografie van Hergé en een laatste interview, gemaakt door Benoît Peeters. In het tweede deel worden alle albums, die er van Hergé zijn verschenen besproken naar hun inhoud en achtergrond. Dan volgt een deel met ander illustratiewerk door Hergé gemaakt. In het vierde deel komen de films, merchandising

en parodie en plagiaat aan de orde, terwijl in het laatste deel de studio's Hergé de revue passeren.

Dit alles in een mooi gemaakt boek op dik papier, wel gebonden, maar met een kwetsbare rug.

De vraag is of dit boek als een sterke erkenning als officieel kunstenaar gezien moet worden of dat hier sprake is van een laatste hommage aan een begenadigd striptekenaar over wiens leven en werk het doek nu gevallen is. Al eerder verkreeg Hergé een

erkenning als officieel kunstenaar, toen een tiental van zijn pagina's tentoongesteld werd in 1981 in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten te Brussel. Ter gelegenheid hiervan werd een map met tien platen van Hergé in omloop gebracht.

De prijzen, die voor deze 'kunstwerken' betaald worden zijn inmiddels zo hoog opgelopen dat de gedachte dat het hierbij gaat om echte kunst, zich onweerstaanbaar opdringt. Dat zou dus pleiten voor de gedachte dat dit boek gezien moet worden als het eerste van een lange rij werken over Hergé. Het zou goed zijn om in dat licht eens na te gaan in hoeverre de inhoud deze suggestie van voorlopigheid dekt of dat er per ongeluk toch al aan het definitieve werk over Hergé en Kuifje is gewerkt. Echte liefhebbers kondigen al sinds jaar en dag aan dat ze met zo'n ultiem standaardwerk bezig zijn. Het reeds vele malen aangekondigde werk van Huib Opstal schijnt overigens door de onderhavige uitgave definitief van

Omslagen van 'Le petit Vingtième'

Omslagen van 'Le petit Vingtième'

de baan te zijn.

De illustraties in het boek zullen vele verzamelaars een groot genoegen doen. Honderdvijftig door Hergé gemaakte omslagtekeningen voor *Petit Vingtième* zijn opgenomen, alsmede alle grote kleurenplaten, die indertijd in de Franse zwart-wit-albums verschenen. Verder veel niet gepubliceerd materiaal, zoals niet gebruikte omslagontwerpen, schetstekeningen en een aantal belangrijke en exemplarische hertekeningen. Allemaal materiaal, dat tot nu toe alleen maar voor een enkele kapitaalcrachtige verzamelaar te krijgen was. In dit opzicht biedt het boek de liefhebber veel waar voor zijn geld.

Met de tekst is het in dat opzicht veel min-

der gesteld. Uiteraard hebben de makers de pretentie gehad ook veel nieuwe dingen te presenteren, maar daar zijn ze toch maar nauwelijks in geslaagd. De afzonderlijke tekstonderdelen ademen een zekere oppervlakkigheid en insiders kennen veel schriftelijk materiaal, waarin Hergé en zijn werk veel grondiger besproken en geanalyseerd is. Vooral het inleidende interview van Peeters is in dat opzicht nogal mager uitgevallen, de aankondiging dat het om het meest diepgaande interview, dat ooit met Hergé gehouden is, zou moeten gaan ten spijt. Veel van wat overhoop wordt gehaald is door de overigens vaak geciteerde Numa Sadoul in zijn boek *Tintin et moi* veel grondiger aan de orde gesteld. Toch blijft het

boek wel aardig om te lezen, omdat het vele niet en minder bekende wetenswaardigheden over Hergé en Kuifje publiek maakt. Ondanks het grote aantal opgenomen illustraties zal er in de komende jaren nog wel veel meer tekenwerk van Hergé boven tafel komen en in druk verschijnen. In dat opzicht is dit boek zeker niet definitief. En wat de beschouwing en analyse van het werk van Hergé betreft vallen er zeker nog tien boeken van deze omvang te vullen.

*) Benoît Peeters: *De Wereld van Hergé*. Ontwerp en samenstelling: Jens Peder Agger. Casterman/Carlsen 1983, 320 blzz (gebonden en in kleur).

De erfgenamen van Hergé

door Har Brok

De studie "*Les Héritiers d'Hergé*" eind 1983 uitgebracht door Magic Strip en geschreven door Bruno Lecigne is een van de mooist uitgevoerde boeken van de afgelopen tijd. Een grandioze omslagtekening die doet denken aan de slotscène van de eerste film van 'De Apenplaneet' en een oogstrelende lay-out, beide van de hand van Pierre Pourbaix, die daarvoor wel eens apart genoemd mag worden. In de eerste plaats is 'Les Héritiers d'Hergé' echter een boek over Hergé en tekenaars die met hem in verband gebracht kunnen worden. Ook in die zin is het een opmerkelijk boek, eigenzinnig samengesteld door de 26-jarige Bruno Lecigne, in stripkringen bekend als medewerker aan 'Falatoff', 'Libération' en 'Fluide Glacial' maar vooral als auteur van 'Avances et mascarades', een overzichtswerk over de evolutie van het Franse beeldverhaal in de jaren '70 (Futuropolis 1981).

Les Héritiers opent met een chronologische 'gids' van belangrijke jaartallen in verband met deze studie. Aanvankelijk beperkt tot het werk van Hergé, maar al snel kumularend met het werk van andere stripauteurs, die ik hieronder tussen haakjes vermeld met het jaar van hun eerste optre-

den in deze lijst. Lecigne deelt als volgt in: I. 1929-1941 te beginnen met *Kuifje in de Sovjetunie* (Evany 1931, Jijé 1936, Gianolla 1938); II. 1942-1960 te beginnen met *Het geheim van de Eenhoorn* (Jacobs 1943, Breyse 1945, Ratal 1946, Vandersteen 1946, Mar-

tin 1946, Tillieux 1947, Bel 1949, De Moor 1950, Tibet 1953);

III. 1961-1969 te beginnen met *De Juwelen van Bianca Castafiore* (Craenhals 1964);

IV. 1970-1983 te beginnen met *Het hol van de wolf* door De Moor/Martin, *Yoko Tsuno* door Leloup en *Een paard in de winter* door

Hergé door Joost Swarte

Tardi (Van den Boogaard 1976, Winger 1976, Chaillat 1977, Ceppi 1977, Floc'h 1977, Smeets 1977, Pleyers 1978, J.L. Floc'h 1978, Hé 1978, Chaland 1979, Benoît 1979, Dimberton 1980, Swarte 1980, Dumas 1980, Goffin 1981, Briel 1982, Torres 1983, Desneuve 1983, Cordonnier 1983, Tripp 1983).

Zoals men ziet een lijst die wat de Nederlandse auteurs betreft uitgaat van het jaar van de Franse vertaling, waardoor niet in het Frans vertaalde auteurs zelfs geheel ontbreken (zoals Henk 't Jong), terwijl ze verderop wel degelijk aan de orde komen. De lijst bevat verder ook jaartallen omtrent persiflages, Hergéstudies en dergelijke.

Les Héritiers is vervolgens ingedeeld in 4 delen die samen 17 hoofdstukken beslaan.

In het eerste deel vangt Lecigne onmiddellijk aan met de kernvraag of er wel een School van Hergé bestaat. Om daarvan te kunnen spreken zou men allereerst het concept moeten definiëren van wat zo'n School inhoudt. Stapje voor stapje geeft Lecigne dan aan dat dat concept niet eenduidig te definiëren is, omdat het bestaat uit verschillende onderdelen die niet steeds gezamenlijk aanwezig hoeven te zijn bij een stripauteur om hem toch tot de School van Hergé te kunnen rekenen. Lecigne splitst daarom zijn vraagstelling in die verschillende onderdelen. Kortom hij beantwoordt de vraag naar het bestaan van een School met de tegenvraag 'Ja, maar het hangt ervan af wat u daaronder wilt verstaan'. Dit klinkt allemaal wat theoretisch en vaag, maar het is wel zo dat door deze 'gesplitste' benadering zowel Jacques Martin als Joost Swarte tot de School van Hergé gerekend kunnen worden, terwijl hun werk grafisch en inhoudelijk niets met elkaar gemeen lijkt te hebben.

Brusselse School

Allereerst onderscheidt Lecigne de auteurs die typisch in de stijl van Hergé werken: de School van Hergé in engere zin. Hij plaatst daartegenover de auteurs die meer globaal in de 'sfeer' van Hergé werken: hij noemt deze groep de Brusselse School. Op deze wijze bespreekt hij in het tweede hoofdstuk zeer uitvoerig de bijzonderheden van deze beide Scholen en geeft niet alleen de onbetwiste Hergéïanen maar ook de auteurs die eigenlijk alleen thematisch of grafisch door Hergé zijn beïnvloed een eigen plaats. Van groot belang én nieuw is dat Lecigne de verschillende lagen van beïnvloeding losweekt en dat hij de verschillende wegen van beïnvloeding nagaat. Er zijn namelijk buiten Hergé veel meer en voor bepaalde auteurs veel belangrijkere invloedschaarden: E.-P. Jacobs bijvoorbeeld, Jacques Mar-

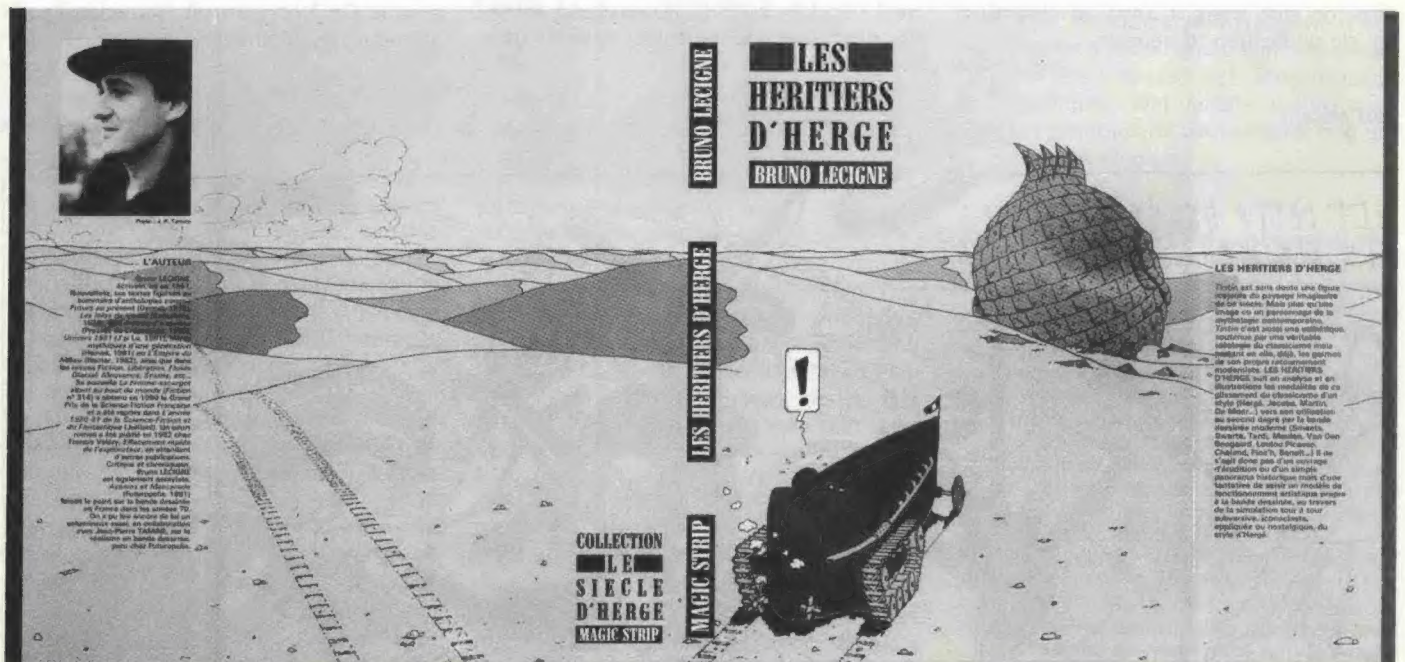

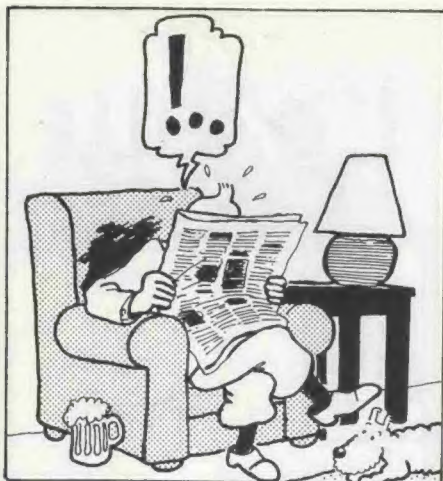
Hommage aan Hergé door Serge Clerc

tin, Mark Smeets, Ever Meulen, Joost Swarte om maar eens een paar uiteenlopende figuren te noemen.

Hollandse School

Lecigne situeert met name de Hollandse School binnen dit geheel op een geheel eigen plaats. Er gaat volgens hem een rechtstreekse lijn van Hergé (en wellicht De Moor), in laten we zeggen zijn albums uit de veertiger jaren, naar deze groep die rond 1970 voor het voetlicht treedt (Lecigne noemt als belangrijkste Smeets, Swarte en Van den Boogaard). Deze tekenaars zitten niet in de traditie van Hergé, maar ontdekken hem abrupt. Een herontdekking eigenlijk en de Hollandse School verschilt

Tardi's Kuifje

daarin totaal van de andere erfgenamen. Zo totaal dat niet Hergé maar Joost Swarte van beslissende invloed is geweest op de stijl van bijv. Ted Benoît en J.-L. Floc'h. Deze ruime en zeer gedifferentieerde benadering van de School van Hergé doet in eerste instantie verwarrend aan. Ze valt ook nauwelijks samen met wat ikzelf in *De Klare Lijn* (Rotterdam 1977) en in *Terug naar de Klare Lijn* (Stripschrift 146/147 (1981), 27-29) uiteengezet heb. In die beschouwingen ben ik vooral uitgegaan van het grafische aspect omdat dat ook het uitgangspunt was van de samenstellers van de catalogus *De Klare Lijn*. In *Terug naar de Klare Lijn* blijkt echter al dat dit begrip dwars door andere noties over het werk van Hergé loopt en het is nu de verdienste van Lecigne dat hij al deze noties in onderlinge samenhang onder één noemer weet te brengen. Dat gaat niet eenvoudig en daarom is *Les Héritiers* ook geen gemakkelijk boek, maar het resultaat mag er zijn. In het derde hoofdstuk besteedt Lecigne nog aandacht aan de semi-klassieke groep auteurs, die rechtstreeks het werk van Hergé voortzetten met dezelfde soort verhalen en – voor zover hun talent dat toestaat – in dezelfde stijl: Henk 't Jong en Dick Briel om de gedachten te bepalen.

Ever Meulen

De laatste drie delen van *Les Héritiers* zijn een uitbouw van het eerste. In 13 hoofdstukken gaat hij daar nader in op de individuele tekenaars (en groepen). Hij belicht hun werk en invloeden, soms aangevuld met interviews maar steeds met informatieve illustraties. Deel twee omvat drie belangrijke en vernieuwende invloedshaarden in het voetspoor van Hergé: Mark Smeets, Joost Swarte en Jacques Tardi. Tardi hoor ik u denken? Jazeker, de Tardi van Isabelle Avondrood, de Tardi wiens werk bol staat van citaten en parafrases in verband met Hergé, Jacobs en Martin, de Tardi die de eerste omslagtekening maakte voor Jacobs *Un opéra de papier*: de brug tussen Hergé/Jacobs en hun moderne navolgers. Een brugfunctie zoals Smeets en Swarte die grafisch en kompositorisch hebben. Het derde deel is getiteld *Les modulations modernistes* en trekt de lijnen door. Door fijnzinnige analyse weet Lecigne in dit deel in 8 hoofdstukken de meest uiteenlopende uitlopers te traceren. De resultaten zijn zonder meer verrassend, want Lecigne is verrassend consequent. Hij schuwt geen problemen, maar schept orde in chaos: geduldig en precies. In dit deel trekt hij de School van Hergé door naar Ever Meulen (de grens van het esthetisme), Van den Boogaard, Loulou Picasso uit de groep Bazooka (met zijn enorme invloed op Benoît en Chaland), Floc'h, Chaland, Benoît, J.L. Floc'h, Goffin enzovoorts. In het tiende hoofdstuk gaat hij daarbij in op de Hergé-parodieën (en plagiaat), wat mij enigszins overdreven voorkomt: voor de volledigheid een aardig hoofdstuk, maar het gaat toch niet aan serieus hierop in te gaan. Merkwaardig in dit deel zijn ook de illustraties van Ferrandez/Rodolphe. Ze zijn afgedrukt zonder enige verklaring in de tekst, terwijl die toch wel vereist is, omdat Lecigne in dit hoofdstuk toch vooral de visuele navolgers als groep behandelt.

De cirkel is rond

In het laatste deel getiteld *L'effet de boucle* gaat Lecigne, zoals in hoofdstuk 3 aangekondigd, in op de nieuwe semi-Hergé's.

Pim en Propke door Piet Schreuders

Auteurs die Hergé (uit de veertiger jaren vooral) willen voortzetten dan wel een van zijn 'scholieren' zijn in klassieke zin. Ik kan de titel van dit deel niet goed vertalen, maar ik denk op grond van de inhoud dat Lecigne bedoelt 'Een vicieuze cirkel': de groep tekenaars die niet rechtstreeks afgeleid van de Stijl van Hergé in welke zin dan ook (De Moor, Martin), niet voortbouwen op zijn werk (Swarte, Ever Meulen), maar hetzelfde als hun voorbeeld proberen te doen. Hergé, dat wil ook zeggen Jacques Martin en E.P. Jacobs, herhaald door Dominique Hé, Wininger, Dumas, J.L. Floc'h, Dick Briel, Henk 't Jong, Ceppi en (met de nodige vraagtekens van Lecigne) Henk Kuijpers. Het valt trouwens op hoe goed Lecigne op de hoogte is van het Nederlandse stripgebeuren in dit verband. Niet echt, want Nederlands lezen kan hij kennelijk niet, maar intussen heeft hij er toch genoeg van opgepikt (hij kent 't Jong, die nooit in het Frans vertaald werd, hij kent *Hitweek* en de parodieën van Piet Schreuders, maar *De Klare Lijn* heeft hij nooit gelezen).

Les Héritiers besluit met een konkluderend slothoofdstuk en verschillende indices. Het dient zo snel mogelijk vertaald en in dezelfde vorm uitgebracht te worden. Naar verluidt is De Noorman uit Nijmegen op dit moment hier al druk mee doende.

Het laatste avontuur van Kuifje

door Har Brok

In 1976 verscheen het laatste Kuifje-album *Kuifje en de Picaro's*. Acht jaar was eraan gewerkt sinds het album *Vlucht 714* (1968) en een eenvoudige optelsom levert op dat in 1984 weer een nieuw album had moeten verschijnen. Het heeft niet zo mogen zijn, want enkele maanden na Kuifjes vijftigjarige jubileum in 1979 begon Hergé met zijn gezondheid te sukkelen. Op 3 maart 1983 overleed hij en daarmee beëindigde ook Kuifje zijn avontuurlijke leven.

Hergé was nog niet begraven toen de geruchtenmachine al op volle toeren spekte over het laatste onvoltooide Kuifje-avontuur. In vrijwel alle In memoriams werden er enkele regels aan gewijd en in *De Morgen* van 8 maart lezen we nog: 'Onder-tussen wordt het afwachten of het testament van Hergé inderdaad zal verbieden dat zijn werk wordt voortgezet. Maar de kans is erg groot dat het laatste album toch zal worden afgewerkt. Hergé stopte ermee vanwege zijn ziekte ongeveer een jaar geleden. Toen was wel het hele scenario al voltooid, stonden zeven pagina's in de inkt en waren voor de overige al schetssteekeningen met vage tekst gemaakt. Bob de Moor, zijn naaste en talentrijke medewerker bij Studio Hergé: *Met wat voor handen is, zou ik geen scrupules hebben om dat af te werken. Ik voel me daar sterk genoeg voor. De kwestie is of het nog mag. Hergé zelf heeft daar tegen mij nooit iets over gezegd. Veel zal nu ook afhangen van zijn echtgenote. Totaal nieuwe albums zie ik niet zo meteen ontstaan. Persoonlijk zou ik Kuifje wel willen voortzetten, ook met een nieuw verhaal. Die uitdaging om dat te proberen is wel groot. Maar ik ga niet tegen Hergé's wil of die van zijn echtgenote in. Het is dus afwachten.*'¹ Op 9 maart komt er aan alle onzekerheid een einde. Hergé's laatste wil houdt in dat het voor 1985 geplande album niet verschijnt en Studios Hergé delen mee dat de tekeningen voor dat album aan zijn weduwe overhandigd zullen worden.² In *Het Volk* van die dag lezen we: 'De bewonderaars van de geestelijke vader van Kuifje overwegen een museum te zijner nagedachtenis op te richten. Zo willen ze er de tekeningen van het laatste op getouw staande stripverhaal van Kuifje tentoonstellen. In uitvoering van de laatste wil van Hergé zal dit verhaal *Kuifje in Avantgardekringen* niet gepubliceerd worden, zo werd door de studio Hergé meegedeeld.'³ In dit berichtje werd voor de tweede keer

een eventuele titel genoemd van het 'laatste' Kuifje-album; een titel die zeer wel aansluit bij wat er sinds 1976 over de inhoud was uitgelekt. Aanvankelijk zou het verhaal gekonsentreerd zijn rond een gijzelingsdrama op een vliegveld⁴, maar al snel kwam daarbij dat het verhaal zich zou afspelen in moderne kunst-kringen. *De Morgen*: 'het speelt zich af in de wereld van de moderne kunst, waarvan Hergé (...) een groot bewonderaar was. Hij kende perfect de atmosfeer van vernissages en galerijen. Het verhaal ligt waarschijnlijk het dichtst van allemaal bij zijn eigen privé-wereld. Plaats van handeling is Europa en vooral Italië. Volgens Hergé zou het een echte *policiër*, een detektive, worden, waarin Kuifje op zoek gaat naar kunstvervalsers. Voor het verhaal waren door Hergé ook al nieuwe personages geschetst'.¹ Hergé zelf in 1979 in de *Leeuwarder Courant*: 'Ditmaal wil ik een beetje de spot drijven met de moderne kunst, dus ook een beetje met mezelf'.⁵ Onmiddellijk na het overlijden van Hergé publiceerde *Het laatste nieuws* voor zover na te gaan als eerste 'de' titel van het laatste Kuifje-album: 'Het volgende boek (...) zou *Kuifje en de vervalsers* heten. In dit album zou Hergé zijn lezers confronteren met het wereldje van kunstschilders en schilderijenvervalsers. (...) Naar verluidt had Hergé van het volgende avontuur nog maar de eerste drie bladzijden in potloodtekening gezet. Wel had hij het scenario voltooid'.⁶ Tot zover enkele uitspraken omtrent dit nooit te verschijnen album. Dat het nooit zou verschijnen was niet echt treurig. Tenslotte had Kuifje alles al beleefd en vond de reeks een afrondend hoogtepunt in *De Juwelen van Bianca Castafiore*. De twee albums daarna vormden al een soort afbouw met af en toe zeer onHergéïaans tekenwerk en weinig subtiële humoristische intermezzo's. Maar spijtig was het toch wel: een avontuur rond Hergé's kunstaspiraties, een zo persoonlijk gege-

ven, zou nooit het licht zien.

Toch heeft dit alles nog een staartje. Begin 1984 bereikt ons zo ongeveer de meest luxueuze nieuwjaarskaart die de Studios Hergé ooit verzonden hebben: een weemoedig stemmende kleurentfoto van Hergé *avec les meilleurs vœux des Studios Hergé* vergezeld van het ontwerp van de eerste twee platen van *Tintin et l'alph-art* zó perfect afgedrukt dat elke geadresseerde moet denken de originele platen ontvangen te hebben. De titel van deze ontwerpplaten lijkt niet op de twee titels die hierboven genoemd zijn, maar 'alph-art' doet wel 'kunst' vermoeden om niet te zeggen 'moderne kunst'. Het kan niet anders dat deze platen schetspagina's zijn van het laatste Kuifje-avontuur. Een gok, dat geef ik toe, maar van andere Kuifje-projecten is er voor zover ik weet geen sprake. De platen zijn niet geïnk, maar in de werkwijze van Hergé is dat goed mogelijk, terwijl het niet geïnk zijn in overeenstemming is met wat *Het laatste nieuws* meedeelde.⁶ Resteert afgezien van alles een prachtige opening van een verhaal gesitueerd in Molensloot en nauw aansluitend bij de beginpagina's van *De Juwelen van Bianca Castafiore*. Alleen dat al belooft veel goeds en lijkt mij aan te sluiten bij het persoonlijke karakter van het door Hergé aangekondigde laatste avontuur van Kuifje. Op de twee volgende bladzijden van *Stripschrift* willen we u ook visueel kennis laten nemen van de beelden die ons inspireerden tot bovenstaande bespiegelingen. Het laatste woord over *Tintin et l'alph-art* zal vermoedelijk nog gezegd moeten worden.

1) RC: 'Te Deum en geheime begrafenis voor Hergé', in *De Morgen*, 8 maart 1983.

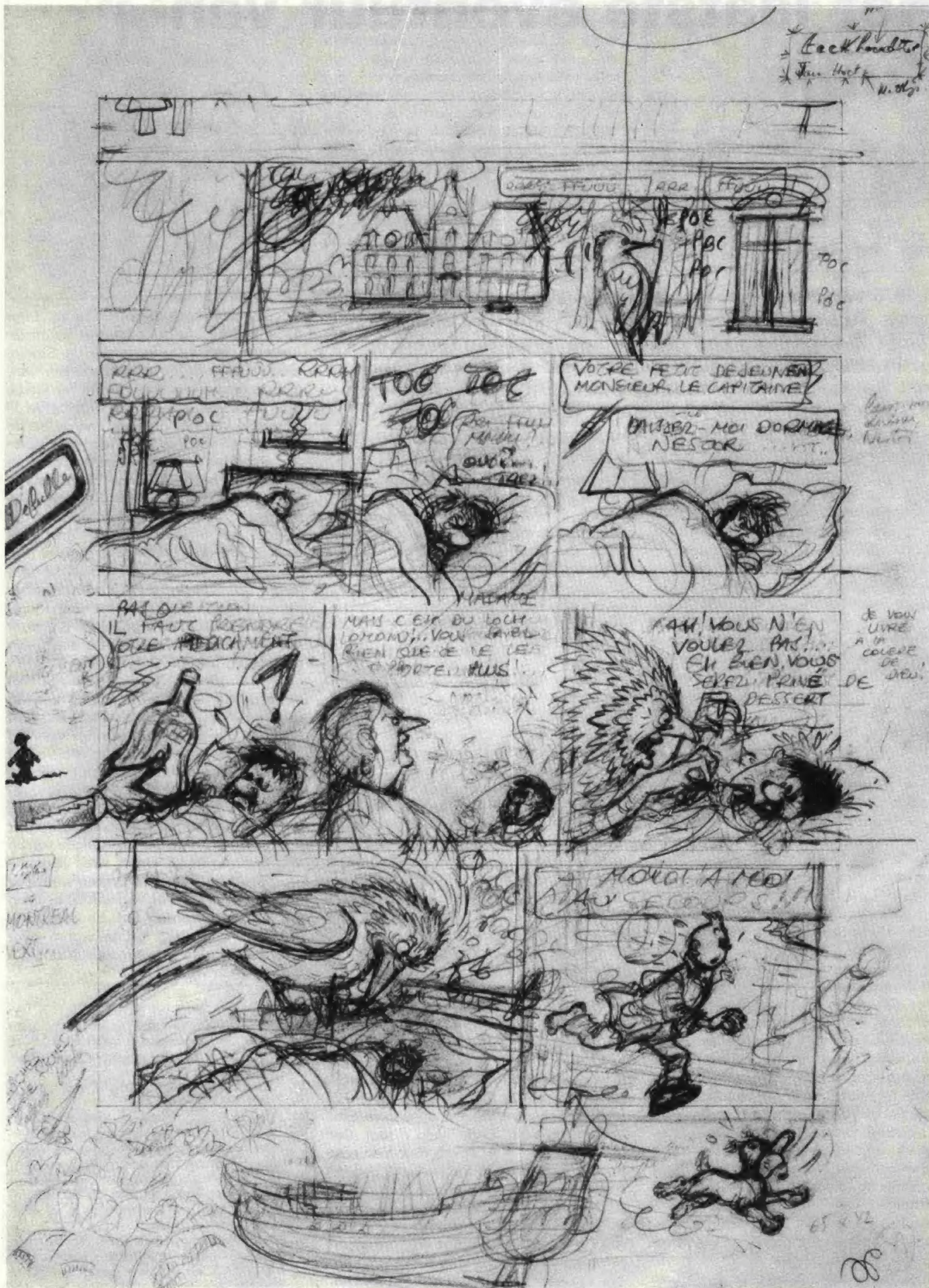
2) 'Kuifje sterft met zijn ontwerper', in *De Telegraaf*, 9 maart 1983.

3) 'Bloemen voor een wees', in *Het Volk*, 9 maart 1983.

4) H. Brok/E. Pommerel/J. Swarte: 'Hergé: De klare lijn. Daarin ben ik een fascist. Daarin ben ik een reactionair (...)', in *Vrij Nederland*, 5 februari 1977, blz. 7.

5) 'Kuifje heeft Abraham gezien', in *Leeuwarder Courant*, 7 februari 1979, blz. 19. Dit artikel verscheen met andere titels in verschillende andere kranten.

6) Marcel Wilmet: 'Nooit komt er nog een Kuifje-album', in *Het laatste nieuws*, 5/6 maart 1983, blz. 9. Merk op dat in 1983 te Zutphen een illegaal album verscheen met dezelfde titel ter rehabilitatie van de illegale uitgave *Kuifje in Zwitserland*.

De fantastische werelden van

door Mat Schifferstein & René Smulders

Andreas wordt in 1951 in Düsseldorf geboren. Later bezoekt hij in diezelfde stad de leergangen voor grafische kunst. In Brussel krijgt hij les van Claude Renard, en in het eerste nummer van *Le neuvième rêve* verschijnt van zijn hand het korte verhaal *Schizo* (1978). Na zijn opleiding aan het St. Luc-instituut gaat hij in de leer bij Eddy Paape. Uit die tijd stamt de strip *Udolfo*, die in twee episodes (met een totaal van 46 platen) verschijnt in het weekblad *Kuifje*. De tekst is van Duchâteau, de plaatindeling is van Andreas (gezien de opmerkelijke kamerastandpunten en de lange, smalle plaatjes). Het inkten is door Paape gedaan, dus de personages lijken zo uit *Luc Oriënt* weggelopen. Het verhaal gaat over een geheimschrift, juwelen en een klok (waarvan de tijd verband houdt met een mensenleven). Andreas heeft dus zeker invloed op het scenario uitgeoefend, maar dat heeft *Udolfo* niet voor de typische Duchâteau-ongein kunnen behoeden: op de laatste plaat blijkt dat het hele verhaal, dat zich in de 18e eeuw afspeelt, eigenlijk science-fiction is (vergelijk de 46e plaat van het Duchâteau-verhaal *Hyperion*, dat ook uit die tijd stamt). Van 1978 tot 1980 tekent Andreas de eerste 46 platen van *Rork*, die

nu in het boek *Fragmenten* gebundeld zijn. In die tijd maakt hij ook, samen met François Rivière, een serie 'mythografieën' voor (*A Suivre*), die later door Bédéràma gebundeld worden onder de titel *Revelations posthumes* (1980). Hier maken Andreas en Rivière gebruik van een combinatie van zeer exakte, 'geposeerde' tekeningen (die veel weghebben van foto's) en een getypte tekst (die zo uit een dagboek kan komen), waardoor de verhalen op *dokumentaires* lijken. Dokumentaires over het leven van personen die echt bestaan hebben, en die voor velen mythes zijn geworden: Howard Philips Lovecraft, Agatha Christie, Jules Verne. Verhalen die heel indringend zijn doordat de lezer niet meer weet waar de fictie begint en de werkelijkheid eindigt.

Voor Berthet, de tekenaar van *Koffiekleurtje*, schrijft Andreas het scenario voor *Winter, 1951* (Robbedoes 2301-2303). Een spannend en sfeervol verhaal dat veel wegheeft van de beroemde film van Don Siegel, *The invasion of the bodysnatchers*: de ik-figuur blijft als enige over in een wereld waar alle mensen zijn vervangen door... ja, door 'andere' mensen. Dit verhaal van 21 platen zou deel gaan uitmaken van een vierluik,

maar de vervolgdelen zijn nooit verschenen.

In 1980 en 1981 tekent Andreas de tweede reeks *Rork*-verhalen, die in september onder de titel *Doorgangen* gebundeld zullen worden. Het verhaal *De vergetenen* dat als laatste *Rork*-verhaal in een Super Kuifje verschijnt lijkt het begin van een derde boek, maar of die reeks ooit wordt voortgezet valt te betwijfelen.

Na een kort zwartwit verhaal voor de stripkrant van uitgever Michel Deligne te hebben gemaakt (dat voor dit jaar als het album *Cromwell Stone* staat aangekondigd) is Andreas nu bezig met nieuwe projecten voor zowel *Métal Hurlant* (een strip die *Cyrus* heet) als *Kuifje*. In *Kuifje* verschijnt *De grot der herinnering*, een verhaal van zo'n 50 platen over het land van de dood, zoals de oude druïden dat zagen. Andreas woont tegenwoordig aan de Atlantische kust, in de buurt van Saint Briec in Bretagne. Die omgeving heeft zijn belangstelling voor de oude Bretonse (Keltische) cultuur sterk bevorderd. Laten we hopen dat die inspiratie tot nieuwe meesterwerken leidt. Voor de liefhebbers van het werk van Andreas (en dat aantal zal snel toenemen!) belooft 1984 een bijzonder jaar te worden...

Wie is RORK?

Er was eens... een smid die aan het eind van de XVIe eeuw ergens in een rustig dorpje leefde. Op een mooie ochtend vond hij voor z'n deur een boorling, die daar te vinden was gelegd. Hij zocht de ouders van het kind, maar vond ze niet. Hij en zijn vrouw adopteerden dan het jongetje dat voorspoedig opgroeide en leerde lezen en schrijven.

Op een dag keek het jongetje lang naar zijn vader die aan het werk was en vroeg: 'Waarom maak je gereedschap en wapens?' De smid legde zijn hamer neer en antwoordde: 'Het gereedschap maak ik stevig en nuttig. Ik leg er al mijn goede wil in. Het wapen maak ik mooi en sterk. Ik leg er al mijn angst en twijfels in. Maar werktuig en wapen dragen mijn hoop mee. Het gereedschap omdat het ons helpt te bouwen. Het wapen omdat het ons de macht geeft te breken op de dag dat wij, uit vrije keus, de macht niet langer dulden. Ik hoop dat je die dag zult zien!'

Die nacht droomde het jongetje dat hij kon bouwen en breken zonder werktuig of wapen, alleen door de kracht van zijn geest. En al de mensen van de wereld kwamen naar hem toe en ieder stelde hem een vraag. En geen vraag was dezelfde.

De volgende ochtend vroeg de jongen aan zijn vader: 'Hoe kan men op alle vragen een antwoord geven? Het is zo moeilijk want het verandert de hele tijd...'

De vader glimlachte en streek met de hand zacht door het stroblonde haar van zijn zoon.'

ANDREAS

Eindeloos stelt de jonge Rork zijn pleegvader vragen, die deze zo goed mogelijk probeert te beantwoorden. Op de avond voor Rorks tiende verjaardag verzuucht hij echter tot zijn vrouw: 'We hebben geen antwoorden meer op zijn vragen. Iemand anders moet...' Ondertussen slaapt Rork, en hij droomt dat hij met vreemde, kleurige wezens uit een andere wereld praat. In deze droom ontmoet hij ook Tanemanar, de 'meester der dromen'. Als Rork na drie dagen koortsachtige slaap eindelijk ontwaakt zijn zijn haren spierwit geworden. Even later komt Tanemanar hem halen.

Rork heeft al van een buitengewone intelligentie blij gegeven. Kort na zijn ontwaken uit bovengenoemde droom doet hij zijn eerste bovennatuurlijke waarneming (een toekomstvisioen, waarin hij het huis van zijn pleegouders in vlammen ziet opgaan). Hij blijft nu vele jaren bij Tanemanar en is, zeg maar, een tovenaarsleerling geworden. Rork leert snel en veel, en in *Het Reuzenkerkhof* is de tijd rijp voor zijn inwijding in een groot geheim, namelijk dat van de doorgangen naar andere werelden. Een geheim waar zelfs Tanemanar nooit aan toe is gekomen.

Doorgangen

Zowel de religie als de magie geloven in het bestaan van meer werelden. Eén van die werelden is de onze, de mensenwereld. De andere werelden worden bevolkt door geesten, goden en demonen. Die werelden zijn voor de mens onvoorstelbaar (en dus verschrikkelijk).

De religie kent ook het fenomeen van de overgang of doorgang. Echter: de gewone mens gaat slechts één keer over, namelijk bij het sterven. Hij verlaat dan het rijk der levenden en betreedt de wereld van de doden. Rork verwerft in *Het reuzenkerkhof* de macht om van onze wereld over te gaan in parallelle werelden. Rork is dan ook geen gewoon mens. In *De Vlek* lezen we over Rork: 'een ogenschijnlijk jonge man, die toch de oudste inwoners van Alien's Point niet geboren hebben zien worden'. In *De meester der dromen* besluit hij: '... dat was de laatste keer dat ik mijn ouders zag. Dat was drie eeuwen geleden.' En in *De evangene van de wanhoop* bedenkt hij: 'Ik kan niet ouder worden'.

Toch is ook voor de hoogbegaafde Rork het 'overgaan' niet zonder gevaar. De strijd tussen Rork en Pharass, de 'wachter van de Overgang' staat centraal in de tweede bundeling van Rorks belevenissen. We zullen daar nu niet verder op in gaan, omdat dit album pas over een half jaar zal verschijnen.

Wrightson

Terug naar het begin. In november 1978 verschijnt de eerste episode van *Rork* in *Kuifje-weekblad*: *Een eeuw voor een huis*. Een veelbelovend werkje van de jonge tekenaar Andreas, dat vooral opvalt door de vergevorderde tekentechniek en het goed vertelde verhaal. Er zijn duidelijk invloeden merkbaar, namelijk van horror- en fantasie-

schrijver Lovecraft en van tekenaar Wrightson. Van Berni Wrightson (die Andreas in het eerste verhaal introduceert als de jonge schrijver Bernard Wright) herkennen we de typerende, wat verkrampde houdingen van personen: uit elkaar staande benen, open gespreide armen, gepeesde handen, gezichten met naar beneden getrokken mondhoeken, en verder de 19de eeuwse kledij en de wapperende mantels. Verder gebruikt Wrightson bepaalde, zeer opvallende kamerastandpunten, zoals het vogelperspektief (bijvoorbeeld tussen de balken van de zoldering de kamer in kijken). Hij heeft ook een specifieke lijnvoering, onder andere een specifieke manier om schaduwen aan te geven, namelijk door arceringen.

We vinden dit op onmiskenbare wijze terug bij Andreas. In de zwartwit platen die voor in het eerste *Rork* album, *Fragmenten*, zijn gepubliceerd herkennen we zó precies Wrightsons laatste werk, de zwartwit illustraties voor Mary Shelley's *Frankenstein*, dat we dit als een ode kunnen zien. In zijn strips laat Andreas echter merken dat hij heel goed in staat is om met bepaalde technieken, ook al leent hij die elders, een eigen verhaal te vertellen. Hij perfectioneert die technieken ook, en gebruikt ze op een zeer persoonlijke manier. Zo gebruikt hij heel afwijkende plaatindelingen en vaak ronduit spektakulaire perspectieven.

Lovecraft

Howard Phillips Lovecraft (1890-1937), een Amerikaanse schrijver van pulpverhalen, is zeer geliefd bij sommige aanhangers van

Rork. Uit: 'De meester der dromen'

Illustratie van Andreas in (A SUIVRE)

fantastische verhalen. Zijn verhalen gaan uit van een door hemzelf ontwikkelde cthulhu-mythologie: 'Al mijn verhalen gaan uit van de fundamentele kennis of legende dat deze wereld eens bewoond is geweest door een ander ras, dat door de zwarte kunst te beoefenen, zijn steunpunt verloor en verstoten werd, maar ergens anders voortleeft, voortdurend gereed om deze aarde weer in bezit te nemen' (Wordt vervolgd I).

De verhalen van Lovecraft zijn vol dreiging van het Onnoembare, het Verschrikkelijke. Ze zijn vol verdorven, okulte kennis, vervloekte boeken en waanzin van diegenen die ooit een contact hebben gehad met wat voor altijd moet slapen, wat voor altijd verborgen moet blijven. Lovecraft heeft zeer geslaagde verhalen geschreven, zoals *The Shadow over Insmouth*, *The haunter of the dark*, *The outsider* en *The thing on the doorstep*. Er zijn in Nederland, met name door Bruna, verschillende verhalenbundels van hem op de markt gebracht. Lovecrafts horror is niet subtiel, en veel van zijn verhalen zijn saai en grotesk, maar hij heeft zeer veel mensen geïnspireerd, waaronder de striptekenaars Philippe Druillet en Alberto Breccia, die ieder op hun eigen manier het Onvoorstelbare hebben geprobeerd uit te beelden.

Lovecrafts invloed vinden we bij *Rork* terug in de al dan niet zichtbare aanwezigheid van dat wat het bevattingvermogen te boven gaat: Bernard Wright die plots in een

ander, hem onbekend schrift gaat schrijven (*Een eeuw voor een huis*), de afdruk die overblijft als Neels' huis vernietigd wordt door iets uit de ruimte (*Het fatale punt*), het onmenselijk grote bouwsel en de aanwezigheid van iets dat grote voetsporen achterlaten, maar dat voor Rork en de lezer (gelukkig) ongezien blijft in *Low Valley*, de onafwendbare dreiging van een naderende dood die de schrijver nog net de tijd geeft zijn verschrikkelijke ontdekking op papier te zetten (*De gevangene van de wanhoop*), en het monster in *De vergetenen*, dat de mensen aanzet om hun haatgevoelens ten opzichte van elkaar te uiten, waardoor ze elkaar uitmoorden.

Lovecraft zelf komt voor in de eerste episode uit *Révélation posthumes*, een serie verhalen die Andreas samen met François Rivière maakte voor (*A Suivre*), in de periode dat ook de eerste *Rork* verhalen zijn gemaakt.

Het Rork-syndroom

Het eerste *Rork* verhaal van Andreas is veelbelovend, en de latere verhalen worden alleen nog maar beter. Wie nu verwacht dat Andreas een van de vedetten van het weekblad *Kuifje* wordt, vergist zich: *Rork* komt in geen enkele lezers-top tien voor.

Dat heeft er onder andere mee te maken dat Andreas' verhalen niet gemakkelijk zijn.

Tekeningen en tekst veronderstellen een geconcentreerd lezen, en dat betekent bij de *Kuifje*-redactie bijna een doodvonnis. Het kan bijna geen toeval zijn dat de geniale *Rork*-verhalen zijn vervangen door het meer gekunstelde en nogal saaie verhaal *De grot der herinneringen*. Net zo min als de intrigerende verhalen van *Wen* (door Eric) zijn vervangen door de, kwa verhaal veel eenvoudiger, avonturen van *Dwaaskop*.

13 Hoofdstukken van *Rork* werden geplaatst over een periode van drieënhalf jaar, met soms bijna een jaar tussen twee episodes. In het begin, bij de verhalen die in het eerste boek, *Fragmenten*, zijn gebundeld, leverde dat voor het lezen nog weinig problemen op, doordat de verhalen nog min of meer los van elkaar staan. De weinig frequente verschijsning kwam in ieder geval de herkenbaarheid, en dus de populariteit, van de serie niet ten goede.

De latere verhalen, te bundelen in *Doorgangen*, zijn echter met elkaar verbonden, en ze grijpen ook steeds terug op de eerste episodes. Door middel van flash-backs wordt het verleden van *Rork* uit de doeken gedaan, en wordt de complete geschiedenis afgerond. Dat was in *Kuifje* niet meer te volgen. De latere verhalen van *Rork* zijn te moeilijk (of beter: te subtiel) om zo verspreid te worden gepubliceerd. Dat is niet alleen de schuld van de redactie, die verhalen soms meer dan een jaar op de plank liet liggen, maar vooral van Andreas, een per-

fektionist die nooit tevreden wil zijn over een resultaat.

Of *Rork* ooit terug komt is onduidelijk. Er is wel een raadselachtige, op zichzelf staande episode verschenen in Super Kuifje 18: Cosmos (1982), maar in Kuifje is nooit de 14de episode geplaatst, die het slot vormt van de cyclus en waarin alle lijnen van het verhaal bij elkaar zullen komen. Deze episode besluit overigens wel boek twee, *Doorgangen*, dat in september zal verschijnen. Tot zo lang moeten dus alle *Kuifje*-lezers wachten voordat ze de ontknoping kunnen lezen. Ondanks alle mankementen wat betreft publikatiefrequentie (door een lezer van Kuifje zelfs het 'Rork-syndroom' genoemd) is het wegvallen van *Rork* toch een groot verlies voor *Kuifje*. We denken dat de lezer van de albums *Fragmenten* en *Doorgangen* dit zal kunnen beamen.

Rork is, zoals we hebben gezien, een magiër. De meester der dromen heeft hem ingewijd 'in talloze geheimen uit boeken die (hij) alleen maar bij hem (heeft) gezien' (*Het reuzenkerkhof*). De inwijding van de magiër heeft een ander doel dan die van de gelovige. Waar de religieuze mens *geloofd*, en vol eerbied en verwondering het 'bovenmenselijke' benadert, daar wil de magiër zich *kennis* verwerven om het 'bovennatuurlijke', machten uit andere werelden, in zijn bezit te krijgen. Waar religie zich baseert op geloof, daar steunt magie op kennis. Kennis over het bovennatuurlijke staat in boeken geschreven die een ingewijde kan lezen. Rork zien we dan ook vaak in boeken verdiept. Maar om dezelfde reden sticht, in *De terugkeer van de vlek*, zijn vijand Ebenezer brand en zegt dan tegen Rork: 'Eigenlijk wilde ik alleen je boeken verbranden... want daaruit had je het geheim van miss Darkthorns krachten kunnen leren en een tegenkracht kunnen ont-wikkelen'.

Voor de magiër is een wetenschap van het bovennatuurlijke geen onmogelijk iets, want alles weerspiegelt elkaar: zo kunnen we zaken uit onze wereld terugvinden in de stand van de sterren (de makrokosmos) of in de ingewanden van een dier of de kaarten in een kaartleg (de mikrokosmos). Voor de magiër geldt: zo boven, zo beneden. Rork bezit veel kennis. Die kennis brengt echter veel gevaren met zich mee. *Het fatale punt* begint met de tekst: 'Rork weet dat hij zelfs in de eenzaamheid van zijn huis niet veilig is voor een plotselinge storing door onbekende krachten, die hem ononderbroken schijnen te observeren'. In *Het reuzenkerkhof* zegt Tanemanar over de kennis (van doorgangen) die Rork gaat verwerven dat deze 'als een voortdurende dreiging' op hem zal rusten.

Een mooi voorbeeld van hoe alles met elkaar verband houdt is het verhaal *Het fatale punt*. Als Adam Neels (lees Neal Adams, een Amerikaanse striptekenaar) een bepaalde bol laat barsten kunnen andere bollen van hetzelfde volume ook barsten. Andreas verklaart niet precies welk okkult verband er tussen die bollen is, maar laat Neels wel zijn uitvinding uit de doeken doen: 'Men plaatste een bol tussen de ringen... zette de naalden op de bol... en

draaide de "vliegbol" tweemaal... let goed op het lijnenpatroon dat zich aftekent... (!) In al dat gewarrel van kruisende lijnen is er altijd één punt waar vijf lijnen op één enkel punt kruisen. Er is maar een lichte druk nodig en... de bol springt kapot.

In eerste instantie ben je geneigd te denken dat de bol die in het apparaat heeft gezeten, door al de krassen zwak is geworden en daarom gemakkelijk kapot te maken is. Maar dit verklaart niet het gelijktijdig springen van andere bollen van hetzelfde volume die zich heel ergens anders bevinden. We moeten daarom aannemen dat Neels een veel fascinerender theorie heeft: elke bol heeft een zwakke plek, en met zijn apparaat kan hij deze plek bepalen. Het springen van allerlei bollen bewijst zijn theorie, en hij is daar trots op.

Voor de magiër Rork is het een kleine gedachtensprong om zich nu de aardbol voor te stellen, en een gek die op de aardkorst dat fatale punt ontdekt. 'Ja goed, akkoord' zegt Neels, 'daar heb ik ook aan gedacht... maar wie zou er gek genoeg zijn om de tak

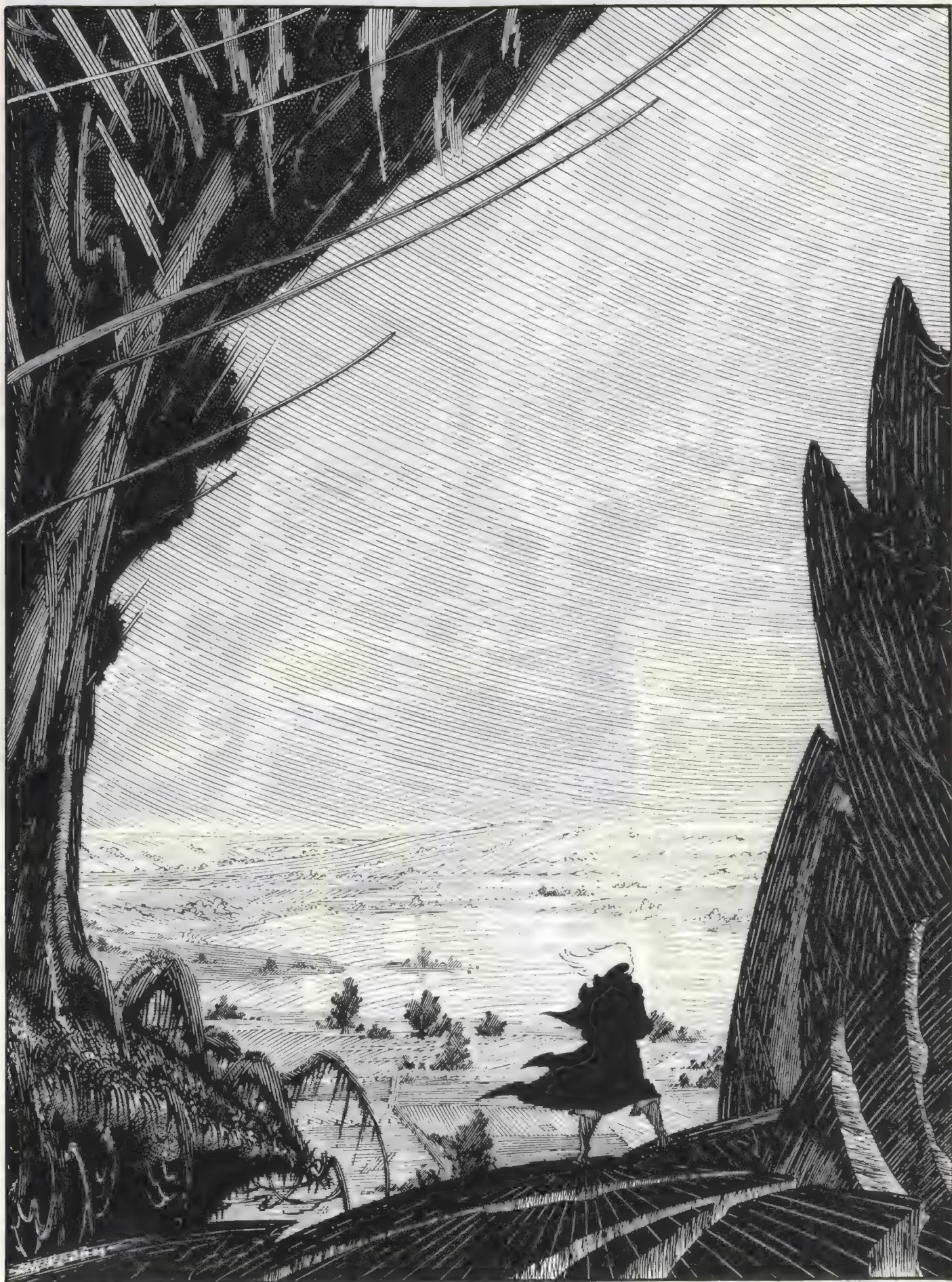
door te zagen waarop hij zelf zit?'

Rork: 'Precies, een gek... of... ja, inderdaad, een gek...'

Neels: 'Ach, jij overdrijft altijd! Je bederft mijn mooie uitvinding.'

Rork verzwijgt iets, maar we kunnen zijn gedachten wel raden: zoals Neels de bollen in zijn laboratorium kan laten springen, zo kan een buitenaardse macht, voor wie de aarde slechts een speelbal is, onze aardbol laten springen. Wat bij ons in het klein gebeurt (mikrokosmos) kan elders in het groot vóórkomen (makrokosmos).

Even later komen de gebeurtenissen in een stroomversnelling als de dorpelingen, die nogal hinder hebben ondervonden van de bijverschijnselen van de experimenten van Neels, besluiten de hut van Neels te vernielen, om zo aan alles een einde te maken. Op dat moment moet Neels toegeven dat hij de fatale plek al gevonden heeft, en dat hij zijn hut er boven heeft gebouwd. Vrijwel onmiddellijk laat een bovenaardse kracht 'een enorme massa' naar beneden komen. Gelukkig voor ons heeft Neels zich in zijn berekeningen vergist. Heel begrijpelijk

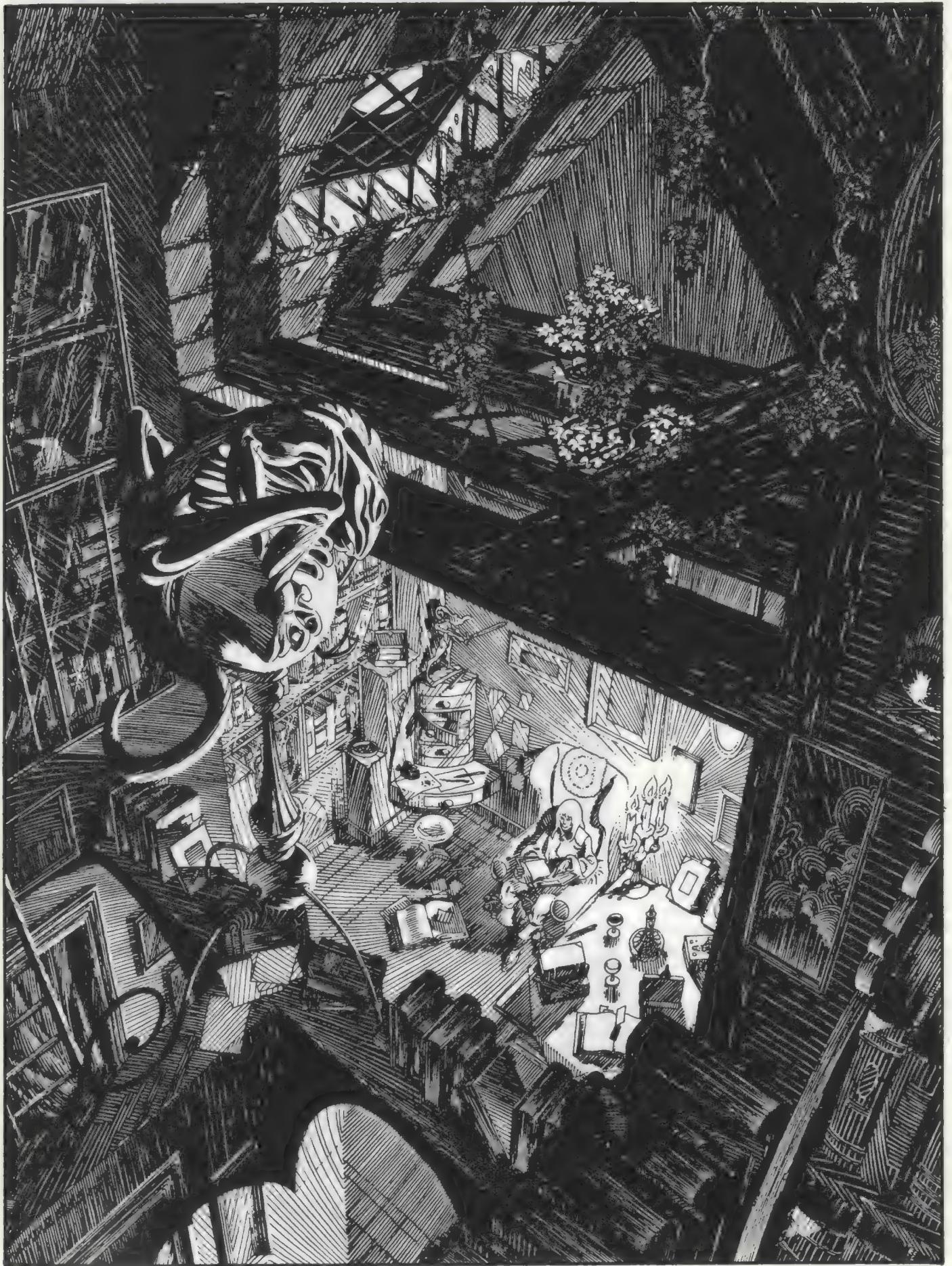
overigens want hij kan voor deze berekening geen meetinstrument van gepaste grootte bouwen.

We komen nu op de precisie van Andreas. Op het moment dat Rork de hut van Neels bereikt (op plaat 2) zien we boven de hut een soort klimop hangen. Als we heel goed kijken kunnen we er zelfs een kabel en een haak in onderscheiden. Dit is een detail waar we waarschijnlijk overheen lezen, maar op plaat 6 komt het nog een keer terug. Het plaatje waarin Neels verklaart dat hij zijn hut boven het fatale punt heeft gebouwd, biedt een gezicht op de hut, en de mensen die er naar toe rennen, van *bovenaf* (vogelperspektief). We zien nu heel duidelijk dat de hut met kabels is opgehangen aan twee bomen. Langs deze kabels slingert zich wat klimop omhoog. Neels was dus bang dat het gewicht van zijn hut alleen al teveel druk op de aardkorst zou betekenen.

Het vogelperspektief waarmee we de hut zien is dus niet alleen bijzonder fraai, maar ook zeer functioneel. En het is beslist niet het enige dat uiterst effectief is: als op dezelfde pagina de massa in de vorm van een reusachtige naald uit de hemel neerkomt, gebruikte Andreas hiervoor een plaatje dat de hele hoogte van de plaat bestrijkt. Voor de afdruk van de naald in de aardbodem kiest hij een groot plaatje, om zo de reusachtige afmetingen van de naald tot hun recht te laten komen. Voor het plaatje waarin Rork en Neels konkluderen dat '*ergens daarboven () een macht (is) die het op onze planeet gemunt heeft*' neemt Andreas een kikvorsperspektief zodat ook de sterrenhemel boven de twee te zien is. Eén ster is blauw van kleur... de kleur van de naald! Andreas gebruikt nog meer technieken heel functioneel om zijn verhalen te vertellen. Bijvoorbeeld zijn kleurgebruik, of de plaatkompositie.

Andreas kiest zijn kleuren met zorg. Voor gewone scènes zijn de kleuren min of meer realistisch. In *De meester der dromen* zijn de dromen van de tienjarige Rork in opvallend felle kleuren weergegeven, om de leefwereld van een kind aan te duiden. Indrukwekkend is Andreas als hij gebruik maakt van tinten van slechts een of twee kleuren, zoals in de flash-back in *De evangene van de wanhoop*, die in bruin en grijs is uitgevoerd, en in de doorgangsscène in *Het reuzenkerkhof*, waar de kleur van paars-violet overgaat in blauw-grijs. Andreas' zorg voor de kleuren uit zich ook op andere momenten. Zo moest hij op een gegeven moment voor *Kuifje* een samenvatting van de tot dat toe afgedrukte verhalen tekenen, omdat ze heel lang gewacht hadden met het publiceren van het vervolg. Deze plaat gaf Andreas de vorm van een schijf, met Rork in het midden en de figuren die in de episodes voorkomen er omheen, elk verhaal een segment van de cirkel, die nog niet gesloten is omdat het verhaal nog niet is afgelopen. Deze plaat is echter in het album *Fragmenten* in zwart-wit afgedrukt, maar in *Kuifje* verscheen hij in kleur. Daar was hij uitgevoerd als kleurenschijf: de segmenten van de cirkel wa-

ren elk uitgevoerd in tinten van één kleur, en deze hoofdkleur verliep van segment naar segment: van geel over groen naar blauw, paars en rood. De middenruimte, met Rork, was wit: Rork is de som van alle delen.

Kijken we ten slotte naar het symbolische vlak, dan zien we dat de in het *zwart* geklede Rork in de latere episodes een tegenstander tegenover zich vindt, Pharass, die geheel in het *wit* gekleed gaat. Zo wordt de strijd tussen Goed en Kwaad eens niet op de traditionele wijze uitgebeeld.

De kompositie van de plaat

Andreas gebruikt in de loop van de verhalen steeds vreemder uitzienende platen. Hij gebruikt plaatverdelingen die we alleen nog maar bij Crepax hebben gezien, zoals pagina's met schuine plaatjes, of vol kleine, fragmentarische beelden. Er zijn hele mooie platen te vinden in de verhalen van *Rork*. Nemen we als voorbeeld de eerste twee platen van *Het reuzenkerkhof*. De eerste plaat biedt ons een beeld van een kamer. We kijken door de balken van de zoldering de kamer in. We zien overal boeken, en Tanemanar en Rork gaan juist naar buiten. De tweede plaat bestaat uit zes over de volle hoogte geplaatste plaatjes, waarin we van heel hoog boven Rork en zijn leermeester naar omlaag gaan terwijl we steeds dichterbij de twee personen komen en dan, nog steeds dalend, weer verder van hun af te gaan, totdat we ons uiteindelijk veel lager dan Rork en Tanemanar bevinden. Over deze pagina kun je als het ware twee diagonalen trekken: de kamera die van linksboven naar rechtsbeneden gaat, en de zich door het bos voortbewegende personen, die van linksonder naar rechtsboven gaan.

Dit is niet alleen heel strak opgezet en esthetisch verantwoord, het is ook – en daar gaat het in strips toch in de eerste plaats om – heel functioneel. Op het laatste plaatje komen de twee personen vanuit het bos ineens voor een afgrond te staan, waar ze even later in zullen afdalen. Doordat de kamera zo snel daalt, staat de lezer op dat plaatje al beneden, zodat de afgrond voor hem heel diep overkomt.

Zo kunnen we ook één van de volgende platen uit het zelfde verhaal bekijken, waar Andreas reusachtige monsters tekent (groot plaatje), waarnaar Rork en zijn begeleider moeten afdalen (kleine plaatjes, die je van boven naar beneden leest), waarna het beest zich door de zoldering werpt (vertikaal plaatje, dat je leest van beneden naar boven). Experimenteel, inderdaad, maar bijzonder goed leesbaar, dus heel goed doordacht.

Beeld en tekst

Elk stripverhaal wordt verteld met teksten en beelden. Tekst en beeld hebben echter verschillende eigenschappen. Andreas maakt daar gebruik van. Zo zet hij af en toe beeld en tekst tegenover elkaar. De tekst aan het begin van *Het fatale punt* luidt:

'Het is een somber, woest bos. De mensen uit het dorp wagen zich er zelden...' Het beeld toont ons inderdaad dat woeste, donkere bos, maar eveneens een hut, en de schaduw van een mens die op een boomstam valt. Het beeld spreekt de tekst dus min of meer tegen, en bereidt ons voor op het volgende plaatje, waar we horen dat de oude Neels in de hut woont, en we zien dat de schaduw afkomstig is van Rork, die de hut nadert.

Andreas gebruikt met name in zijn latere verhalen, uit *Doorgangen*, veel platen zonder tekst, wat op zich al een kunststukje is waar maar weinig auteurs toe in staat zijn. In de voorlaatste episode (de laatste die in Kuifje werd gepubliceerd) vertelt hij zelfs twee verhalen tegelijk: één door middel van de teksten en één door middel van de beelden, wat een bijzonder dramatische werking heeft. De tekst geeft het gesprek weer tussen Rork en de privé-detektive Raffington Event, en de beelden laten zien wat er gelijktijdig, ergens anders, plaatsvindt tussen de tegenstanders van Rork. Op het laatste plaatje van de episode besluit Rork zijn verhaal, en zijn vijanden bereiken op

dat moment zijn huis. Alle elementen zijn nu aanwezig voor een (sensationele?) ontknoping.

Albums

Het heeft enige tijd geduurd voordat deze magistrale verhalen in boekvorm zijn uitgegeven. Vorig jaar bracht Jonas een deel van de verhalen in een zwart-wit album uit, op groot formaat en niet goedkoop.

Lombard heeft nu besloten om de cyclus integraal uit te geven. Het zijn twee albums van 7 episodes geworden: *Fragmenten* en *Doorgangen*. Het eerste bevat onder andere de gelijknamige episode, maar de titel duidt er tevens op dat we in feite slechts fragmenten uit het leven van Rork krijgen aangeboden. Pas het tweede boek zal alles tot een eenheid smeden. De titel 'Doorgangen' slaat op de overgang die in het album twee maal voorkomt, maar ook een rol speelt bij de overgang van boek 1 naar boek 2, en bij het einde van dat boek...

Zo dreigt *Doorgangen*, dat in september uitkomt, boek van het jaar te worden.

DE EPISODES VAN RORK

Nr.	Codering van de platen door Andreas. Laatste cijfer is aantal platen	Titel	datering van Andreas	In Kuifje nr.
eerste boek: Fragmenten				
1.	I-7	Een eeuw voor een huis	78	7847
2.	II.I-II.7	Het fatale punt	79	7941
3.	III.I-III.7		79	7948
4.	IV.I-IV.7	Low Valley	79	8015
5.	V.I-V.6	Fragmenten ¹	79	8028
6.	VI.I-VI.7	De terugkeer van de vlek ₁	80	8032
7.	VII.I-VII.5	Rork in New York ¹	80	8040
tweede boek: Doorgangen				
8.	a/I-a/5	De lange nacht	80	8050
9.	b/I-b/7	De meester der dromen	80	8122
10.	c/I-c/7	Het reuzenkerkhof	80	8138
11.	d/I-d/6	De gevangene van de wanhoop	80	8210
12.	e/I-e/7	De gevangene van de wanhoop II	81	8211
13.	f/I-f/5	De gevangene van de wanhoop II	81	8212
14.		?		
En verder...				
15.	I-1 I-9	De vergetenen		Kuifje special 18
voorplaat bij Low Valley			—	8015
plaat Wie is Rork			80	8015
voorplaat bij Rork in New York ²			80	8040
plaat Samenvatting ³			81	8210

1. vermelding: kleur Delobel

2. Niet als voorplaat maar binnen in het nummer afgedrukt.

3. In het eerste album afgedrukt in zwart-wit en met gewijzigde tekst.

Gir, Moebius en Jean Gir: van bewondering tot afgrijzen...

door Hans Frederiks

Vele geruchten deden de laatste maanden de ronde over Jean Giraud, alias Gir, alias Moebius. Hij zou stoppen met het tekenen van strips en zich alleen nog maar bezig willen houden met het maken van films. Hij zou gek geworden zijn en zich als Goeroe aan het hoofd van een sekte hebben gesteld, ergens op Tahiti. Er zou een nieuwe Blueberry-tekenaar aangetrokken zijn. Erger nog: de laatste Blueberry zou al door iemand anders zijn getekend!

De geruchten begonnen toen Giraud/Moebius in een interview in *Métal Hurlant* nr. 82 aangaf weinig zin meer te hebben in het maken van strips. Letterlijk zei hij: 'Ik maak de Blueberry-serie af, ik maak de John Difool-serie af en dan is het afgelopen. Dan stop ik met strips!' Op het moment van het interview heeft Moebius net met genoeg gewerkt aan de Disney-film TRON. Eigenlijk wil hij alleen nog maar voor films werken: storyboards tekenen en er zélf een regisseren! Heel begrijpelijk. Met Blueberry heeft hij alles bereikt wat hij wilde, hij kan er zichzelf niet meer mee verrassen. Toen hij dat ontdekte liet hij Blueberry voor wat tie was en manifesteerde zich als Moebius. Maar nu geldt voor Moebius ongeveer hetzelfde als toen met Blueberry! In het interview in het boek *De kleurrijke helden van Giraud/Moebius* voorspelde hij dit al zo ongeveer: 'De laatste tijd wordt het (met Moebius. H.F.) allemaal weer net zo benauwend als daarvoor met Blueberry'. Hij heeft zich een gevangene van Blueberry gevoeld en nu gebeurt hetzelfde bij Moebius. Daarom lijkt het me logisch: ophouden met strips en je op iets nieuws storten. Een half jaar na het interview in *Métal Hurlant* wordt de markt overstroomd met Giraud/Moebius boeken. Er verschijnen Moebius portfolio's, een Blueberry portfolio, deel twee van *Gir Oeuvres*, de nieuwe Blueberry, en Editions Gentiane doet *La mémoire du Futur*, een Moebius-boek, het licht zien. Bovendien staat het in de Franse stripbladen bol van het nieuws over Giraud.

En inderdaad: Hij is naar Tahiti vertrokken. Als Goeroe van een sekte? Niets wijst daarop. O.K., hij wordt in *Pilote* en *Métal* een magiër, een goeroe genoemd. Maar het enige duidelijke feit blijft dat hij naar het

zonnige eiland is afgereisd met vrouw en kinderen én een tekenaar én een inkleuder. *Métal Hurlant* schrijft dat het leven voor hem in Frankrijk ondragelijk was geworden.

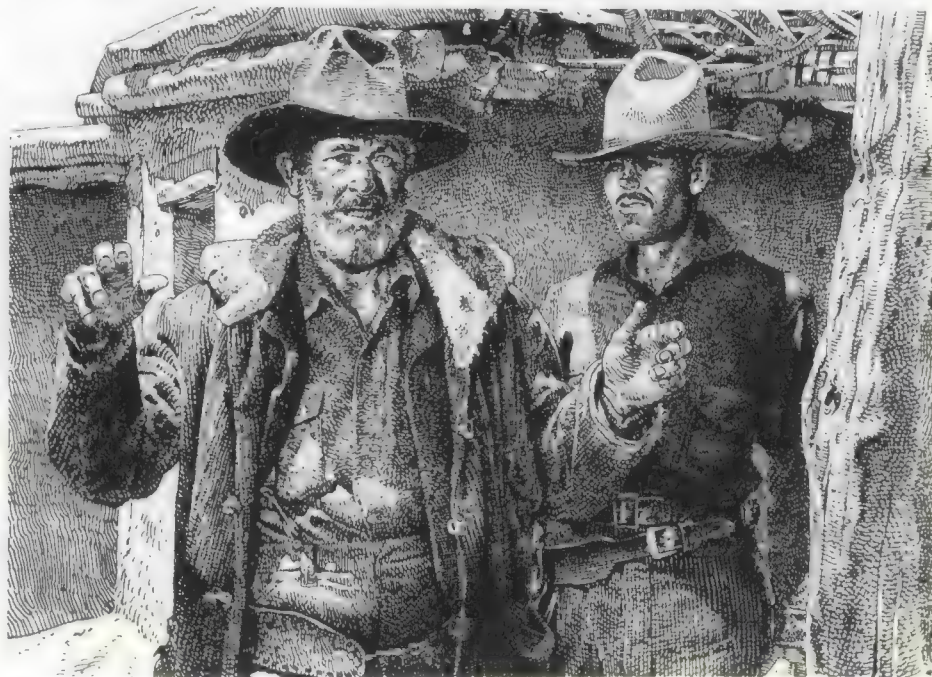
Laten we de stroom Giraud/Moebius publicaties eens een voor een bekijken.

We beginnen met *Le Tireur solitaire*. Deel twee in de serie *Gir Oeuvres*. In dit boek staan een aantal losse illustraties die Giraud voor allerlei uitgevers in de loop der tijd heeft gemaakt. Een staalkaart van zijn

'Gir'-stijl. Bij het lezen van het album lopen je gevoelens van bewondering tot afgrijzen.

Bewondering voel je voor de posters die hij tekende. Alle Blueberry liefhebbers hadden een aantal jaren terug de 'Just call me Blueberry'-poster aan de muur hangen. Maar weinig mensen zullen echter de posters hebben gezien die hij in '78 voor de spijkerbroekenfirma Lois maakte. Ze zijn fantastisch! Stel je voor: je loopt in Parijs en plotseling zie je levensgroot een panorama zoals je ze veel aantreft bij Blueberry: een eenzame ruiter tussen die typische tafelrotsen. Een héle schutting vol met Giraud.

Uit: 'Le Tireur solitaire'. Ontwerp voor een poster met Henry Fonda.

Uit 'Ce que est en bas'

Afgrijzen voel je als je de schilderijen met westerntaferelen bekijkt die hij o.a. maakte voor omslagen van *Pilote* of als illustraties voor een boek over Buffalo Bill. Ik vraag me al heel lang af waarom hij in die schilderijen niet de smaak toont die hij wel laat zien als hij met penseel en oostindische inkt werkt. Waarom komen dit soort schilderijen niet uit boven het niveau van 'schaapskudde op de heide' of 'landschapje met koe'?

Toch blijft het boek de moeite waard. Van zijn tekeningen met pen en penseel kan je bijna altijd genieten. In dit boek vind je ook de introductie-pagina's zoals die in *Pilote* verschenen bij het begin van een nieuw Blueberry verhaal. Voor de Blueberry liefhebber is dit boek onmisbaar.

Irritatie

Bij de Humanoïdes Associés rolde *Ce qui est en bas* van de persen, deel drie in de John Difool serie. Tja, wat moeten we dáár nu over zeggen? Móói is het wel. De tekenstijl van Moebius wordt steeds helderder. Hijzelf noemt het al de klare lijn. In ieder geval worden de tekeningen met de

pen gemaakt, zónder veel dun-dik nuances en zónder het bekende Moebius-gearceer: de tekeningen ogen open.

Mooie kleuren (gemaakt door de inkleurder die mee is gegaan naar Tahiti), mooie tekeningen. Wat irriteert is het verhaal. Als de geruchten over 'Goeroe' Moebie érgens vandaan komen dan is het wel hiervandaan. Geometrische figuren die ik weet niet wat beduiden, teksten als 'wordt je essentiële zelf', hippie-gebazel over vrede met elkaar maken (niet dat ik tegen vrede ben...)... Soms zitten er wel leuke momenten in. De zogenaamde necro-robot bijvoorbeeld, die zijn zoektocht naar John Difool live op de televisie uitzendt. Maar over het algemeen bevangt je een steeds sterker wordende irritatie bij het lezen van het verhaal. De tekeningen zijn echter subliem.

Als vanouds...

De nieuwe Blueberry dan maar. *De laatste kaart*, in eerste instantie aangekondigd als het laatste deel van de cyclus die begon met *Chihuahua Pearl*. Het is natuurlijk weer niet het laatste deel en Giraud heeft mid-

dels een kaart uit Tahiti/Montfoort al laten weten aan het volgende deel bezig te zijn. *De Laatste kaart* heeft een mooie (geschilderde) omslag à la 'Just call me Blueberry'. Het verhaal pakt eindelijk de draad op die was blijven liggen op het einde van 'Ballade van een doods-kist'. Blueberry is in Mexico, op zoek naar El commandante Vigo, die hem aan het einde van de 'Ballade' had belazerd. De episode met de indianen in de drie delen voorafgaand aan *De Laatste Kaart* waren wel spannend, maar toch een onderbreking van het verhaal.

Het lijkt er wel op of Charlier steeds makkelijker spannende verhalen kan vertellen. Het is natuurlijk wel weer allemaal hetzelfde, men wordt gevangen genomen, men ontsnapt, wordt achtervolgd, ontkomt weer, enzovoorts... Toch werkt het altijd bij Blueberry! Het blijft spannend en je blijft benieuwd hoe het in het volgende album weer verder zal gaan.

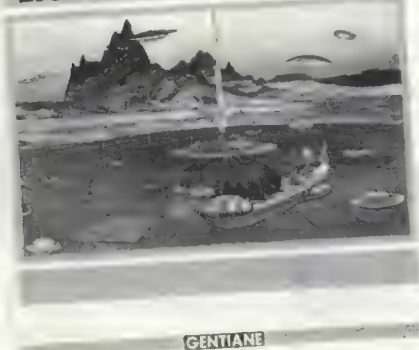
De tekeningen zijn als vanouds. Maar, nergens een uitschieter naar boven zoals vroeger wel het geval was, soms is er zelfs een uitschieter naar beneden, als Giraud zich er wat al te vlot vanaf probeert te maken. De kleuren zijn net als bij John Difool verzorgd

Uit 'De laatste kaart'

Illustratie voor: 'Parapsychologie et vous'

door Fraisc Marot, degene die met Giraud mee is naar Tahiti.

Dat er een nieuwe tekenaar aan Blueberry is gezet schijnt juist (Colin Wilson), maar deze begint een aparte serie over de jeugd van Blueberry.

De ruimte in...

Er is nog meer. Het nieuwste boek van Moebius heet *La mémoire du futur* en is uitgegeven bij Gentiane. Een verklaring voor het feit dat dit album en eerder verschenen portfolio's daar zijn uitgegeven en niet bij de Humanoïdes heb ik niet.

Wat het boek extra interessant maakt is de inleiding van een zekere Paula Salomon. Zij schrijft een soort interpreterende biografie van Giraud. Ze verklaart het ontstaan van de afsplitsing Moebius en... hola... is dat even schrikken... een nieuwe afsplitsing!! Na Jean Giraud, Gir en Moebius is er een nieuwe tekenaar opgestaan: Jean Gir (na Gerard Kornelis van het Reve, Gerard Reve...!) Zij schrijft: 'De nieuwe kunstenaar weet dat de kwaliteit van zijn werk afhangt van de kwaliteit van zijn evolutie!' Er was eerst Jijé als leermeester, als vader bijna, een vader in het tekenen. Daarna kwam Jodorowsky, die hem over zijn 'ziel' heeft onderwezen. Geen alcohol meer, geen drugs, geen vlees meer: het geestelijk leven stond op het spel! Ik citeer wederom

de inleiding van Paula Salomon: 'Zijn ontmoeting (met Paula Salomon. H.F.) toen ze samen werkten aan *Parapsychologie en u*, en daarna de ontmoeting met I. Appel Guéry leidden hem verder op de weg die hij al enkele jaren volgde. I Appel Guéry is een man van het Zijn, die een levendige synthese van de mogelijkheden van de menselijke geest voorstaat' (Of: 'die een synthese voorstaat van de mogelijkheden van de geestelijke realisatie van het menselijke zijn'. Voor mij zijn beide vertalingen wartaal, maar er staat nu eenmaal wartaal in het Frans. H.F.) 'Diverse kunstenaars werken met hem samen op een planetair niveau. Jean houdt van deze familie, waarin zijn eigen familie kring, vrouw en kinderen zijn opgenomen.' Raah! RAAH!

Was Jodorowsky al iemand die niet helemaal meer met zijn beide benen op de grond stond, deze Paula Salomon zweeft ergens in de micro-kosmos in een 'laboratorium van de toekomst'.

Tóch gek geworden, die Giraud. Tóch bij een sekte! Zelf geen Goeroe geworden, maar een nieuwe Goeroe achterna. Behalve de uitgebreid geïllustreerde inleiding bestaat het boek uit recente tekeningen van Moebie, Gir én de nieuwe Jean Gir. Het boek is opgedeeld in thema's als *Steden, Zijn, Kristallen, Zien*, u begrijpt: diepzinnige thema's. Bij de tekeningen staan dan telkens diepzinnige commentaartjes door Moebie zelf en door Jodorowsky. Toch blijven de tekeningen mooi. Mooi? Héél mooi! Al begrijp ik van wat hij bedoelt niet veel.

Geld nodig

Voor iemand die een jaar geleden zei op te willen houden met strips maken heeft hij een waanzinnig grote produktie. Er verscheen een door hem geïllustreerd boek bij Citroën (niet in de handel), er komt een strip op scenario van Paula Salomon (thema van het verhaal schijnt te zijn dat drie kinderen de oude Moebius gaan opzoeken om hem te bevrijden van zijn oude fanta-

siën (Blueberry, Difool, Arzach, Grubert), er komt een nieuwe Blueberry en een nieuwe Difool. Vlak voor zijn vertrek naar Tahiti beschildert hij een bestelbus met Arzach-afbeeldingen. Er komt een grote tentoonstelling in Sienna (Italië), met een sublieme catalogus.

En nog is de reeks Moebius boeken niet ten einde. In januari verscheen *Les aventures de Hergé et Moebius, feuilletonistes*, met als ondertitel *Les carnets volés du Major*, geschreven door Thierry Smolders. De bijdrage van Smolders bestaat uit een tiental pagina's gebazel over het verband tussen Hergé's Kih Oshk teken (De Sigaren van de Pharao) en tekeningen uit *De Hermetische Garage* van Moebius. Om in een ruimteschip dat er uitziet als een tennisbal het Kih Oshk teken te zien dat gaat wel erg ver! Ziet iedereen ze dan tegenwoordig vliegen?????

In het boek staan ook nog wat slordige schetsen van Moebius (f200,— moet u voor deze luxueuze ringband-uitgave neertellen, er is een goedkopere editie, f100,—. Wel goedkoper, maar niet om te zeggen: goedkoop!).

Er komen of zijn Blueberry- en Moebieprentbriefkaarten in de handel, er komt een luxe editie van het boekje *Tueur du Monde*, dat jaren geleden bij de Humanoïdes in een beperkte oplage is verschenen. Enzo-voorts, enzovoorts...

Uitgevers verdringen zich rondom Jean Giraud/Moebius/Jean Gir, die naar de hoeveelheid werk die hij publiceert geld nodig schijnt te hebben. Om de hele menigte zwevers op Tahiti te onderhouden?

Maar niet alleen Giraud heeft geld nodig! Ook zijn lezers, verzamelaars, en liefhebbers hebben nogal wat geld nodig. Al die boeken!! En dan moeten we dit jaar ook nog naar Sienna...

Le Tireur Solitaire. Gir. Uitgeverij Humanoïdes Associés.

Ce Qui est en bas. Jodorowsky/Moebius. John Difool 3. Humanoïdes Associés.

De laatste kaart. Blueberry. Charlier/Giraud. Uitgeverij Novedi.

La mémoire du futur. Moebius. Uitgeverij Gentiane.

Wat is het verschil tussen Gir, Moebius en Jean Gir?

Pas op! Ik probeer leuk te zijn... een gesprek met Elly Holzhaus (ELYH)

door Peter Nieuwendijk

Met mijn bij Wehkamp bestelde legerzaklantaarn (bestelnr. 08-16-35) toog ik op weg naar een van Nederlands' cartoonistes, die volgens Jac Drewes (Stripschrift 177/78) met 'n lantaarntje te zoeken zijn.

In de schaduw van het Tropenmuseum, ogenschijnlijk één van Amsterdams' humorloze wijken, vond ik na enig zoeken, het opgekregen adres. Schijnend tussen de takken van een door klimop overwoekerde deur, valt het lichtschijnsel op een bordje met de ambitieuze aankondiging: STUDIO ELYH.

Nauwelijks zichtbaar, tussen hoog opgestapelde mappen, gezeten aan een overvolle te-
kentafel in 'n kamer vol boeken, planten, schilderijen, heiligenbeelden en tekenmaterialen, tref ik de bezeten cartooniste aan. Drie viltstiften in de rechter- koffie in de linker- hand, Zwarte Van Nelle tussen de lippen. ELLY HOLZHAUS.

Tot nu toe verschenen er 4 boekjes van je: 'Gaan we katten?', 'Poeslief', 'Het anti-mannenboekje' en 'Het anti-oudersboekje'. Voel je je een typisch feministisch cartooniste?

Feminisme was echt broodnodig, anders had ik nu niet geïnterviewd kunnen worden.

Je was lid van Dolle Mina, illustreerde 'Het groene boekje voor meisjes' en werkt mee aan Amazone!

Ja, ik heb geen hekel aan vrouwenbewegingen! Maar niet uitsluitend vóór én mét vrouwen, dat heilige moeten. Feministische uitgeverij Sara vindt mijn strip en rolbevestigend niet vrouwvriendelijk. Ik zou het feminisme te veel op de hak nemen.

Wat vind je van zulke kritieken?

Ik verzet me er tegen om drammerig, dogmatisch hun aanwijzingen te volgen! Bepaal liever zelf wat ik maak. De Viva-hoofdredactie vindt mijn prenten té feministisch en Sara wilde mijn eerste boekje niet uitgeven.

Mensen hard kwetsen durf ik niet, ik ben een slijmbal en vind vaak de mening van een ander heel redelijk.

Toen kwam je bij een 'Mannenuitgeverij'!
Eerst heb ik op de Stripedriedaagse stencils uitgedeeld met 'ik zoek een uitgever'. Har van Fulpen (Drukwerk) reageerde. Samen met Peter Loeb heeft hij mijn eerste boekje 'Gaan we katten?' uitgegeven.

Dus toch twee mannen?

Ja, die vonden het juist typisch feministisch en bovendien leuk.

Ben je romantisch?

Ik hou van een diner met kaarslicht, zachte vioolmuziek, een strandwandeling, wapperende haren en ondergaande zon.

Is dat echte romantiek?

Nou ja, alles door een rose bril zien, die neiging heb ik wel. Een droomster. Iedereen behoorde voor dag en dauw te werken, uitslapen was er niet bij vroeger thuis.

Je had dus een ongelukkige jeugd, weinig tijd voor dromen?

Welnee, tot de puberteit was ik een braaf, tevreden en gelukkig kind. Daarna was ik niet te genieten thuis. De stad in, Leidseplein, afzetten tegen het rijke roomse le-

ven. Van de drie kinderen thuis was ik de middelste. Op het tweede kind wordt minder gelet. Ik kon nog thuiskomen midden in de nacht met 'n smoes dat mijn band lek was. Mijn oudere zus had het veel moeilijker, die werd al vanaf 10 uur 's avonds in de gaten gehouden.

Hoe vonden je ouders het, dat je geen broeken wilde verkopen in de winkel, maar liever tekende?

Mijn vader vond tekenen geen vak. Ik moest eerst mijn typediplomma halen, overdag op het uitzendbureau en 's avonds naar de Rijksnormaalschool. Uiteindelijk

mocht ik naar Atelier 63 en kreeg ik een cartoonhoekje in het textielvakblad van mijn vader.

Hoe oud was je toen je met publiceren begon?

Als 17-jarige liep ik met groot lef de krantenredacties langs en zat in Scheltema aan benevelde journalisten mijn waar te verkopen. Dus toch een soort verkoopster! Nu stuur ik beleefd een enveloppe met inhoud en krijg dan ook beleefd alles terug.

Die nonnenschool toen, die heiligenbeelden nu, heb je daar een leuke tik aan overgehouden?

Ik tekende in schoolblaadjes en op het bord als de andere kinderen naar gymnastiek waren. Het katholieke geloof heeft in ieder geval mijn fantasie geprikkeld.

Niet naar gymnastiek? Was je zogenaamd voortdurend ongesteld?

Welnee, ik had gewoon een bloedhekel aan gymnastiek en omdat ik van die prachtige jesussen op het schoolbord kon tekenen, hoefde ik godzijdank niet mee te doen aan allerlei nutteloze bewegingsoefeningen. Ik heb dat nog steeds. Sporten, trimmen, joggen vind ik vreselijk, balsporten het ergst! Zelfs van het kijken naar Studio-Sport word ik doodmoe.

Wie zijn je meest geliefde tekenaars?

Edika, Siné, Reiser en natuurlijk Steinberg... ja en óók Sempé.

Geen Nederlanders?

Ja, Bob v.d. Born, Yrrah, Peter van Straaten, Eric Scheurs, Stefan Verweij en Len Munnik (vooral wat hij in 'Opzij' doet!).

Claire Brétecher?

Men denkt vaak, dat ik haar imiteer. Maar ik begon met mijn strip in de Viva, toen weinigen in Nederland haar nog kende.

Sommige prenten lijken toch duidelijk door haar beïnvloed!

Echt waar? Dat heb ik nooit zo gezien! Maar niets is onmogelijk... Situaties, én vooral bij kinderen, herhalen zich. Geef 5 cartoonisten een zelfde opdracht, dan kun je er donder op zeggen, dat een paar resultaten bijna identiek zijn.

Ik zie een enorme collectie viltstiften, teken je daar altijd mee?

Ja, ik teken zelden met pen... dan ga je veel grafischer werken, dat is niet mijn stijl. Met viltstift kan ik haastiger werken, ik houd van rond, bol en snell!

Hoe doe je 'inspiratie' op?

Vaak, als ik een onderwerp op krijg, weet ik zo al drie, vier dingen. Ik luister veel naar de radio (vrouwenprogramma's) naar de mensen om me heen, alledaagse dingen. Op mijn bureau heb ik een prikker, als ik tijdens het stofzuigen een idee krijg, maak ik snel een kladje en prik 't erop. Ook naast mijn bed heb ik altijd een blocnote.

Je hebt eens gezegd: 'Humor is troost'...

Dat vind ik nog steeds. Heel duidelijk heb ik 't pas nog gemerkt. Mijn moeder die aan kanker overleden is, lag in het van Leeuwenhoekziekenhuis en was erg depressief. Ik heb toen een anti-van Leeuwenhoekboekje voor haar getekend, dat heeft haar én veel andere patiënten enorm opgevrolijkt.

Heb je een duidelijke boodschap

Ik wil wel iets vertellen, amuseren, maar een boodschap? Boodschappen doe ik hier op de Dappermarkt.

Eigenlijk ben je géén cartooniste... je gebruikt teveel woorden...

Ik vind een tekstje bedenken leuk, bovendien zonder woorden is écht véél moeilijker en ik ben erg gemakzuchtig.

Zonder woorden is wél internationaler!

Als ik meedoe aan een 'Kartoendale' gebruik ik geen tekst of hóóguut één woord. In '79 deed ik het voor het eerst mee in Knokke en won meteen de prijs van het publiek. In '81 'n eervolle vermelding én in '83 won ik te Beringen de prijs van Nederlandse Cartoonistenvereniging, de zg, Tulprij.

De Nederlandse Cartoonistenvereniging telt al bijna 100 leden... jij bent één van de weinige vrouwelijke leden!

Ja, toch is het beslist géén mannengemeenschap. Misschien ben ik het eerste schaap... Het werd bovendien hoog tijd dat er iets gebeurde, iedereen, behalve 'de aanvaarde politieke cartoonist' zit maar een beetje voor zichzelf te klooiën.

Denk je dat het klimaat in Nederland gunstig is voor een Cartoontijdschrift?

Dat moet beslist haalbaar zijn. Desnoods op kringloop- of wc-papier, dan heeft de cartoon een echte dubbele functie. Gelukkig zijn er nog van die gekken, die zich met hart en ziel in zo'n onderneming storten! Het Nederlandse Cartoonfestival is er toch óók gekomen! Een dappere uitgever en zo'n blad komt er...

Plannen voor de toekomst?

Ik ben nu bezig met een nieuwe strip. Samen met mijn depressieve vriendin bedenken ik de dialoog.

Zij vertelt, ik luister, onthoud 't en breng het terug tot drie plaatjes

'Lachen mag...' was de titel van het eerste Nederlandse cartoonfestival. Mag je om alles lachen?

Ja altijd goed...! Tja... tenzij het racistisch wordt... hoewel, lachen werkt heel bevrijdend. Er is (denk ik) een verschil tussen racisme en fascisme... Soms weet ik ook niet of het wel kan allemaal, of mensen zich ergeren.

Stoor jij je eraan, als de mensen boos worden?

Als ik het doel echt voorbij zou streven en beledigend zou zijn, hebben ze het recht zich te ergeren. Ik pas me aan waarvoor de prent dient.

Voor de Viva zijn dat andere cartoons dan voor 'Bevrijding'. Je hebt je eigen grens... ik zet de mensen nooit slachtofferig neer.

In Knokke heeft men dit jaar voor, het eerst een prijs voor de beste vrouwelijke cartooniste... wat vind je daarvan?

Dit is natuurlijk je reinste vorm van discriminatie. Zo van dames doe je best, jullie kunnen het óók wel een beetje. Belachelijk, er is toch ook geen prijs voor de beste homofiel, neger of jood!

Maar je doet wel mee?

Het prijzenbedrag van cosmeticafirma AVON is erg aantrekkelijk. Het geld kan ik goed gebruiken.

Dan zet je je principes opzij?

Ja voor geld doe ik alles. Ik ben bovendien hard toe aan een nieuwe typemachine. Het geld van de Tulprij... ik denk erover om dat te verbrassen aan een grand bouffe met veel wijn, cognac en geouwehoer.

Angoulême 1984: de grens van stripverzadiging

door Har Brok

Schakelt Het Stripschap over op een Strip3daagse, Angoulême blijft een stapje voor en schakelt over naar een vierdaagse manifestatie. De elfde Salon International de la Bande Dessinée van Angoulême voltrok zich van 26 tot en met 29 januari. Vier dagen om zich desnoods grondig strips tegen te eten, want de overdaad aan tentoonstellingen, manifestaties, primeurs, auteurs, voordrachten, konferenties, forumdiskussies, bioskoopvoorstellingen, perskonferenties en wat al niet meer drijft de bezoeker die alles wil meemaken tot wanhoop. Alle hotelruimte in Angoulême is gereserveerd voor uitgevers en hun auteurs en een immense persvertegenwoordiging. De over de gehele stad verspreide lokaliteiten waarin alles zich afspeelt zien zwart en voelen zweterig aan van de vele tienduizenden bezoekers. De totale middenstand heeft en masse zijn handel versierd met stripfiguren, van bakkers tot en met grafkransenleveranciers. Striptekenaars signeren hun werk tot in de plaatselijke supermarké's, terwijl door alle straten via een opdringerig geluidscircuit oproepen aan bezoekers en interne organisatorische mededelingen schallen. Live TV-uitzendingen, een vrijwel speciaal aan strips gewijde radiozender: na vier dagen stijgt het 'bande dessinée' je tot de lippen en nadert het de pijngrens.

Temidden van deze horden valt de Nederlandse vertegenwoordiging in het niet, hoewel ze vermoedelijk een van de omvangrijkste niet-Franse vertegenwoordigingen is: Hans van den Boom, Mat Schifffenstein en ikzelf voor *Stripschrift*, Kees de Bree voor *Wordt Vervolgd TV*, Martijn Daalder voor *Elsevier*, Har en Annemiek van Fulpen voor Drukwerk en Kees Kousemaker voor zichzelf. Het contact blijft beperkt tot wanhopig gezwaai uit de verte. De opvallendste tentoonstellingen dit jaar zijn gewijd aan de tekenaars van het Spaanse striptijdschrift *El Vibora*, de Mexicaanse strips, Moebius met de originelen en schetsen van een speciaal voor Citroën gemaakt striptijdschrift (niet in de handel), Forrest, de Duitse strips en de Politie in de strip: allemaal haast originele platen alsof de kopieermachine nog uitgevonden moet worden. Maar ook voordrachten: van Jacques Martin, François Bourgeon, Forest, Dubos. Of over: 'Fanzines en commerciële uitgevers', 'PIF', 'Het Spaanse beeldverhaal', 'Amerikaanse underground en comics', 'Het Mexicaanse beeldverhaal', 'De universaliteit van het beeldverhaal', 'Het verzamelen van strips', 'Het Arabische beeldverhaal', 'Het Duitse beeldverhaal'. Onderwerpen waarvoor soms twee of drie bijeenkomsten worden uitgetrokken... In deze zin valt er nauwelijks een vergelijking te trekken met de driedaagse stripmanifestatie van Het Stripschap. Uit een en ander moge blijken dat Angoulême 11 ook commercieel volstrekt veilig is. Maar er zijn wel andere punten van vergelijking. Er is een aparte ruimte voor de (Franse) stripfanzines en -vakbladen omlijst door enkele piepkleine uitgevers, stands met propagandastrips voor emancipatie, milieu, politiek

en godsdienst. Een bijzonder geheel door allerlei aparte en zonderlinge drukwerkjes die buiten Frankrijk onbekend blijven.

Het ruilwezen ontbreekt in zijn geheel. Wel zijn er enkele handelaren met tweedehands en 'antieke' strips, maar die werken uitsluitend met zeer gepeperde prijzen. Terecht want hun materiaal is uiterst zeldzaam. Vermoedelijk de grootste aantrekkingskracht van Angoulême vormt toch het grote aantal stripauteurs dat vrijwel doorlopend beschikbaar is voor het geven van interviews en het signeren van boeken. De organisatie daarvan is geëlied met dikke draaiboeken voor de pers en lijsten van de hotels, waar de auteurs verblijven. Eigenlijk alléén Daniel Torres, waar we onze zinnen op gezet hadden, kwam niet opdagen, maar wat er overbleef is indrukwekkend: Bourgeon, Ceppi, Cosey, Comes, Sokal, Forest, Lob, Rochette, Veyron, de gebroeders Varenne, Marcelé, Harlé, Blanc-Dumont, Jacques Martin, Juillard, Montellier, de gebroeders Floc'h, Giné, Liberatorre, Gilbert Shelton, Swolfs, Binet, Edika, Schuiten, Peeters, F'Murr, Christin, Rivière, Mézières, Pichard, Berck, Berthet, Cauvin, Lambil, Seron, Will, Gos, Bercovici, Convard, Rouge, Corteggiani, Titi, Cheret, Hermann, Morris, Clavel, Renard, J.-C. Denis, Ben Radis, Dodo, Margérin, Ernst, Dany, Tibet, Chaillet, Derib, Yves Chaland, Pjotr en Meynen, en dit is dus nog maar een greep uit de lijst van aanwezigen... Het valt wel op dat vrijwel allen uit Frankrijk komen: het internationale karakter van Angoulême wordt dan ook door de organisatie al jarenlang sterk overdreven.

Belangrijke zaken waren overigens naast het al genoemde de voorvertoning van een nieuw avondvullende Smurfenfilm (ge-

maakt in Amerika bij Hannah-Barbara) en de presentatie door Jacques Glénat en de van bescheiden trots glimmende Thierry Groensteen van het geheel vernieuwde vakblad *Les Cahiers de la Bande Dessinée*, waarop vanaf nr. 56 de vertrouwde titel *Schtroumpf* ontbreekt. Prachtig uitgevoerd, zes maal per jaar te verschijnen met nummers van 100 blz. elk en met Groensteen als hoofdredakteur.

Gaandeweg neemt de spanning over de prijzen voor de tekenaars toe. Dit jaar is er voor het eerst een persprijs en de geruchten wisselen elkaar razendsnel af. U weet het inmiddels al:

- *Grand Prix de la Ville d'Angoulême*: J. Claude Mézières voor zijn gehele oeuvre;
- *Alfred 84: A la recherche des guerres perdues* van Attilio Micheluzzi (Humanoïdes Associés);
- *Alfred Presse: Bob Marone* van Yann en Conrad, gepubliceerd in het blad *Circus*;
- *Alfred Enfant*: De Smurfen van Peyo;
- *Alfred Avenir*: Bruno Barbier;
- *Alfred Fanzine: Lard Frit*.

Om deze prijzen, in volgorde van belangrijkheid, heeft een deel van het gebeuren in Angoulême gedraaid. Er zijn volop kontracten gesloten, kontakten gelegd, de band tussen uitgevers en hun auteurs is verstevigd, oude bekenden schudden elkaar weer de hand; avond aan avond tot sluitingstijd van de café's. Met ruim 20 kilo stripmateriaal de man en handenvol opgenomen cassettebandjes verlaten de laatste *Stripschrift*-redacteuren zondagmiddag Angoulême. Voorlopig is het wel weer genoeg geweest.

WORDT VERVOLGD

WORDT VERVOLGD

publiceert voor het eerst
een lang nederlandstalig verhaal
van de Vlaamse auteurs

Dirk GEETS
en **Kamiel VANHOLE**

POTSCHERVEN

met als hoofdfiguur **POL POT**,
op zoek naar een nieuw koninkrijk;
POL POT, volledig in de greep
van een geheimzinnige bende,
die onder de leiding van een maffe generaal
proefnemingen wil doen met onze held...

WORDT VERVOLGD

verkrijgbaar bij iedere Strip- en Boekhandel,
voor de spotprijs van fl. 6,50.

FILMNIEUWS

De schele koning en de kraai

Eerdaags gaat de lange tekenfilm 'Le roi et l'oiseau' van pionier Paul Grimault in première. Een film om naar uit te zien.

Van oudsher is Frankrijk één van de meest toonaangevende landen geweest op het gebied van animatiefilms. Films die niet verward mogen worden met tekenfilms, omdat er een verschil tussen beide genres zit dat overeenkomt met het verschil tussen een emmer water en een oceaan. Beide zijn nat, maar daar houdt alles mee op. Tekenfilms zijn veelal produkten uit commerciële opgezette tekenfabrieken (Disney, MGM, Warner, Hanna Barbera, Belvision). Animatiefilms daarentegen worden meestal met minder geld gemaakt en zijn meer de uitingen van individuen (en niet van teams). Het basismateriaal voor animatiefilms blijft niet beperkt tot tekeningen, maar kan ook bestaan uit zand, kralen, spijkers, klei of foto's.

Eén van de Franse pioniers op het gebied van de animatiefilm was Paul Grimault (geboren 1905) die aanvankelijk films maakte met kunstenaars als Marcel Carné en Max Ernst. Toen hij later in contact kwam met literatoren als Jean Anouilh en Jacques Prévert kregen zijn animatiefilmpjes een haast dichtelijke inslag. In 1936 richtte hij samen met André Sarrut de produktie-maatschappij 'Les Gémaux' op om aan de lopende band publicitaire en andere opdrachten te maken. Daarnaast bleef hij artistieke animatiefilms vervaardigen. Deels omdat zijn hart daar naar uitging en deels omdat hij dat verplicht was aan zijn vriendenkring. De filmpjes ontkwamen niet geheel aan de ronde Disney-stijl, maar waren inhoudelijk veel minder vrijblijvend omdat Grimault probeerde de grote maatschappelijke problemen van zijn tijd bespreekbaar te maken.

Veel van zijn filmpjes maakte hij in hechte samenwerking met andere grote kunstenaars. Samen met de dichter Prévert maakte hij na de 2e Wereld Oorlog bijvoorbeeld de korte film *Le petit Soldat* (1947) en de langere animatiefilm *La bergère et le ramoneur* (1952). In beide films was er sprake van een moraal, een wijze les die zowel jong als oud niet onberoerd mocht laten: oorlog is waanzin, wij nietige mensen

moeten allen streven naar vrede!

Het engagement kwam steeds meer tot uitdrukking in Grimaults werk en dat was ook de reden voor de breuk met zijn vroegere partner, die leidde tot het opheffen van 'Les Gémaux'.

Grimault heeft nooit een hoge onderscheiding of een belangrijke prijs op een festival mogen ontvangen, wel zijn leerlingen. Het is iets dat veel jongeren die zich hebben laten inspireren door het toonaangevende werk van Grimault met onbegrip heeft vervuld.

In 1967 begon Grimault met het voorbereidend werk voor de lange tekenfilm die je met een gerust hart zijn levenswerk kunt noemen 'Le Roi et L'Oiseau' (De schele koning en de kraai). Hij zou er meer dan 15 jaar aan werken. Het verhaal draait om Koning Karel V (plus Drie is Acht plus Acht is Zestien), de tiran van het koninkrijk Takicardie. Alleen een praatzieke vogel met een kleurrijke verenpracht, die zijn nest gebouwd heeft hoog in een enorm paleis dicht bij de geheime vertrekken van de koning, durft hem te tarten.

De koning is verliefd op een lieflijke, nederige herderin, die hij onder dwang wil huwen. Zij houdt echter van een kleine schoorsteenveger. Beiden vluchten voor de koning naar de hoogste top van het paleis, waar zij een onvoorzichtig vogeltje bevrijden uit één van de vele vallen, die de tiran heeft geplaatst. Vader vogel belooft hen uit dankbaarheid te zullen helpen. De politie ontdekt de schuilplaats van de vluchtelingen en na een dodelijke achtervolging waar niet alleen de politie maar ook geheimzinnige bespieders en de koning op zijn vliegende troon aan deelnemen, wor-

den de herderin en de schoorsteenveger tenslotte gevangen.

De vogel en de schoorsteenveger worden gedwongen om afzonderlijk van de herderin te werken in de koninklijke werkplaatsen, waarna ze wegens majesteitsschennis in een leeuwenkuil worden geworpen. Intussen bereidt de koning het huwelijk met de herderin voor.

Met behulp van een blinde musicus slaagt de onverschrokken vogel erin een opstand van de leeuwen tegen de koning te organiseren.

De leeuwen ontsnappen uit hun kuil, bevrijden de bewoners van de Benedenstad, verstoren de huwelijks ceremonie en de Vogel bestuurt de grote Robot. Eind goed, al goed, de tiran is verdreven, het onderdrukte volk bevrijd en er is Grimault een last van de schouders gevallen. De grote Boodschap is gedaan.

De schele koning en de kraai is een vermakelijk, maar bovendien perfect getekend sprookje. De sprookjessfeer wordt benadrukt door de naar het lichtgrijs neigende pasteltinten, afgewisseld door fellere kleuren waar dat nodig is. De uitgekende muziek van Wojciech Kilar en de chansons van Joseph Kosma zijn lichtvoetig en passen precies in dit verfilmde sprookje van Andersen. Vrolijke scènes wisselen grimmige scènes af en de film is nooit vervelend, al moet de kijker voorbereid zijn op fragmenten die meer als 'kunstfilm' zijn gemaakt dan als 'amusementsfilm'. Dat is niet bedoeld als negatief waarde-oordeel, maar meer als genre-aanduiding. *Le Roi et L'Oiseau* is vrijwel de enige met zorg gemaakte tekenfilm van de laatste jaren. Je ziet het er aan af.

Lezerstoptwintig 1983

door Har Brok

Naar verwachting reageerden door de poststaking op onze oproep in nr. 176 maar enkele lezers, acht om precies te zijn. Terecht omdat *Stripschrift* pas verspreid kon worden toen de uiterste inzendtermijn al verstreken was. In nr. 177/178 bij de publikatie van de redaktionele Toptwintig hebben we u aangespoord alsnog uw lijstjes in te sturen, maar ondanks de inmiddels binnengekomen telefoontjes of het mogelijk was om na de eerste uiterste inzenddatum lijstjes op te sturen bleken slechts twee personen die moeite daadwerkelijk genomen te hebben. Een zo geringe respons verhindert ons nadere berekeningen te maken. Ten opzichte van de lezers die wel reageerden ontslaat dat ons niet van de plicht hun reacties minstens als Ingezonden Brieven te waarderen. Daarom hieronder een bloemlezing uit de opmerkingen die zij ons ongevraagd deden toekomen.

Ontroerende covers:

- Kuifje-weekblad jg. 38 nr. 1
(R. van Oossanen, Utrecht)

Kommentaren:

- Wat ons betreft een prima stripjaar.
(E.-J. Krol/K. Meyer, Hoogeveen)
- Weinig echt goede strips dit jaar, maar ook enkele uitschieters.
(K. Verburg, Hansweert)
- Beterschap.
(D. de Boer, Blerick)

Meest onderschatte tekenaar:

- Marc Hardy
- Yann/Conrad
- André Benn
(R. van Winden, Gouda)

Verdrietig:

- Dood van Hergé; nog geen nieuwe Blake en Mortimer
(E.-J. Krol/K. Meyer, Hoogeveen)

Ergernis:

- Uitgavebeleid van de uitgeverijen, met name de ekstreem dure luxe edities
(B. Kollem, Eindhoven)

Leuk:

- Wordt Vervolgd op TV, alleen Han Peekel moet volwassen praten.
(E.-J. Krol/K. Meyer, Hoogeveen)

Gemis:

- Geen nieuwe Kinderen van de Wind; Blitz...
(E.-J. Krol/K. Meyer, Hoogeveen)

Nathouden en onderdompelen

Anton Hermus' hoogtepunten 1983

- De verkettering van mijn boek vol Kuifje-studieën *Alles past in elkaar*, 'voor de moraalrakkers die niet bestand zijn tegen een stukje stripgeschiedenis' (weekblad *Kuifje*, 28-12-'82);
- De vondst in de kollektie van mevr. Temmerman (Kon. Bibl. Albert I, de enige plaats waar een ex. is te vinden) van Léon Degrelle's rexistisch traktaatje *Histoire de la guerre scolaire* (uit 1932) met veelbetenende vignetten van Hergé;
- De dood van Hergé;
- Bob de Moor die maar niet kan geloven dat Hergé écht dood is, op de BRT-teve in *Terloops* (5 maart);
- De EC-kassettes van Russ Cochran;
- De integriteit van een autobiografische stripmaker als Art Spiegelman;
- De rehabilitatie van de punt in de dialoog;
- De skriptie *De held in het oorlogsmuseum*, over o.m. Buck Danny, van de Werkgroep Populaire Cultuur (Erasmus Univ. Rotterdam);
- Pakketten van *Fantastic Visions* iedere week in mijn postbus (19017, 3501 DA Utrecht);
- Howie Chaykin's concept van zijn serie *American Flagg*;
- De vondst van een stapel Mexicaanse comic books op de zwarte markt in Vleuten waarin jeugdwerk van Stan Lee;
- Het lef en de vechtlust, de woedes, liefdes en schaamtjes van *Comics Journal*-editor Gary Groth;
- Het setje kleurenfoto's van lokaties in Zwitserland waar *De zaak Zonnebloem* speelt, genomen door fans Verheij en Wagenaar uit Amersfoort;
- De omslag en de kleurenuittouwvandplaat van Aart Clerkx van de *Balloen* nr. 60;
- De Hergé-herdenkingsnummers van *Libération*, *Knack*, *De Zwijger*, *Wordt Vervolgd* en *Kuifje* (in deze volgorde);
- Het patente retro-visie van Yves Chaland;
- Het handschrift van Pjotr & Meynen;
- De kleuren in de reprints van Suske & Wiske's Blauwe Reeks;
- De verduistering van Fredric Wertham's *Seduction of the Innocent* in 1e druk;
- *Ronin* door Frank Miller;
- *The Rocketeer* door Dave Stevens;
- Kiki Picasso;
- De bijdragen van 'J. Radeck' aan de *Balloen*;
- Het kritisch talent van Zozolala;
- De 'muzikale scène' Kapitein Haddock zoekt *Kuifje* met zang en pathos van Jan Derksen;
- *VIP-strip* op BRT-teve, onder de aangenaam slun-

gelige presentatie van Ben Raes;

- Inspirerende brieven van Dwight R. Decker, Amerikaans striphistoricus met roots in Nederland;
- Het SDCN;
- De contacten met D. van Galen Last van het RI-OD i.v.m. de vermeende afkeer van Goebbels voor Superman;
- Het Kick Wilstra Kwartet - boekingen 030-311364;
- De editing door Piet Schreuders van een essay van mijn hand voor de Amerikaanse markt;
- De vondst op het Waterlooplein van een C60-kassette waarop een radiointerview met Walt Disney uit 1959;
- De kont van Kamagurka als hij 'Ik ben Zola, Emile Zola uit de bibliotheek' staat te zingen;
- Het debuut van kritikus Steketee in *De Volkskrant*;
- *The Comics Journal*, 'the Magazine of News & Criticism';
- De tijdschriften *RAW*, *Tip Off* en *Weirdo*;
- Paul Rijperman's Bulldog-reeks;
- Peter Loeb's stripherinneringen voor *Propria Cures*;
- De aankoop van drie afgedragen Kuifje-herenslips op een braderie terwijl ik onpasselijk werd van diarree-aanvallen;
- De uitgave van een Blake & Mortimer-boodschappentas van het 'in vergewoerd stadium van Tintinoia' verkerend blaadje *Het Nieuwsblad*;
- De bladzijden 232 tot en met 233 in Jeroen Brouwers' boek *De laatste deur*;
- De te treffen voorbereidselen voor het stripnummer van *The Brooklyn Bridge Bulletin*;
- De reprint van Will Eisner's *John Law Detective*;
- De ontdekking en de lectuur (rooie oortjes) van *The Circle of Guilt* (uit 1956) door Fredric Wertham, waarin de eerste foto van een moordenaar-onder-invloed-van-strips in de geschiedenis;
- De vondst van een schilderij van Hervé Télémaque uit 1963, waarop o.a. het wegrennende onderstel van Kuifje;
- Monsterroof van honderden Kuifje's en Suske & Wiske's uit verzendbureau 'Veldboeket' te Zaltbommel vlak voor oudjaar;
- *Kuifje in El Salvador* - Hergé definitief geregiseerd!
- Gastoptreden van Fjodr Dostojevski als moordzuchtige robot in *Marvel Team-Up* nr. 129;
- De brochure *How To Be A Superhero*, vol nuttige tips om ongewenste intimiteiten te bestrijden, door 'The Night Rider' uit Morgantown, West Virginia;
- De vondst van het Amerikaanse volksgezegde

'Mickey Mouse is kaput', hetgeen betekent dat een vrouw haar maandelijkse vloeiingen heeft;

- Grensverleggende activiteiten van de comic book-industrie;
- Korrespondenties met geestverwanten over onze gezamenlijke bron van liefde én walging evenzeer: de strip in al zijn geledingen;
- De schenking van een typeskript van anti-strippropagandist Gershon Legman;
- Har Brok's definitie van poëzie in *Stripschrift* nr. 168/169: 'zachte kleuren, vaak met tere lila-tinten';
- Het hysterische en daardoor komische pleidooi van Nijmeegse feministes voor meer humor in strips in de konventiebundel *Vrouwen tegen porno*;
- Will Eniser's serie 'Shop Talk' in *Spirit Magazine*;
- Het album *Shit City* van Vittorio Giardino;
- Tentoonstelling Joost Swarte in Centre Marignac te Genève, van 9-24 sept.;
- Radio Kuifje, Dennenstraat 3, 3552 RA Utrecht;
- De Alpenzuses;
- De definitieve doorbraak in galleries en musea van een nieuwe schildersgeneratie met manifeste reminiscenties aan de striptekunst;
- De massagesalon 'Donald Duck', Rijswijkseweg 229, Den Haag;
- De literaire kwis van *Het Laatste Bericht*;
- De katalogi van kollektieken Ken Mitchell uit Wiltshire, Canada;
- Alles van Bill Griffith;
- De 'Comic Art Show' in het New York Whitney Museum of Modern Art;
- De aankondiging van de verschijning van een nieuwe aflevering van *Squa Trout*;
- De visie van Mat Schifferstein;
- Programma's opzetten voor *Het Brillantepotje*;
- De konstatering dat de Amsterdamse Bijenkorf vier exemplaren van mijn boek heeft verkocht (lezers: schrijven!);
- Het optreden van Drs. P. als Kuifje in het radioprogramma *Kuifje in Congo* (BRT-1, 6 jan.);
- De televisieshows van Kamagurka voor de VPRO;
- De participatie van *Het Brillantepotje* aan de tijdschrifttentoonstelling 'Van A tot Z' in Arti et Amicitiae te Amsterdam, van 5-19 febr.;
- De 'Kuifje van de Nederlandse literatuurkritiek': Boudewijn Büch;
- Langspeelplaten van Kuifje-hoorspelen met o.m. de stem van Peter Arians;
- De kwebbelgrage striphandelaar Rinus Kuif;
- De lectuur van de roman *Jack in The Box* door William Kotzwinkle;
- De illustraties van Joost Veerkamp bij een feuilleton van G. Komrij;
- Een interview met William M. Gaines;
- De C90-kassette *Metamor* door Roy G. Biv: muziekmontages die op perfecte wijze het charisma van de Kuifje-albums omzetten in klank en geluid;
- De metamorfoses van E-Man;
- Het lied *Met Kuifje de lucht in* door de Belgische avantgarde-band Arbeid Adelt!
- Willy Walden in zijn Tros-radiospelletje *Raadt een lied of niet* met de opgave 'Slim stripverhaal van toen';
- The Residents (stripmuziek);
- De Walt Disney-special in de BBC-radioserie *I Call It Genius* (17 juli);
- De performance van Lydia Schouten op het Holland Festival: de identiteitscrisis van Spiderman afgezet tegen Tarzan's bigamie;
- Jan Kruis en Bert Haanstra over gemak en ongemak van notitieboekjes in de praatshow *Tineke* (Veronica-teve, 24 okt.);
- Een brief van John L. Goldwater, president-directeur Archie Publications en voorzitter Comis Co-de Authority;
- De film *Hero* van Alexander Rockwell.

Anton Hermus' dieptepunten 1983

- *Kuifje in blank Amerika*;
- Boes;
- Garfield (cute! cute! cute!);
- Al dan niet met vergiftigde verf bespoten Smurfenpoppetjes;
- De zakken van H. Matla;
- Avro's *Wordt Vervolgd*, de kop van H. Peekel, wat er uit zijn mond komt, maar vooral hōe;
- Toon van Driel;
- *Eppo* sinds nr. 44;
- I. Noerdinger van Casterman;
- Bob de Moor;
- Een naamgeving als 'Piet Snot' voor een stripwinkel;
- Debielen die nadrukkelijk het gezicht van de stripwereld wensen te bepalen;
- Het optreden van Hendrik Conscience bij Suske & Wiske om een gans debielenvolk aan het lezen te krijgen;
- Vader en Zoon in *Het Parool*;
- Het Stripschap;

- Het toenemende euvel van zelfplagiaat bij topteke-naars;
- 'Bibliotheek' uitgaven;
- Casterman's blokkade van *Duizend bommen en granaten*;
- De Jager & Steenhagen;
- Kleur- en spelfouten;
- Een plan voor een beeld van Bommel en Zaltbommel;
- De jamsession in het Paul Cuvelier-nummer van het weekblad *Kuifje*;
- De volstrekte waardeloosheid, naar uit praktijkervaringen is gebleken, van een bronnenboek als *International Bibliography of Comics Literature* door Wolfgang Kempkes;
- De montagelijnen in het weekblad *Robbedoes*;
- De mentaliteit achter een mechanisme als 'merchandising';
- De uitgevermoord op het vakblad *Comics Scene*;
- Ook dit jaar weer geen aflevering van *Het Brillantepotje*;
- Woody Allen, zowel de strip als de persoon;
- De stukken van Rob van Eijck;
- De cover van *Stripprofiel* nr. 48;
- Het huichelachtige naschrift van de *Eppo*-redactie (die anoniem wenst te blijven) bij een briefje in nr. 39 n.a.v. een 'kwetsende' cover om nr. 31;
- Een blik onder de gelichte schedel van Eric Schreurs;
- De 'humor om te lachen'-pagina's in de Nederlandse *Playboy*;
- Het zelden disponibel-zijn van Anton Hermus;
- De door D. Sloopweg verijdelde aanstelling van ondergetekende als stripcolumnist in zijn *Volkskrant*-bijlage 'Het Vervolg';
- De achterflappen van Giardino's Sam Pezzo-albums bij Mondria;
- De 'vloeken' van Guust Flater en soortgenoten;
- X-rated comics in sexshops;
- Het niet verstreken van bibliografische data in bundelingen;
- Het niet pagineren van bladzijden;
- Will Eisner's huidige produktie;
- Amerikaans drukwerk dat zwarte inkt afgeeft en op den duur, althans volgens Russische inlichtingen-bronnen, de hersenen schijnt aan te tasten;
- Michel Greg over Hergé in *Nemo* nr. 3;
- Asterix (en Obelix);
- Het album *Daar komen de Russen* door Jan en Piet Kroon, nog afgezien van de overrompelende geestigheden een schandelijk stuk konsumenten-

misleiding, gezien de identiteit van de feitelijke tekenaar: Frits Jonker;

- De pijnlijke absentie van een kritikus als De Bree in de *Haagse Post*;
- Elfquest;
- De film *Als je begrijpt wat ik bedoel*;
- Stripmakers die in hun produktie een katholiek verleden als een wespennest met zich meeslepen;
- Poep-en piesgrapjes;
- Zelfcensuur;
- Gilbert Shelton;
- De overgang van handlettering naar machinaal zetsel in het fonds van Casterman;
- De tekeningen van Joost Swarte;
- Het optreden van Mickey Mouse in het pornoblad *Pussy*;
- Het niet dateren van *Stripschrift*;
- Het album *Harde tijden* door Kamagurka;
- Steve Ditko;
- Het gemis van stimulerende polemieken en discussies in de strip-pers;
- De kont van Moniek Toebosch, de Bianca Castaflore van de operawereld, op het Holland Festival;
- Het bericht van Doeschka Meijns dat de PTT haar mijn boek met flatteuze opdracht nooit heeft bezorgd;
- De plannen van anarchistische vrijzinnige jongerenkrantjes als *Gifkikker* en *Vrijbrieven* nummer te wijden aan Kuifje;
- Het niet geven van credits, zoals die van de vertaling en lettering;
- De 'akteur' Joost Timp in het speelfilmpje *Kuifje in Dromenland*;
- De pretenties van Milo Manara;
- De aankoop van gemiddeld 30 albums per maand waarvan er bij nadere inspectie slechts twee of drie beklijven;
- De KRO-radio over Syltavië (Hilv. 3, 30 dec.);
- Jack Kirby;
- Er rennen geen Atilla's rond in de stripwereld. Hoe komt dit? Omdat stripmaken niet zozeer een creativiteitsproces is, of de profilering van een visie, of de intensivering van de eigen authenticiteit, maar een zaak van commerciële afwezigingen en belangen. De stripmaker is met handen en voeten gebonden aan een industrie. Als de baas fluit draait hij zijn bekend repertoire af. Wanneer bevrijdt hij zich?;
- Het groeiend besef dat meestal niets in elkaar past...

Anton Hermus (10/240184)

POSTRIPTUM

Atelier

In nr. 176 werd gestart met de rubriek **Het atelier van...** In het dubbelnummer 177/178 was daar echter niets meer van te merken. Op pagina 48 van dit nummer stonden overigens de zeer komiese mededelingen **Wordt Vervolgt, Karoen en Vermelding kree. Maar goed verder was het een zeer geslaagd nummer. Nog twee vragen: 1) Zijn er in Nederland boeken verkrijgbaar van Pogo en Krazy Kat? Zo ja, welke en waar? 2) Wordt Olivier Blunder door een studio gemaakt of is Greg wereldkampioen sneltekenen. PS: Wanneer komt er een artikel over Tita-nic?**

Pieter Boddaert
Woerdense Verlaat

Redactie: De rubriek **Het Atelier** gaat in nr. 182 definitief van start. Er zijn in Nederland boeken verkrijgbaar van Pogo en Krazy Kat. U dient daarvoor contact op te nemen met een van de talloze stripspecialisten, die elders in dit nummer genoemd worden. Greg maakt Olivier Blunder alleen, wat niet inhoudt dat hij wereldkampioen sneltekenen is. **Tita-**

nic was geplanned voor dit nummer, maar door ziekte van Martin Lodewijk zult u nog even geduld moeten hebben. PS: U beleef meer plezier aan zetfouten dan wij. (HB)

Index

Vandaag ontving ik **Stripschrift** 179 van januari '84. Zeer tot mijn spijt miste ik hierin - evenals vorig jaar - de door Har Brok altijd zo punctueel samengestelde index van artikelen over het afgelopen jaar. Indien mogelijk, zou ik het op prijs stellen, wanneer er alsnog een dergelijke index van de laatste jaargangen van **Stripschrift** zou verschijnen of anderszins volgend jaar een cumulatief register van bijvoorbeeld de nummers 0 tot en met 200. Met vriendelijke groeten,

Klaas Cuperus
Groningen

Redactie: Wij wachten nog even de uitslag van de Lezersenquête (zie nr. 180) af. (HB)

Stripschrift

Oude nummers

Oude nummers van Stripschrift zijn nog steeds verkrijgbaar voor de oorspronkelijke prijs. Bestellingen kunt u richten aan:

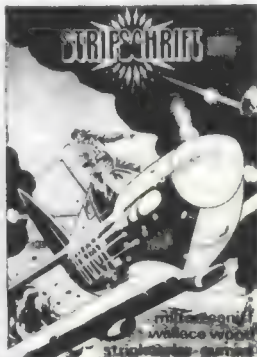
Adm. Stripschrift
Antwoordnummer 420
3700 VB Zeist

Na overmaking van het totaalbedrag aan Stripschriften plus f2,50 porto- en administratiekosten op gironummer 209948 tnv. 'Stripschrift', Zeist, wordt het bestelde u thuis gezonden.

- 19 (f2,25): Kabouterstrips, Paulus de Boskabouter nr. 14.
65 plus (f2,25): Interview Tibet, Rik Ringers leidt de dans (1955); Chick Bill; Tina; Jay Linch door Evert Geradts; De wonderen van Mu.
66 (f2,25): Interview Franquin, Guust Flater, The Spirit van Wil Eisner, Dick Matena (over de Macaroni's); De wonderen van Mu.
67 (f2,25): Nader tot Kuifje 3 over interessante drukvarianten; interview Carry Brugman; speciaal Roba met Bollie en Billie en De Sliert en een bibliografie; De Wonderen van Mu (f2,25): Marten Toonder 2 (Panda, Toonder-studio's); Jan van Haasteren; De wonderen van Mu; Tom Poes en de Schoonschijners.
74 (f2,95): Zuiptor, Uco Edmond, Raymond Macherot (Chlorophyl, Poezekat); Domien ten Berge, Marten Toonder; professor Pl...
77 (f2,95): Gerrit Stapel, Mijn vriend Andries; Aart Clercx.
78 (f2,95): Daan Jippes, Intercity Incident; interview 'Forest Bud' Sagedorff Popeye; Modesty Blaise.
79 (f2,95): Jules Feiffer; Moem; Piet Wijn De Moorse Tovenaar.
80 (f2,95): Robbedoes, Fournier, The Hulk; De Tovenaar van Piet Wijn...
83 (f2,95): Sjors en Pep (nu Eppo); Liorit; Dick Bos reclamestrip Glashard.
86 (f2,95): inhoudsopgave van Stripschrift nr 49/50 t/m 84; Eddy Paape, SDCN...
87 (f2,95): Bert Bus, herdruk Nitokris, kartoonrubriek Ong-gezien, Tomi Ungerer, Simpelman, Lucky Luke, LL-persiflage.
88 (f2,95): Ridderspecial; Prins Valiant, De Rode Ridder, Vlaamse Ridderschap, Bob de Moor, prins Valiant-persiflage, Wood, Tarzoan.
89 (f2,95): Uitgeverij Casterman, Jacques Martin, Jacques Tardi, Tardi-oeflogstrip, de 4 Helden, Craenhals, Kresse.
92 (f2,95): Jean Graton's Michel Vaillant, Julie Wood, en Van Strijd tot strip, Wim van Wieringen.
94/95 (f3,60): Robbedoes-weekblad... Robbedoes index t/m nr. 2000; de dertigste verjaardag van het weekblad Kuifje, Pogo.

- 97 (f3,25): Keizerstrip Trigië tekenaar Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes door Har Brok teruggevonden, interview met Selby Kelly weduwe van Pogo-tekenaar Walt.
98 (f3,25): Strips in de dertiger jaren: Doe Mee, Centsprenten en strips, Tripje, G. Rotman, G. van Raemdonck, Bulletje en Bonestaak en Thijs IJs en Gijse Goochem.
99 (f4,95): Milton Caniff, Wallace Wood interview, Stripkoerier en Gummi.
101 (f3,95): Scenaristen special, Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Jean-Pierre Dionnet; Blueberry, Pogopersiflage door Wallace Wood/Harvey Kurtzman, 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: De eerloze krijg.
102/103 (f3,95): Kuifje weekblad, E.P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair, Lombard uitgaven, Rik Ringers, Eric de Noorman: De eerloze krijg.
104 (f3,95): Interview met Joost Swarte door Herman Pieter de Boer, Pogo Herdruk, De eerloze krijg.
105 (f3,95): 'Duckman' Carl Barks, herdruk van een van zijn eerste Donald Duck verhalen, Daan Jippes; tien jaar Het Stripschap, Tante Leny, Pogo en Eric de Noorman.
106 (f4,95): Hugo Prattnummer, Luck Star O'Hara, VNU-story III, jaarlijkse stripdoornede, Pogo, Eric de Noorman.
107/108 (f4,95): Kapitein Rob, Pieter Kuhn, kapitein Rob musical, Evert Werkman, Eric de Noorman en Smurfen...
109/110 (f4,95): Eppo-special, Henk Kuipers (Franka), Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, De VNU-story IV, kritiek op vooroordelen Strips, Kuifje in Zwitserland, Pogo en Eric de Noorman...
111 (f4,25): Stripproduktienummer: ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena) scenario, lettering, inkten, inkleuring, merchandising en syndication, Kapitein Rob, Pogo en Eric de Noorman...
112/113/114 (f5,95): detectivestrips, Eisner en zijn Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer (Pétillon), Loro, Jess Long, Detective-films, Eric de Noorman.
115 (f4,25): Strips en politiek, Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb, Eric de Noorman.
116 (f4,95): Centsprenten en strips, Ben van Voorn en Piet van Elk, Alain Saint-Ogan, Toonder en Piëts Bassie, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en Eric de Noorman.
117/118 (f6,50): Interview Blanc-Dumont, Jijé-polemiek, inhoudsopgave Stripschrift nrs. 85-117/118, Pogo afsluiting, Eric de Noorman.
119 (f4,95): Lucky Luke, Morris en Gosciny, De Ballade van de Daltons, 50 jaar Kuifje, marketing van Stripschriften op de Nederlandse markt.
120 (f4,95): Science Fiction met Le-loup, Arman en Ilva, Dick Matena en Enki Bilal.
121 (f4,95): Berni Wrightson, de horrorstrip op zijn best. De striphan-del. De Stripkatalogus.
122/123 (f6,50): Willy Vandersteen, Jerom, De blauwe reeks, Suske en Wiske wegwijzer.
124 (f4,95): Palacios, strips op z'n Spaans, Noel Sickles, Stichter v.d. Caniffschool.
125 (f4,95): Cuvelier-nummer met artikelen en herdruk, Pogo etc.
126/127 (f6,50): De strips van Claire Bretécher, Ralph Bakshi, de animatieman.
128 (f4,95): Guido Crepax en Valentina.
129/130 (f6,50): Al Capp (1909-1979), Li'l Abner, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi.
131 (f4,95): Dick Tracy, The Studio, Jeff Jones, Mike Kaluta, Berni Wrightson.
132 (f4,95): Engelse dagbladstrips: Andy Capp, Jeff Hawke, Garth, Jane, The Perishers, Romeo Brown.
133 (f4,95): Joost Swarte, Droom-prijsvraag, Reuse, Enquête.
134 (f4,95): Beeldverhaal in de oorlog. Het beest is dood, Striphelden trekken ten oorlog.
135/136 (f6,50): Willy Vandersteen artikelen, Klassieke strips uit Sprint, Blueberry, Jordaan.
137 (f4,95): De kleine uitgevers, Rijkerman, Yendor en Espee, De Vrije Balloen 5 jaar, Uderzo drinkt toverdrank.
138 (f4,95): De familiestrips: Familie Snoek, Blondie, familie Doorzon, Jan, Jans en de kinderen, Prins Valiant.
139/140 (f6,50): Theo van den Boogaard, Martin Lodewijk, Zweedse Strips.
141 (f4,95): Daan Jippes naar Disney Studio's, Rostrum, Minotus, Kapitein Rob en Romeo Brown.
142 (f4,95): Droomprijsvraag, Dick Matena's witte kerst, The Empire strikes back, Indeks, Top-twintig.
143 (f4,95): Amsterdam in strips, Kuifje voor het Amsterdamse gerecht, Lucca 14, Del Castillo.
144 (f4,95): 1984, Ravian, Stripalbum-kopers onderzocht, Prikkebeen.
145 (f4,95): Frank Frazetta's Fantastische Wereld. 25 jaar Yrrah, Enki Bilal, Mort Walker: Sam's Strip.
146/147 (f6,50): Floc'h, Dominique Hé, Terug naar de Klare Lijn.
148 (f4,95): Robert Gigi, Scarlett Dream, Het gezicht van Eppo.
149 (f4,95): Conan, Wie is dat?, Conan-strip, Romeo Brown, Sam's Strip.
150 (f4,95): Krazy Kat, De dieren van Crumb, Nard'n' Pat, Garfield, De Shtunk, Li'l Abner, Dierenleed, Fat Freddy's Cat, Vlaamse smetjes, Romeo Brown.
151/152 (f6,50): Jan Kordaas, Yves Chaland en de erfenis van Tillieux, Het voorbeeldige leven van Jijé, De Bende van vier.

- 153 (f4,95): William Vance, Bruno Brazil, Bob Morane, Jerom in Tibet, Kapitein Rob, Chantal Montellier, Vlaamse Frutjes.
154 (f4,95): Belgische strips, Didier Comès, De Rat-cisten een strip van Comès, EC herleeft, Kuifje op de knieën.
155 (f5,25): Victor de la Fuente, Haxtur, Fernando Fernandez, Francisco Ibanez, De Disney films, de toplijsten van 1981.
156 (f5,25): Nieuwe Nederlanders, Paul Teng, Dick Briel, Red Rat, Gezellig en leuk, Prutswerk.
157 (f5,25): Jean-Claude Mézières, Heavy Metal, Eric Schreurs, Sterren stralen in Hollywood.
158 (f5,25): Marten Toonder, François Bourgeon, Comica, Jean-Louis Floc'h, De Zeven van Zeveneken.
159/160 (f7,—): Engelse stripweekbladen, Strip against racism, Crumb's Sketchbook, Stripfiguren vogelvrij?
161 (f5,25): Nieuwe stripbladen, Knudde, Bij de dood van Wallace Wood, Josep Toutain.
162/163 (f7,—): Robbedoes is ook geen twintig meer, Flip Flink, German: De Guust Flater van de tachtiger jaren, Bercovic, Hilaire en Cossu, Morris, Plagiaat en piratendruk.
164 (f5,25): Interview met Harvey Kurtzman, Lijk op de Imjin, Lezers over parodie en plagiaat.
165 (f5,25): Interview met Frank Margerin en Raymond Reding. Een analyse van de strips van Cossey.
166 (f5,25): Interview met Paul Gillon, schepper van Schipbreuk in de tijd en met Pierre Christin scenarist.
167 (f6,—): De wereld van Richard Corben, Jan Strnad zijn bezielde scenarist. De toplijsten van 1982.
168/169 (f8,—): De Bommelfilm, interviews met de makers: Marten Toonder, Harrie Geelen, Rob Houwer en Ben van Voorn. Walt Disney's Tron. In memoriam Hergé. Interview Serge Ernst.
170 (f6,—): Interviews met Martin Veyron (tekenaar van Barend Terzijde), Bart van Erkel, en Chayé.
171 (f6,—): Interview met Milo Manara (tekenaar van Guiseppe Bergman) en analyse van zijn strips. Interview met Frits Kloezeman (tekenaar van 'Rechter Tie').
172 (f6,—): Krantestrips in Nederland. Interview met Nikita Mandryka (tekenaar van 'De gemaskerde Komkommer').
173 (f6,—): Interview met Ted Benoit (tekenaar van o.a. 'Morfeu Electrico'), Vijftig jaar Comics in Amerika. Interview met Dick Matena.
174/175 (f8,—): Meeslepend interview met Peter Pontiac. Strips en Popmuziek. Boekbesprekingen.
176 (f6,—): Fred en Liliane Funcken (Witte Ruiter, Harald de Viking enz.), Vijftien jaar Stripantiquariaat Lambiek. Strips en Onderwijs.
177/178 (f8,—): Interviews met Schuiten, Renard en Peeters ('De mediana van Cymbiola'), analyses van hun strips. Interviews met Hermann ('Bernard Prince'), 'Comanche', 'Jeremiah') Neal Adams en Tom Wilson. De toplijsten van 1983. Wendy Pini's Elfquest.

Vlaamse Frutjes

Hierbij, na een onderbreking van meer dan een jaar, een nieuwe start van de rubriek VLAAMSE FRUTJES. Een nieuwe formule ook. Vroeger werden alle Vlaamse albumuitgaven vernoemd, en bleef er weinig ruimte over voor ander nieuws. Met de nieuwe formule zullen we een keuze uit het Vlaamse album pakket maken.

Nieuwe uitgaven, informatie, kritiek e.d. kunnen rechtstreeks gestuurd worden naar ondergetekende J. Smet, Oude Vaartstraat 159, 2300 Turnhout, België.

NATIONAAL STRIPMUSEUM

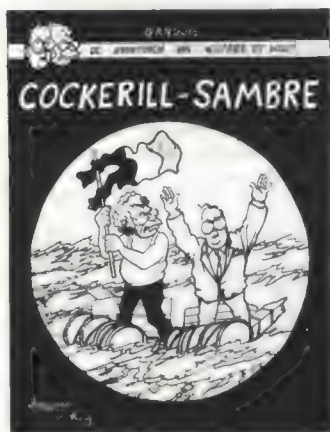
Binnen enkele jaren zal België een belangrijk museum rijker zijn. De Belgische Staat heeft namelijk het Maison Waucquez in Brussel, nog ontworpen door de bekende architect Horta, aangekocht met de bedoeling er een stripmuseum in onder te brengen. De Staat staat dan in voor de restauratie van het gebouw, terwijl de VOGS (Vlaamse Onafhankelijke Gilde van Stripauteurs), de franstalige tegenhanger UPCHIC en de Studio Hergé, de drie instellingen die zich beijverd hebben om dit museum van de grond te krijgen, het hunne moeten bijdragen om een dergelijke werking van het museum te kunnen garanderen. Het museum zal dan beheerd worden door een v.z.w. waarin een gelijke vertegenwoordiging van Vlamingen en franstaligen. Laten we nu maar hopen dat er op de kritieke momenten geen stront meer aan de knikker zal komen, want dit museum is niet alleen zeer belangrijk voor de bevordering van de strip in het algemeen, maar het stelt ook een belangrijk deel van het cultureel patrimonium (waartoe wij de strip toch rekenen) in België veilig. De Fransen zouden beslist 'dank u' zeggen mochten zij de kans hebben bv. het erfgoed van Hergé naar zich toe te trekken.

NERO, SUSKE & WISKE EN DE RODE RIDDER IN HET ENGELS
De Standaard-uitgeverij, die enkele crisis-geïnspireerde stappen onderneemt, poogt met haar belangrijk-

DE SNOR VAN KIEKEBOE

Kiekeboe, de stripheld van Merho, laureaat van de Strippisprijs 1983, werd door de Antwerpse Snorren-klub uitgeroepen tot Snor van het Jaar 1984. (Welke prijs zal Merho in 1985 in de wacht gaan slepen?) Op 26 mei, wanneer de huldiging zal plaats hebben in Antwerpen, zal ook het op deze ludieke prijs geïnspireerde verhaal 'De Snor van Kiekeboe' als album nr. 23 in de reeks te verkrijgen zijn. (Zoals steeds, zeer goedkoop: amper f3,-.)

ste strips de Engelse markt te overtuigen. Enkele 'piloot-verhalen' werden er op verkenning uitgestuurd, The Adventure of Willy & Wanda (S & W) bestonden reeds voor de Amerikaanse markt, maar werden nu toch opnieuw vertaald in het Engels. Dancing cards (De Kaartendans) is de eerste titel in de hopelijk lange reeks. Een enorm succes wens ik ook The Adventures of Nibbs & Co (Nero) toe. De Sleen-humor moet de Engelsen zeer kunnen aanspreken ook al zal de vertaler wel de nodige moeite hebben met de dialektische uitspraken. Zelfs in Nederland heeft men er nog steeds moeite mee. Voor de Engelsen werd een 'zuiver' verhaaltje geselecteerd: The Cat of Katmandu waarin Mister & Mrs. Pipe op vakantie zijn. De Engelse namen van de belangrijkste helden zijn: Nibbs (Nero), Professor Doctor Halyard (Adhemar), Abraham Gangplank (Tuizentfloot), Scuppers (Clo-Clo). Een letterlijke vertaling van De Rode Ridder geeft The Red Knight. Dit Engelse experiment werd evenwel niet gewaagd zonder de ridder in een rood jasje te steken. Om die reden verschijnen nu de Nederlandstalige albums vanaf het verhaal De levende doden eveneens in kleur. Onze ridder vaart er nog niet zo wel bij vind ik. Men heeft de kleuren 'in modelé', 'in reliëf' willen brengen terwijl de tekeningen van Biddeloo zich eerder lenen voor een meer vlakke kleuring. Maar dit zal allemaal nog wel verbeteren. Vanaf dit album wordt de naam van de auteur ook vermeld in de kolofon:

Geen nieuw Kuifje-album maar wel uitstekende politieke satire van Johan, de zoon van Bob de Moor, die reeds enkele cartoon-prijzen in de wacht sleepte en zich nu ook meer en meer aan de strip waagt (o.a. in A Suivre). Hier de avonturen van Wilfried Martens en Willy De Clercq, die reeds van 19 juli 1983 in De Morgen dateren. Het Belgische staal is echter nog steeds actueel.

Karel Biddeloo staat er in kleine lettertjes. Iedereen wist natuurlijk al lang dat Biddeloo in de Studio Vandersteen verantwoordelijk was voor De Rode Ridder, maar nu wordt echt rekening gehouden met het voorstel van vele Biddeloo-fans. Het handelsmerk Willy Vandersteen blijft nog wel op de omslagen vermeld staan maar wanneer die naam inderdaad borg staat voor een meerverkoop, dan kan niemand daar enig bezwaar tegen hebben.

LUXE EDITIE VAN DE SUSKE & WISKE BLAUWE REEKS

Ik vraag me af of het nog wel zin heeft hier reclame te maken voor deze luxe-uitgave van vier albums uit de Blauwe Reeks van Sus & Wis, want deze werden zo knap uitgevoerd in suède stofomslag met zilveropdruk en zijn voor een dergelijk interessante prijs (750,-BF 43,05 Fl.) (die vijf cent zal je ook wel niet moeten rekenen hoop ik) te verkrijgen, compleet met de slip case in brillianta, (vaktal voor vakwerk) dat de tot 800 ex. beperkte oplage wel zal uitverkocht zijn wanneer deze melding verschijnt. De goedkope, maar toch mooi gebonden uitvoering (295,-BF 16,90 Fl.) is er dan ook nog.

NEDERLANDSTALIGE TEKENAARS IN ROBBEDOES

Jos Wouters, de hoofdredacteur van Robbedoes, vindt dat het blad zich meer naar het Nederlandstalig

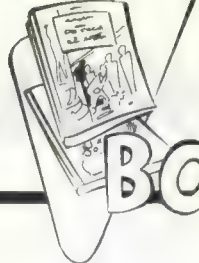
publiek moet richten. Vele strips, die er nu in verschijnen, zijn misschien wel van uitstekende kwaliteit, maar spreken dikwijls toch meer een francofoon publiek aan. In een volgende FRUTJES wil ik in een gesprek met deze klaarziende en helderdenkende hoofdredacteur, wat dieper op de reactionele problemen rond een blad als Robbedoes ingaan. Nu moet ik mij helaas beperken tot de opgave van enkele namen en series die mogelijk in deze 'nederlandstalige' katern een plaats zullen vinden.

Omdat deze plannen ongeveer gelijk liepen met de moeilijkheden die sommige tekenaars ondervonden bij de stripbladen Eppo (Oberon) en Zonneland (Altiora) kon Jos Wouters plots een beroep doen op enkele zeer klinkende namen. De meeste van de hier vermelde tekenaars zullen waarschijnlijk voor Robbedoes gaan werken. Zo Peter de Smet met korte verhalen die zich situeren in een post-atoomtijdperk, Berck met een nieuwe stripheld, Uco Egmond met Falco, Jean-Pol met Annie & Peter, Jef Broeckx met Sloeber, Hec Lee-mans met Circus Maximus (waarvan reeds enkele afleveringen verschenen zijn), Merho (Strippidsprijs '83) met Kiekeboe, Gilbert Declercq met een vliegtuigstrip, Studio Arnhem (Ernst Vrolijk en Dick Hout + Hanco Kolk & René Meulenbroek (scén.) met korte verhalen, verder uit deze studie Aloys Oosterwijk met Cor Morelli, Willem Ritstier met Bartje (reeds verschenen), Hans Buying + Rein van Willigen (scén.) met Dokter Faust, Caryl Strlelecki + Cauvin (scén.) met Olympische Spelen enzovoort (wordt vervolgd)...

Op deze aankondigingsstrook voor het nieuwe Nero-verhaal, dat op dit ogenblik nog in de kranten loopt (het album zullen we beslist later bespreken, want hier is werkelijk een uitstekende Sleen aan het werk) staat een blote dame afgebeeld. Het is de eerste maal dat er ook tepeltjes in Nero te zien zijn. Op zich heeft dit natuurlijk geen be-

langrijke nieuws waarde, ware het niet dat in een ouder verhaal De A-straal (Album 74) wel reeds blote borsten zonder tepels voorkwamen. Deze dame is dan ook de secretaresse van de duivel. In de hel mag al een tepeltje meer. Verder ziet u in de hel de politiciers Van Mier, Nothomb en Verhofstadt.

BOEKEN IN HET KORT

Cabanes: *Dwaze vertellingen*. Rotterdam (Yendor) 1983 f 12,50. Een tiental zwartwitverhalen, gesitueerd in de 'middeleeuwen'. De onderwerpen zijn echt heel idioot: De avonturen van een kontafveger, of van een korzel in de ingewanden van een koe. Ze zijn echter ook goed herkenbaar: twee herders die elkaar de hele dag uitschelden of de boer die gekke simuleert om niet op kruistocht te hoeven. Cabanes' verhalen zijn heel boertig: onderwerpen als schijten in huis of neukende mensen en dieren worden niet geschuwd, maar Cabanes vertelt ze op een heel apparte manier (een opgewonden koe die haar partner gaat afzuigen), en hij tekent zeer doel-treffend.

De vertellingen hebben wat weg van de middeleeuwse kluchtspelen die we nog kennen, en waarschijnlijk geeft de visie van Cabanes de gevoelswereld van de middeleeuwse mens beter weer dan enig andere historische strip. Evenals de andere Yendor-albums een goed verzorgde uitgave.

(Mat S.)

Hugo Pratt: Corto Maltese deel 8, *Tussen droom en werkelijkheid* + *De Rode Baron*, Uitg. Panda, f 100,—.

Wederom twee nieuwe verhalen in de reeks Corto Maltese, *Tussen droom en werkelijkheid* en *De Rode Baron*, en allebei weer van topklasse, hoewel onderling totaal verschillend van aard. Het eerste is een fantasievolle bewerking van het oude verhaal van de Britse koning Vortigern die in de 5e eeuw de Angelsaksen in Brittannië binnenhaalde en een fataal huwelijk sloot met de Saksische Rowena. Hugo Pratt hevelt dit drama over naar de Eerste Wereldoorlog en laat de Britse mythen- en sagenwereld (Oberon, Puck, Morgana, Merlijn) een Duitse invasie in Engeland afslaan, omdat zij in het kielzog daarvan een inval vrezen van hun Germaanse concurrenten, de dwergen, trollen en nibelungen.

De Rode Baron heeft eveneens een historische basis, maar een minder wazige dan *Tussen droom en werkelijkheid*. Dit verhaal vertelt het einde van de beroemde jachtvlieger Manfred von Richthofen, die tijdens de Eerste Wereldoorlog een rekord aantal Geallieerde vliegtuigen wist neer te halen. Het is een zeer sterk sfeerverhaal, waarin de rol van Corto beperkt blijft tot — zoals hij zelf zegt op het laatste plaatje — naar boven kijken, naar het vliegtuig van de Rode Baron. Het kleurgebruik in beide verhalen is schitterend en weet de toch al subtiele sfeer nog eens ekstra tastbaar te maken.

Maar nu komen we bij het moeilijke punt van dit album, namelijk de schrikbarende hoge prijs: deel 8 in de Corto Maltese-reeks van Panda kost *honderd gulden*. Een plotselinge koerswijziging dus, die vele liefhebbers van Corto in het harnas zal jagen. Achter deze hoge prijs zit de volgende redenering: de oplage van de eerdere, goedkopere albums in deze serie was 12.000, waarvan er 2.000 werden verkocht. Dat is dus te weinig. Van deze dure Corto-albums is de oplage slechts 300, en die wordt snel uitverkocht zodat de uitgever niet met grote verliezen en grote restanten zit, en de reeks kan worden voortgezet. Een

voordeel van deze nieuwe opzet is de uitmunten-de uitvoering: fraai papier, prachtige kleuren-druk en een schitterend omslag. Nadeel is dat lang niet iedere liefhebber van Corto Maltese in staat is zich een dergelijke dure uitgave aan te schaffen, zeker niet in deze tijd van recessie. Maar ook hen wordt recht gedaan: Casterman brengt deze zelfde verhalen binnen niet al te lange tijd uit voor een prijs waarvoor wel ieders beurs toereikend is. Maar het blijft jammer dat alleen de meer gefortuneerde verzamelaar zich deze fraaie uitgave kan aanschaffen.

RvE

Binet: *Alledaagse verhalen*. Serie Rhaa Lovely, Uitg. Yendor, f 12,50.

In hoog tempo stort Uitgeverij Yendor delen over ons uit in de serie Rhaa Lovely, die over het algemeen humor voor een volwassen publiek pogen uit te dragen. Dat is ook het geval met *Alledaagse verhalen* en ditmaal mag die poging zeker geslaagd genoemd worden. Het album bevat een uiterst wrang verhaal over justitieel onrecht, met schitterend taalgebruik, een zo mogelijk even bitter verhaal over vrouwenemancipatie, vervolgens de belevenissen van een gefrustreerde buurman, dan de hitsige fantasieën van een jong meisje, gevolgd door een echtelijke ruzie tussen homoseksuelen en een zeer makaber zelfmoordverhaal, en tenslotte nog platte verwickelingen rond een kontaktadvertentie en een zeer onorthodoxe poppenkast.

Het zijn stuk voor stuk leuke verhalen met een kritische inslag en een fantasierijk taalgebruik. De tekenstijl van Binet, die met dunne, krassere lijntjes de meest zakkige figuren scherp vormgeeft, is zeer efficiënt voor verhalen in dit genre.

RvE

Eric Schreurs: *Geharrear* deel 2, *An barrels*, Uitg. Van Wulften BV, f 12,90.

Een nieuw deel in de serie bakken aan de bar van Eric Schreurs, die zonder uitzondering vanuit

een statische gezichtshoek getekend zijn: de lezer bevindt zich achter de bar, op de plaats van de kastelein, en kijkt de klanten dus recht in het gelaat. En dat is niet steeds een onverdeeld genoegen, want het leeuwendeel van die klanten bestaat uit gepukkelde, ongeschoren en/of misvormde griezels, en de meeste grappen zijn eveneens behoorlijk smerig en worden, naarmate het verhaal vordert, steeds smeriger. Echt leuk is het allemaal niet en de tekeningen wekken regelmatig onlustgevoelens in de maagstreek op. Daar doet de bekwame, geheel eigen tekenstijl van Eric Schreurs helaas niets aan af. Een boek voor de liefhebber zullen we dus maar zeggen, hetzij van de kroeg, hetzij van harde grappen.

RvE

Windig & De Jong: *Fniirwak*, boek vol vertwijfeling en hoop, Uitg. Espee, f 14,90.

Achter de afschuwelijke omslag van *Fniirwak* verbergt zich wederom een hoop dolle pret, zoals we dat van het duo Windig & De Jong (voorheen: Gezellig & Leuk) zo langzamerhand wel gewend zijn. *Fniirwak* bevat een verhaal over boer Theun en is verder geheel gevuld met de woelige belevenissen van *Dick Bosch*: enkele korte grappen en een aantal langere verhalen, zoals *Fniirwak*, *Dick Bosch er op losch* en *Dikku Boshu-san*. Daarnaast staan er twee schitterende Japanse prenten in van Dick Bosch, helaas in zwart/wit en niet in kleur zoals in *Balloen* nr. 60. Maar goed, het blijven prima prenten.

Net zoals in *Ouwe Troep* zijn de verhalen weer zeer origineel en onvoorspelbaar: alles kan er in gebeuren en gebeurt er dan ook in, vormgegeven in de vrij plompe, zeer expressieve tekenstijl van Windig & De Jong. En de figuur van Dick Bosch is ook weer als van ouds: niet gehinderd door enig begrip van de situatie weet hij blijmoedig in den blinde om zich heen slaand nog enkele zaken op te lossen ook. Een absolute aanrader voor wie zich kan vinden in de stijl van humor van Gezellig & Leuk.

RvE

Wendy & Richard Pini: *Elfquest*, 1. *De wolfridders* en 2. *De barre tocht*, Uitg. Arboris, f 5,25.

Uitgeverij Arboris is onlangs gestart met een nieuwe serie, *Elfquest* geheten, van de Amerikaanse tekenares Wendy Pini, bijgestaan door haar man Richard. Het voorwoord bij deel 1 licht bij wijze van achtergrond de moeilijkheden toe die dit koppel heeft ondervonden bij het uitbrengen van hun elfencomics, die zij dientengevolge tegenwoordig in eigen beheer uitgeven. Een uitzonderlijke situatie dus voor de Amerikaanse comicwereld.

In de eerste twee delen begint een kleine elfenstam onder het bezielende leiderschap van Snijer zijn quest, zijn zoektocht (of *queeste*, om met Tolkien te spreken) naar een nieuwe leefwereld. De elfen zijn afstammelingen van een volk dat lang geleden uit de ruimte in een letterlijk luchtkasteel op aarde is neergedaald en vervolgens door oermensen bijna is uitgeroeid. 'Diezelf-

de primitieve mensen hebben de stam van Snijer nu uit zijn borg verjaagd, en via trollengrotten zijn de elfen verzeild geraakt in een woestijn, waar zij zich moeizaam doorheen hebben moeten ploeteren om het gebied van een andere elfenstam te bereiken. En van daaruit zal hun *quest* zich in de volgende delen gaan voortzetten.

De eerste twee delen geven hoop voor de toekomst, want het zijn smakelijk vertelde, charmante verhalen. De tekeningen van Wendy Pini maken aanvankelijk een vrij strakke indruk, maar komen snel los. Ze maakt gebruik van een sterk gevarieerde bladindeling, wat voor Amerikaanse comics nauwelijks een uitzondering mag heten, maar zeker bijdraagt aan de soepele vertelwijze. Over het algemeen maken de mannelijke figuren iets teveel een meisjesachtige indruk, hetgeen ofwel kan liggen aan het feit dat elfen anders gebouwd zijn dan mensen, ofwel aan het feit dat de verhalen door een vrouw getekend worden. Dat zou dan hetzelfde verschijnsel zijn in omgekeerde richting als zich soms in strips voordoet die door mannen getekend zijn, namelijk dat de vrouwen daarin wel eens te mannelijk aandoen. Maar verder is *Elfquest* een erg aardige strip, die in Amerika al zes jaar geleden is gestart en waarvan met grote regelmaat nieuwe afleveringen verschijnen, zodat we voorlopig nog voldoende gelegenheid zullen hebben ook hier in Nederland de elfen op hun speurtocht te volgen.

RvE

Een zame fantasieën (Alexis)

De verhalen van Alexis zijn heel fantasierijk; ze scheppen een eigen wereld en vertellen niet wat je verwacht. Neem nou als voorbeeld dat lieflijke meisje dat door de kwaadaardige apen achterna gezeten wordt, of die killer, die weer een vies karweitje op te knappen heeft.

De verhalen uit deze bundel zijn niet lang; meestal wordt slechts één, klein idee uitgewerkt. Maar wat voor idee, en wat voor uitwerking! De dingen die gebeuren spelen zich af in werelden die we menen te herkennen, maar Alexis weet ons in de veel gevallen meesterlijk om de tuin te leiden. Zijn poëtisch getinte, humoristische vertellingen zijn altijd heel 'raak' als je ze leest, en dat komt niet in de laatste plaats door de zeer heldere tekeningen. Alexis heeft een heel soepele, elegante en onmiskenbaar sensuele lijnvoering (zijn vrouwen en mannen zijn echt heel mooi). Met behulp van weinig details weet hij een heel aparte sfeer te scheppen (en kenmerkt dat niet de goede striptekenaar?). Gelukkig dat deze, oorspronkelijk in verschillende Franse tijdschriften verschenen, verhalen nu ook in het Nederlands gebundeld zijn. Ze behoren tot het beste wat deze, helaas op jonge leeftijd overleden, auteur ooit gemaakt heeft.

MAT

(Giraud/Charlier Novedi). *De laatste kaart*

Als je een succesvolle reeks tot het einde der dagen wilt voortzetten zul je af en toe vreemde sprongen moeten maken. Als je de veel geplaagde Blueberry uiteindelijk de vriendschap van een indianenstam geeft en de liefde van een mooie en moedige vrouw, wat wil zo'n man dan nog meer?

Maar nee, Charlier en Giraud kunnen nog wel een zakcentje gebruiken, dus gaat Blueberry nog een poging ondernemen zich te rehabiliteren. Daarvoor zal hij eerst Vigo moeten vinden, deze

alsnog tot een bekentenis moeten dwingen, en vervolgens zal hij in de States zijn vroegere superieuren van zijn onschuld moeten overtuigen. Voor de lezer die de voorgaande avonturen van Blueberry gevolgd heeft zal duidelijk zijn dat die poging nooit kan slagen. Neem nou het voorbeeld van Vigo: zelfs als Blueberry hem in zijn macht krijgt, zal deze nooit de ware toedracht vertellen; dat plezier gunt hij Blueberry gewoonweg niet. Charlier krijgt het toch voor elkaar, maar vraag niet hoe.

Het scenario hangt van de onwaarschijnlijkheden aan elkaar, maar dat niet alleen: er wordt ook geen echt verhaal verteld. Veel meer dan de trubbels rond de twee ontsnaptingen wordt de lezer niet gegeven. Eerstens ontsnappen Blueberry, Redneck en MacClure aan het vuurpeloton doordat op het aller-, allerlaatste moment Vigo, die hen laat executeren, wordt afgezet doordat de president toevallig net gestorven is. Tweedens helpen Blueberry en de zijnen diezelfde Vigo weer te ontsnappen aan zijn executie. Je schraapt een bende stevige kerels bij elkaar, zorgt voor paard en wagen, een lading springstof, je maakt gebruik van een nabije kapel of klooster en je zorgt dat een van je mannen de gemaskerde priester is, die de ter dood veroordeelde in zijn laatste ogenblikken bijstaat. Ik geef nu de ingrediënten uit *De bevrijding van Fort de France* (uit de serie *Roodbaard*), maar als ik hier meer ruimte had, zou ik nog heel wat 'onmogelijke ontsnaptingen' uit Blueberry, Roodbaard of Buck Danny kunnen noemen.

Het enige wat dit album de moeite waard maakt, behalve het prima verzorgde tekenwerk van Giraud, is het personage van *El Tigre*, een aan lager wal geraakte ex-officier, een man die zwaar lijdt aan aanvallen van een kwaadaardige koorts die hem waanzinnig maakt, een man die mensen en massa vermoordt.

MAT

D. Goossens: *De messias is wedergekeerd*, Serie Rhaa Lovely, Uitg. Yendor, f 12,50.

Goossens was voor mij een van de grote ontdekkingen van het tijdschrift *Rhaa Lovely*, met zijn verhaal over de jeugd van Albert Einstein, dat in het begin verschrikkelijk geestig was, maar helaas al vrij snel in onduidelijkheden verwaterde. Datzelfde verschijnsel doet zich voor bij de korte verhalen in *De messias is wedergekeerd*, want ook daar kan ik me niet aan de indruk onttrekken dat Goossens moeite heeft met de scenario's. Sommige verhalen, zoals *Thomas* en het titelverhaal over de messias, zijn zonder meer erg goed, maar aan sommige andere verhalen is nauwelijks een touw vast te knopen. Ondanks dat gebrek echter blijven er dan toch nog een aantal spitse, kritische dialogen te genieten, alsmede de fraaie tekeningen. Goossens is een uitstekend tekenaar, die meerdere stijlen beheerst en prachtige uitdrukkingen in zijn tekeningen kan leggen. Dus alles bij elkaar zeker een aanrader ook al zou de medewerking van een tekstschrijver de kwaliteit van Goossens strips waarschijnlijk nog verbeteren.

RvE

Gotlib: Lobbes 5, *Lobbes doet alles en iedereen na*, Serie Rhaa Lovely, Uitg. Yendor, f 12,50.

In dit nieuwe album verschijnt Lobbes in vele gedaanten, dus het thema is: verkleedpartijen. Zo speelt hij de rol van Robin Hood, van Tarzan en van Surcouf, en verder is hij o.a. kunstschilder,

hippie, woudloper en bekende figuur uit de sprookjes- en folklorewereld.

De meeste verhalen zijn wel aardig, met soms gevatte grappen of onverwachte wendingen, maar soms ook langdradig en taai, vooral in de stukken tekst waarin (blijkbaar) bekende liedjes gepersifleerd worden; maar misschien zijn dat bekende Franse deuntjes, waar in het Nederlands niet veel van te maken is, zoals het me trouwens überhaupt nogal een klus lijkt om Gotlib enigszins aanvaardbaar te vertalen. Een redelijk leuk album, maar Gotlib heeft betere strips gemaakt.

RvE

Nemo, The classic comics library

Terwijl de fans al veel bladen over comicbooks voortbrachten, is over de veel interessantere Amerikaanse krantestrip maar incidenteel geschreven. *Nemo, the classic comics library* is een tijdschrift dat die lacune vult. Het is een goed uitgevoerd blad met veel interessante herdrukken en artikelen.

In de nummers 1 en 2 vinden we een van de beste periodes van *Terry and the Pirates*, 23 zondagsafleveringen uit 1940 door M. Caniff. Nummer 1 (juni 1983) brengt ook een aantal schitterende zondagsafleveringen van Sterrett's *Polly and her Pals* en van Frank King's *Gasoline Alley* uit de jaren '20 en '30. Bijzonder interessant is Bill Blackbeards rijk geïllustreerde artikel 'The forgotten years of George Herriman'. Door de hier gepresenteerde ontdekkingen door de San Francisco Academy of Comic Art zullen de stripgeschiedenisboeken herschreven moeten worden: Herriman tekende voor de Los Angeles Examiner reeds in 1907 een dagstrip (Mr. Poons) en in 1909 de voorloper van de strip *Krazy Kat*: *Gooseberry Spring*!

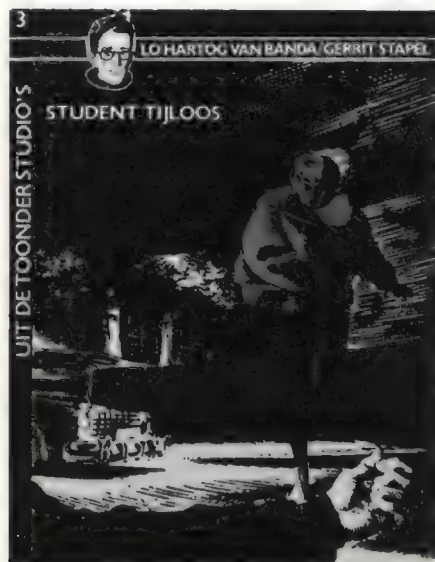
Verder staat in nummer 1 een lang interview met Dik Browne en wordt aandacht besteed aan cartoonist T.S. Sullivan. Ook wordt van de onlangs overleden A. Andriola de in bezet Nederland spelende strip *The Yankee Rangers* uit 1942 herdrukt.

Nummer 2 brengt uitgebreide informatie over de geboorte van Superman: een interview met de scheppers van deze strip Siegel en Shuster en een herdruk van *The reign of the Superman*, een door Shuster geïllustreerd sf-verhaal van Siegel uit 1931. Ook is er een artikel over de jeugd van krantenmagnaat William R. Hearst, die de krantestrip zou laten ontstaan. (Over Rosebud wordt echter niet gerept...) Verder vinden we herdrukken van Fred Harman's *On the Range*, cartoons van Art Young en een artikel over superhelden in oude krantestrips.

In nummer 3 zal o.a. aandacht worden besteed aan Popeye, McCay, Kuifje en DeBeck. Het tweemaandelijks verschijnend blad kost \$2,95 per nummer. Een abonnement voor 6 nummers kost \$19,50 buiten de USA ('If you are not 100 % satisfied with Nemo, we'll refund your money or all unmailed editions at any time during your subscription').

De uitgever, Fantagraphics Books, brengt ook 'The Comics Journal' en 'Amazing Heroes' uit. Inlichtingen: Nemo, 196 W. Haviland Lane, Stamford, CT 06903, USA.

(DdB)

Lo Hartog van Banda & Gerrit Stapel: *Student Tijloos*, Een droesol op de vliering, Toonder Archief Reeks 3, Uitg. Arboris, f9,50.

De strip *Student Tijloos* heeft slechts een kort bestaan gekend, en dan nog in twee gescheiden fasen ook. Tijloos is in eerste instantie een initiatief geweest van Marten Toonder, die in 1959 samen met Jan Kruis een poging deed deze nieuwe strip van de grond te krijgen. Dit mislukte, onder andere door een moeizame samenwerking tussen tekstschrijver en tekenaar. Omstreeks 1961 is er een tweede poging ondernomen, ditmaal door Lo Hartog van Banda en Gerrit Stapel, die resulteerde in zes verhalen, die alle in de *Toonder Archief Reeks* zullen verschijnen.

Tijloos is een eigenaardige jongeman, maar dat heeft hij van geen vreemde: hij wordt zwaar gedomineerd door zijn moeder, die zich met nogal okkulte zaken bezighoudt. In vroegere, minder tolerante eeuwen, zou die moeder ongetwijfeld als heks zijn verbrand.

In het eerste verhaal gaat Tijloos op instigatie van zijn moeder biologie studeren, waarbij die moeder er de nadruk op legt dat hij zijn wijsheid niet uit boeken, maar uit de volle natuur moet halen. Na enig gefruitsel op de vliering met een zelfvervaardigde droesol en flink wat gefilosofeer in okkulte trant wordt hij van de universiteit geschopt: zijn biologiestudie is afgerond, en dus kan hij zich in het tweede verhaal op de economie storten. Hij benadert in die positie een liefdesrelatie volgens de economische principes van vraag en aanbod, zodat hij al spoedig ook deze wetenschap onder de knie heeft.

Deze twee verhalen van *Student Tijloos* zijn goed en helder getekend, in de wat ouderwets aandoende stijl van Gerrit Stapel. Ook inhoudelijk komen de verhalen wat ouderwets over en

dat is geen wonder, want ze zijn per slot al meer dan twintig jaar oud. Toch zijn het boeiende verhalen, bedoeld voor een wat ouder publiek, die inhoudelijk duidelijk het tempel dragen van de stijl van Lo Hartog van Banda.

RvE

Forest & Tardi: *Het Besloten Land*. Wordt Vervolgd-Romans, Uitg. Casterman, f19,90.

Het Besloten Land bevat als voorwoord van de hand van Jean-Claude Forest een forse woordenstroom waarvan de essentie niet erg gemakkelijk te vatten is. Als ik het goed begrepen heb, is *Het Besloten Land* geen satire op de maatschappij, op de politiek of op de drang naar bezit, maar dient de zin van het verhaal gezocht te worden in een beschrijving van de werking van het mechaniek van de wereld, van 'het lot dat zich tweestelt tegen de plannen van de mens'. En da's dus niet gering.

Eerst dan maar het verhaal en de ambiance. Hoofdpersoon is *Arthur Toch*, eigenaar van de muren van het uitgestrekte landgoed *Kommerlo*. Vroeger behoorde het landgoed aan Tochs voorouders, maar door allerhande stuitende manipulaties is het in percelen verdeeld in handen geraakt van verre familieleden, zodat Arthur Toch nog slechts de muren bezit die hun delen van elkaar scheiden. Die muren vormen tegelijk zijn broodwinning, omdat alleen hij het recht heeft de poorten er in te openen, en hij doet dat slechts tegen betaling. Vanaf de grond wordt hij steeds bedreigd: honden willen hem verscheuren zo gauw hij een voet op de begane grond zet, terwijl de bodembewoners voortdurend pogingen doen hem van zijn muur te laten vallen. En het wordt niet steeds duidelijk of die pogingen reëel zijn, of dat het slechts waanvoorstellingen zijn, ontsproten aan het neurotisch brein van Arthur Toch.

Hij woont in een belachelijk klein torentje dat op de muur is gebouwd en wordt bevoorrad door een kruidenier die per boot het Kommerlose meer bevaart, dat via zijn muur voor Arthur bereikbaar is. Met de kruidenier voert hij een serie semi-filosofische gesprekken en daarnaast voert hij dagelijks een telefoongesprek met zijn reeds lang overleden moeder, aan wie hij verslag van de afgelopen dag uitbrengt.

Het hele verhaal door loopt Arthur Toch kanke-rend over de muren in zichzelf te praten, dorstend naar gerechtvaardigde wraak op de lieden die hem het voorouderlijk landgoed hebben onttolen. Hij is dan ook in een slepend proces verzecht om zijn land terug te krijgen en met verbeteren hardnekkigheid bijt hij zich vast in dat ene doel in zijn leven. Van de buitenwereld schijnt hij zich volledig af. Voor Arthur Toch bestaan slechts Kommerlo en zijn wrokkige roep om gerechtigheid.

Een belangrijke rol speelt de schone *Tania Hartstut*, de dochter (of niet, dat blijft onduidelijk) van een zijner vijanden, die al even gestoord op de wereld reageert als Arthur Toch. Via Tania wordt het verhaal verlegd naar de *President van de Republiek*, die het vroeger met haar heeft aangelegd. Voortdurend verkondigt deze President met veel omhaal van woorden zijn ideeën over de naderende verkiezingen, die hem en zijn partij de nederlaag zullen bezorgen. Hij filosofeert en overlegt voortdurend over mogelijkheden om de macht niettemin toch te kunnen behouden of terug te veroveren, en zodoende ont-wikkelt zich bij hem het plan een stukje grondge-

bied te vinden waarvan een zelfstandig vorstendom te maken is à la Monaco. Daar zou de President een soort regeringscentrum in ballingschap van kunnen maken in afwachting van zijn glorieuze terugkeer als Redder des Vaderlands, wanneer de oppositie alles verknoeid zal hebben. En dan blijkt juist Kommerlo op grond van een 18e eeuwse privilege volstreekte soevereiniteit verleend te zijn, een privilege dat nooit is ingetrokken en dat Arthur Toch tot soeverein heerser maakt.

Dus besluit de President dat Toch zijn slepend proces dient te winnen, waarna hij zal kunnen interveniëren om zijn regeringscentrum op Kommerlo te vestigen. Maar door die interventie, onder het mom van de bestrijding van een epidemie die Kommerlo getroffen zou hebben, wint de President alsnog de verkiezingen, waarop de interventietroepen het landgoed onmiddellijk weer verlaten. Arthur Toch heeft nu het doel in zijn leven verloren en als hij en Tania wegvaren van het nu zinloze Kommerlo, slaat het noodlot, de machinerie van de wereld, hard toe...

Het verhaal is even absurd als het klinkt. Maar wel schitterend in beeld gebracht door de fantasie en de enorme grafische kwaliteiten van Tardi. Maar wat moet je nu met zo'n verhaal aan...? Er een oordeel over vellen is uiterst moeilijk, en dat is dan ook de reden dat u nu pas een bespreking van *Het Besloten Land* in Stripschrift aantreft. Tijdens het lezen weet het verhaal te boeien, dat is zeker, maar je vraagt je regelmatig af: waar gaat dit nu allemaal over? Dialogen kabbelen oeverloos voort – soms echter zeer gevat en humoristisch – zonder dat het inhoudelijk veel voorstelt. Of ik begrijp ze niet, natuurlijk. Misschien zit er een ontstellende diepgang achter en ben ik te oppervlakkig om die te doorgronden. Of is het toch oeverloos gelul...? Het is mogelijk dat de dialogen inderdaad nauwelijks diepgang hebben en zelfs dat het juist de bedoeling is dat ze weinig diepgang hebben... Maar ik betrap me er op dat ik nu zelf ook al zo begin te praten als Arthur Toch en consorten (of zoals hij zelf ergens opmerkt: 'Nu is er sprake van WARTAAL en WANORDE!'). Ik kan er dus beter mee ophouden, voordat de verwarring van *Het Besloten Land* me volledig in zijn greep krijgt.

Boeiend dus, de belevenissen van Toch op zijn muren, maar erg verwarrend, want veel begrijp ik er nog steeds niet van...

RvE

Vink: *Achter de groene bamboehaag*, Reeks Verhalen en legenden, Uitg. Lombard, f7.

Het nieuwe deel in de serie *Verhalen en Legendes* van Lombard bevat een negental verhalen van de Vietnamese tekenaar Vinh Khao, die in België is gaan wonen. Alle verhalen spelen zich af in Vietnam, in voorbije tijden, en hebben meestal een magisch of religieus gebeuren tot onderwerp, met een moralistische toon. Het zijn gevoelige, soms wijze verhalen, maar soms ook wat koddiger van aard. Ze zijn getekend in een duidelijke, levendige maar toch vrij strakke stijl, waar af en toe de invloed van de Aziatische schilderijen onontkoombaar doorheen sijpelt. Dat maakt *Achter de groene bamboehaag* een interessant stripalbum, maar aan die zwaarwichtige voorwoordstijl bij dit soort dure stripboeken moeten ze toch eens wat veranderen.

RvE

NIEUWS

NIEUWSREDAKTIE:
DONALD STROOMBERG

ALGEMEEN

NIEUWSREDAKTIE

Misschien heeft u het al bemerkt... maar de nieuwsredactie bestaat sinds een paar nummers uit een 'nieuw' persoon, namelijk Donald Stroomberg. 28 Jaar geleden geboren, waarvan zo'n 20 jaar als hobbie het medium 'strip'. Sinds een paar jaar vaste medewerker van Het Stripschap, en bijna twee jaar samensteller van 'Strip-Notering', dat de leden/donateurs van Het Stripschap ontvangen en... sinds kort de redakteur van de 'Nieuwsrubriek' in Stripschrift. Deze taak heb ik met veel plezier op mij genomen, en hoop u van veel nieuws en nieuwtjes - nu en in de komende nummers - te kunnen voorzien. Het is een bijna onmogelijke taak voor mij om 'alles' in de stripwereld te kunnen signaleren, daarom vraag ik u bij deze, mocht u nieuws of nieuwtjes weten, laat dit mij dan even weten - opdat we gezamenlijk Stripschrift op een zéér hoog niveau kunnen houden - Ons adres: Stripschrift Nieuwsredactie, Postbus 15268 te 1001 MG Amsterdam. Telefonisch kunt u ook uw berichten kwijt aan Donald Stroomberg - telefoon: 020-194930. Ik dank u vast voor uw eventuele medewerking!

PRIJSWIJZIGINGEN

Vanwege o.a. de BTW-verhoging per 1 januari j.l., hebben enkele uitgevers hun prijzen verhoogd maar... ook verlaagd! De Archers-uitgaven van f 6,65 zijn gegaan naar f 6,60, de Drukwerk-uitgaven van f 6,55 naar f 6,60 - f 7,50 naar f 7,55 - f 8,50 naar f 8,55 - f 10,- naar f 10,10 - f 11,- naar f 11,10 - f 12,50 naar f 12,60 - f 13,50 naar f 13,60 - f 14,50 naar f 14,65 - f 18,50 naar f 18,65, de Dupuis-uitgaven van f 6,25 naar f 6,30 (per 1 april a.s. naar f 6,60!) - f 15,- naar f 15,15 - f 19,95 naar f 20,15 f 27,50 naar f 27,75 f 50,- naar f 50,50, de Loeb en W&L-uitgaven van f 14,50 naar f 14,65 - f 25,- naar f 25,25 - de nieuwe Garfield-, Snoopy- en Phink Phanter pockets zijn in prijs verlaagd naar f 14,50, de Mondria-uitgaven van f 6,65 naar f 6,60, f 9,90 naar f 10,- - f 10,50

naar f 10,60 - f 18,50 naar f 18,65 - f 19,90 naar f 20,- - f 24,50 naar f 24,75, de Oberon-uitgaven van f 8,50 naar f 8,55, de Zinjé-uitgaven van f 13,90 naar f 14,25. De Dendros-uitgaven (Dolgedraaid, Fantoom, Judge Dredd, Lorna, Rekrut 91, Stormtroepen en Tom Tiger) kosten nu f 5,95 per stuk, in plaats van f 6,25 en f 6,55! Diverse (strip)winkels hebben echter alle prijzen verhoogd, dus opgelet!

UNICEF

Nederland heeft een wereldprimeur: de eerste charitatieve video-band. Een speciaal één uur durend kinderfestival waarvan de opbrengst ten goede zal komen aan het kinderfonds van de Verenigde Naties, Unicef. De band probeert te informeren en te amuseren door middel van drie onderdelen: afgeronde fragmenten uit een aantal populaire tekenfilms (Kuifje en het Haaienmeer, Fred Basset, en de Bommelfilm 'Als je Begrijpt wat ik Bedoel'), twee tekenfilms die illustreren wat Unicef is en doet en een tekenwedstrijd onder het motto 'Alle mensen op de wereld moeten elkaar een handje helpen'. Het programma is te koop op alle drie de systemen (VHS, Beta en 2000) en kost f 49,90. Een sticker op de

verpakking geeft aan welk bedrag per cassette naar Unicef gaat.

DE GROTE KERSTBOODSCHAP

Dit is de titel van het tweede deel in 'Ubald's A6-Bibliotheek. Op 36 bladzijden in zwart-wit proberen

Prut Pruts & Spierbal u deze boodschap over te brengen, getekend door Wim Stevenhagen. Tien nummers kosten u f 22,50, storten op giro 4960768 t.n.v. Ubald Seveke, Roetersstraat 14 hs, 1018 WD Amsterdam / in de winkel f 2,50 per deel.

VAKBLADEN

VAKBLADEN

THE COMICS JOURNAL (USA)

Beter laat dan nooit... eindelijk hebben we nummer 81 ontvangen. Een schitterende cover van William 'Mad' Gaines door Bil Stout siert dit nummer, tevens een uitgebreid interview met deze 'Mad'-man, die

verantwoordelijk was voor de legendarische EC-uitgaven, en is voor Mad's-Magazine, door Dwight R. Decker en Gary Groth. Verder artikelen van Jan Strnad (Babies, Ducks, and Asses) en Bhub Stewart (The Recognition of Shock). De vaste rubrieken zoals

Crisistijd...

DE NIEUWE KAMAGURKA IS ER!

HARDE TIJDEN

Moge dit album
een steun zijn
tydens het
pezen ervan!

De crisis heeft toegeslagen in Kamagurka's nieuwe boek, Harde Tijden. Gelukkig valt er nog te lachen om zijn absurdistische humor in woord en beeld. f 10,-

De Harmonie

Editorials, Newswatch, Critique en Coming Comics maken dit nummer compleet, op 108 pagina's. Nummer 85 brengt ons een interview met Robert Kanigher 'The Golden-Age gladiator', tekenaar van onder andere 'Our Army at War' en 'Wonder Woman', door Morrissey en Snyder. Het tweede deel van dit interview zal te vinden zijn in nummer 86. Verder een artikel van Jan Strnad over de 'Comics-Code', Quality sez Show? - Marvel Fanfare door Russell Freund, en in de Cinema Journal 'Superman III' en de 'Return of the Jedi' door Dale Luciano. Vaste rubrieken: Editorials, Newswatch, Blood and Thunder (letters), Graphic Story Reviews (critique) en Comics Checklist. Dit alles op 116 pagina's. The Comics Journal kost 2,50 dollar (ongeveer f10,90) per nummer. Inlichtingen: Fantagraphics Inc., 196 West Haviland Lane, Stamford CT 06903, U.S.A.

AMAZING HEROES (USA)

Nummer 36 brengt ons een interview met Roy Thomas - tekenaar van 'From Here to Infinity' - door Peter Sanderson, Wie is Wie? in 'The All-Start Squadron' door Peter Sanderson, Comics in Review (o.a. Marvel Team-Up 137, Crystar 5 en Jack of Hearts 1) door Bob Sodaro. Verder de strip 'Star Wars' door Archie Goodwin en Al Williamson en de vaste rubrieken zoals: Editorial, Newsflashes, Coming Comics, Amazing Readers en Trivia Quiz (test je Comics-I.Q.). Totaal 68 pagina's zwart-wit incl. kleuren omslag op comic-formaat. Prijs 1,95 dollar (ongeveer f8,90). Inlichtingen: Readbeard Inc., 196 West Haviland Lane, Stamford CT 06903, U.S.A.

HEAVY METAL (USA)

Nummer 82 (januari 1984) brengt 'ons Ranxerox in New York' door Tamburini en Liberatore, 'Tex Arcana' door John Findley, 'Erotica' door Barbe, 'Rebel with a Cause' door Dick Matena, 'June 2050' door Len Wein en Tom Yeates, '1992' door Segrelles, 'Bird Dust' door Caza, 'I'm Age' door Jeff Jones, 'Alien in New York' door Byron Preiss en Alex Nino, 'HM's Star Dissections' door Drew Friedman, 'Valentina the Pirate' door Crepax, 'Rock Opera' door Rod Kierkegaard Jr. en 'The Bus' door Paul Kirchner. Verder in dit nummer de rubrieken en artikelen zoals: Dossier, Help Wanted, The Sentinel, Chain Mail, My Vampires en Coming. Heavy Metal telt 100 pagina's in magazine-formaat, waarvan 36 in zwart-wit. Prijs: 2,25 dollar (f9,90). Inlichtingen: HM-Communications Inc., 635 Madison Avenue, New York N.Y. 10022, U.S.A.

ESCAPE MAGAZINE (ENGLAND)

Een nieuw Engels-stripmagazine! Hierbij geven wij u een overzicht

van het 2e en 3e nummer (helaas hebben wij het eerste nummer niet ontvangen, wie kan ons hieraan helpen?). Het 2e nummer ziet er goed verzorgd uit. De cover is van de hand van Rian Hughes, en de volgende strips zijn er in dit nummer te vinden: 'Just a couple of...' door Eddie Campbell, 'Calculus Cat' door Hunt Emerson, 'Johnny Tomorrow' door Shaky Kane (in 3-DI), 'The Time Machine' door Paul Bignell (in 3-DI), 'Selectivision' door Rian Hughes (in 3-DI), 'Georgette' door Dave Harwood en Eddie Campbell, 'A Tale from Gimbley' door Phil Elliot, 'Miss March gives advice' door Myra Hancock, 'The Way we Were' door Biff en 'Norm' door Rian Hughes. Verder in dit nummer interviews met Glen Baxter en Mark Beijer, en de rubrieken zoals: Popular Graphics, BD-Bestsellers, The Initial Hergé, Brand new BD, Fast Fiction Facts en Book Revue.

Nummer 3 brengt ons de strips: 'Wideboys' door Chris Long, 'Calculus Cat' door Hunt Emerson en Pokketz, 'A Room' door Paul Johnson, 'Sharon and Maureen' door Myra Hancock, 'A Tale from Gimbley' door Phil Elliot, 'I Want' door Myra Hancock, 'Red Hot Jazz' door Savage Pencil, 'Windy Wilberforce' door Ed Pinsent, 'Alec MacCarry' door Eddie Campbell en 'Norm' door Rian Hughes. Interviews met Hunt Emerson en Joost Swarte. Rubrieken: Popular Graphics, Book Revue, Fast Fiction Facts, Hip! Hip! Hergé!, Brand new BD, Atomic Manga, D.I.Y.B.C.. De cover is van Chris Long.

Escape telt 64 pagina's in zwart-wit plus kleuren omslag, formaat A-5. Prijs: 95 pence (f5,50) per nummer. Inlichtingen: Escape Publishing, 156 Munster Road, London SW 6 5 RA, Engeland.

HISTORIA DE LOS COMICS (SPANJE)

Nummer 46 van deze delen tellende Spaanse Strip-encyclopedie, bevat Nederlandse strips. In 'La Aportacion Holandesa a los Comics' wandelt Kees Kousemaker in 10 pagina's langs Tom Poes en Heer Bommel, Bulletje en Bonestaak, Dick Bos, Eric de Noorman, Kapitein Rob, Wellington Wish, Agent 327, de Generaal, Vird, Sjef van Oekel, Tante Leny, Modern Papier, Professor Pi, Jopo de Pojo (Joost Swarte) en Adrianus van John Doorzon. Dit alles is erg rijk geïllustreerd. Tevens drie korte Vidocq stripjes in zwart-wit, totaal 12 pagina's. Het tweede deel van dit nummer bevat de strips in Duitsland. Dit nummer bevat 20 pagina's in kleur en 12 in zwart-wit. Prijs: 150 peseta's (f8,-). Import: Lambiek - Amsterdam.

STRIPBLADEN

WORDT VERVOLGD (NEDERLAND)

Het 37e nummer (januari 1984) brengt de start van de reeks 'Duistere Steden' door Schuiten en Peeters; hierbij onthullen de auteurs hun bronnen en werkwijze. Verder een bijzonder verhaal over 'Doris Wilde' door Beziaen en in kleur 'De Eenzaamheid van de Diepgangers' door Boucq (die we al kennen van 'De Terugkeer van 007' in nr. 32), een apart verhaaltje van Don Jacques 'In het Zadel' dat gaat over twee gekken, en de veteranen Boslieffe 'Violette' hoofdstuk 5: Genese - door Servais en De wamme, de voorlaatste aflevering van 'Sjaantje Kwark' door F'Murr, het 3ed hoofdstuk van 'Eva' door Comes en tenslotte Bourgeon met 'De Betovering van het Nevelwoud' (in kleur), dat de eerste episode van zijn gruwelverhaal besluit. Wordt vervolgd telt 68 pagina's, waarvan 15 in kleur, inclusief kleuren omslag. Prijs: f6,50. Inlichtingen: Casterman, De Morinel 25-29, 8251 HT Dronten (tel. 03210-3553).

'S NEERLANDS MAD (NEDERLAND)

Nummer 157 (januari 1984) brengt ons 'Supermaffzzz' door M. Drucker en S. Hart, de 'afd. Dwangbuis: Santa Rudi I' door W. Lohmann en K. Krabbe, Don Martin's Superman III Scènes, De Leuke Kant van... door D. Berg, de afdl. Boekjaar 1984 door W. Lohmann en R. Bakker, de Mad cursus voor Ouderschap door G. Woodbridge en S. Hart, Don Martin, Cosmetica voor Kinderen door B. Clarke en D. de Bartolo, Alfred Neuman, Aangepaste spelregels voor sportverslaggevers door J. Davis en T. Koch. Op de achterzijde: Alfred E. Stupideman.

Nummer 158 (februari 1984) start met 'Mad's Praktijk' door W. Lohmann en K. Krabbe, gevolgd door Het A(nalfabeten)-Team door M. Drucker en S. Hart, De Leuke Kant van... door D. Berg, Don Martin, Alfred Neuman, Mad's multiple choice Beeldtest door P.P. Porges, Showgum Tedijn de Braaksan door Willy Lohsann en Kor Krabbesan,

**D.C. COMICS
GAAT NEDERLAND
VEROVEREN!**

**Baldakijn presenteert
Vanaf april elke maand
D.C. Comics.**

Copyright © 1984 D.C. Comics Inc. New York
Authorized Dutch edition published by B&B Uitgeverij B.V. in the Netherlands

Macho is... door F. Jacobs, Je Weet dat je in je Tweede Huwelijk zit als... door L. Gola, Psychzoo II door M. Drucker en D. de Bartolo, Spy vs Spy door Prohias. Op de achterzijde: Don Martin - Elk Mad-nummer telt 36 bladzijden zwart-wit incl. kleurenomslag. Prijs: f2,95 per nummer. Inlichtingen: Mad, Postbus 77, 5126 ZH Gilze (tel. 01615-5920).

STRIPGOED (NEDERLAND)

Dit nummer brengt Donald Duck en 'De Wensput', een 28 pagina's tellend verhaal, en aanvullend een kort Donald Duck verhaal van 4 bladzijden. Stripgoed telt 32 bladzijden half-kleur/zwart-wit + kleurenomslag en kost f1,95 per nummer. Inlichtingen: Oberon, Postbus 6003, 2001 HA Haarlem.

MICKEY MAANDBLAD (NEDERLAND)

Nummer 2 (februari 1984) start met Mickey Mouse en 'Het Geheim van de Bromberg', gevolgd door Sul Dufneus, Mickey Cinema: Twilight Zone, Pluto, Supergoof, zestien pagina's Mickey-Plus, Mickey's Tekenen, De Ark van Zoo en het derde deel van Mickey Mouse in 'Het Dodendal'. Op de achterzijde Leo

de pratende Beo. Mickey telt 68 pagina's in kleur op magazine-formaat, voor de prijs van: f4,50. Inlichtingen: Oberon, Postbus 6003, 2001 HA Haarlem.

EPIC ILLUSTRATED (USA)

In nummer 22 (februari 1984) start Chris Claremont en John Bolton's 'Marada the She-Wolf'. Verder in dit nummer het derde deel van 'The Sacred and The Profane' door Dean Motter en Ken Steacy, 'The Scroll' door Larry S. Glover, een kijkje in Berni Wrightson's album 'Frankenstein', 'Generation Zero' door Pepe Moreno, 'The Legend-tall tales for Dragons' door Laurie S. Sutton en Charles Vess, 'The Dance' door Jim Starlin en Diana Graziunas, 'Reunion' door Archie Goodwin en Phil Hale, 'Ace of Space' door Aldofo Buyla. Rubrieken: Overview (notes on stories & contributors), Mediaview door Dennis O'Neil, Bookview door Jo Duffy en Feedback (letters & comments). Epic telt 100 pagina's op magazine-formaat, waarvan 32 in zwart wit. Prijs: 2,50 dollar (f 10,90). Inlichtingen: Marvel Comics Group, 387 Park Avenue South, New York N.Y. 10016, U.S.A.

noemd, kosten de Dupuis-albums f6,60 per stuk.

JUMBO OFFSET

Godenschemering - een stripverhaal uniek in z'n soort - verscheen in januari j.l. Met de duidelijkheid van een lichtstraal loopt een citaat van Albert Einstein door het hele verhaal heen. De verschrikkingen van een oorlog worden verder duidelijk blootgelegd en de strip sluit in elkaar als een perfecte legpuzzel. De tekenaar en de schrijver nemen ons mee naar Vietnam 1968, en ruim tien jaar na het stopzetten van de vijandelijkheden wordt een klein stukje van de sluier van die verschrikkelijke oorlog opgetild. Tekenaar Rob van Zanten - docent aan een grafische school - en tekstschrijver Otto Spronk - persdocumentalist van een landelijk dagblad -, combineren hun gezamenlijke belangstelling voor eigentijdse geschiedenis met een bijna maniakaal streven naar perfectie. 52 Bladzijden in zwart/wit, formaat 29 x 20,5 cm. Prijs f6,55/Bfr. 120.

MAGIC STRIP

In het 2e kwartaal zal de Belgische stripuitgeverij 'Magic Strip' albums gaan uitbrengen in de Nederlandse taal. De distributie in Nederland zal worden verzorgd door Aldipress. In week 14 zal Franquin's 'Roeltje en de Elaoïn' opnieuw in de verspreiding komen, tevens zal in week 18 Pjotr en Meijnen's 'Tommy Gun & Marion Lee' (eindelijk) officieel verkrijgbaar zijn, deze werd al geruime tijd geïmporteerd door diverse stripwinkels in den lande. Verder brengt week 18 ons nog: Modern Steel deel 1 - 'Eeuwwisseling' (groot formaat album in zwart-wit, prijs: f9,50) en de indianenstrip 'Het Meer der Dwazen'. In de 22e week kunnen we vier titels verwachten: namelijk: Modern Steel deel 2 - 'Juist voor de Eeuwigheid' (f9,50), Chaland's 'Adolphus Claar', 'De Kluizenaar van Hoëdic' door Salmon en Incolle en 'New

York Inferno' door Terpent en Headline. Prijzen: f6,55 per album (behalve Roeltje: f4,95 en Modern Steel: f9,50).

NOVEDI

In maart zal bij deze uitgeverij verschijnen: Ronnie Hansen deel 8 - 'De Grote Beslissing', Farao deel 4 - 'De Promenade der Eenzaamheid'. In april Dan Cooper deel 32 (titel onbekend), in mei: Tangy deel 24 - 'De Sprong uit de Wolken' en Roodbaard deel 22 - 'Het Goud van de Huacapac', tenslotte zal in juni Yalok deel 8 - 'Het Domein van de Duivel' verschijnen. De prijzen van de albums zijn f6,55 per stuk.

GRATON EDEUR

Graton's eigen uitgeverij zal in juni het 44ste Michel Vaillant album uitbrengen. De titel was op dit moment nog niet bekend, wel de prijs, namelijk: f6,55.

OBERON

Oberon trakteert ons in het 2e kwartaal op de volgende albums: week 14: Trigie deel 30 - 'Vruchten der Vergetelheid', Conan deel 20 - 'Dood in de Woestijn', Oom Dagoberd deel 23 - 'Het Eiland der Verstening'; week 15: Tina Topstrip deel 58 - 'Wilma en Willy' (f6,25); week 17: Tom Poes deel 21 - 'En het Geheimzinnige Boegbeeld' (f4,95); week 18: De Beste Verha-

UITGEVERIJEN

DUPUIS

Het 2e kwartaal van dit jaar, zal ons de volgende titels brengen: week 15: Reeks Jeugdsonden deel 18: Sandy - 'Beton in de Woestijn'; Timoor deel 15 - 'Onraad op de Rivier'; German en Wij deel 5 - 'De Eerste Gags'; Geschiedenis in beeldverhalen deel 14 - 'Charles de Foucauld'; Mini-Mensjes deel 15 - 'Mosquito 417' en Sophie deel 10 - 'Sophie en Douanier Schilder'; week 20: Bollen en Billie deel 20 - 'Strip Cocker'; De Sliert deel 4 - 'De Sliert in de Tegenaanval'; Dupuis Avonturen deel 3: Blue Bird deel 2 - 'De Wurper'; Bram Jager en Zijn Buur deel 5 - 'Deining om de Ford T'; Joris Jasper Eerste

Avonturen - 'Tegen de Schaduw' + 'Tegen het Dreigende Meer' + 'Het Geheim der Tempeliers' (gekartonneerde luxe-uitgave in zwart/wit beperkte oplage - prijs: f28,-); Buck Danny Speciaal deel 3 - 'De Smokkelaars van de Rode Zee' + 'De Woestijnrovers' + 'De Petroleumgangsters' (gekartonneerde uitgave - prijs: f27,75); week 24: Geniale Olivier deel 12 - 'Een Vrijgevig Genie'; Agent 212 deel 4 - 'Plaatselijk Verkeer'; Snoesje deel 6 - 'De Zwarte Dassen'; Jerry Spring deel 8 - 'De 3 Baarden van Sonoyota'; Robbe-does Album nummer 169 (gekartonneerde uitgave - prijs: f15,15). Voorzover er géén prijzen zijn ge-

(Advertentie)

STRIPWINKEL OMBROSIOUS

Nu ook INBINDMAPPEN voor stripbladen zoals Kuifje, Eppo, Donald Duck, Robbe-does, Tina, etc. Bij ons slechts f8,95 per map excl. portokosten. Te bestellen door het verschuldigde bedrag over te maken op postgirorekening nr 1791745 t.n.v. Stripwinkel Ombrosius te Amsterdam

gespecialiseerd in:

- stripweekbladen
- ned. en amerik. comics
- antiquariaat
- videofilms

Molukkenstraat 86 Amsterdam
Tel. 020-945969
Oostenburgergracht 69 Amsterdam
Tel. 020-224680

copyright by
Marvel Comics
Group a division of
Cadence Indus-
tries Corporation
represented by
Waverly Produc-
tions the Hague
All rights reserved

len van Donald Duck deel 37 – 'Als Zandloper', Flippie Flink deel 9 (f4,95!); week 19: Storm deel 11 – 'De Kronieken van Pandarve 2: Het Doolhof van de Dood', Donald Duck Pocket deel 20 – 'Mickey Mouse in het Heelal', Bobo-Vakantieboek 1984 (f8,95), Tina Superalbum deel 14 – 'Amanda is een Heks + Het Meisje Middernacht + Altijd de Bestel' (f8,50); week 21: Billie Turf deel 28 – 'Lekkerbekje' (f4,95!), Disney deel 2 – 'Joe Carioca' (f4,95!); week 22: Tina Topstrip deel 59 – 'Noortje – goed Gek!' (f6,25), Donald Duck Groot Vakantieboek 1984 (f8,50), Rob van de Rovers deel 10 – 'De Overloper', Groot Tina Zomerboek 1984 (f7,50); week 23: De Partizanen deel 5 – 'De Ontvoering + Een Val voor Dragon', De Familie Achterop deel 11 (f4,95!); en tenslotte in week 24: Donald Duck Dubbelalbum deel 2 (f8,50). Totaal brengt Oberon dit kwartaal 20 albums uit, waarvan enkele tegenwoordig erg aantrekkelijk zijn geprijsd. Voorzover er geen prijzen zijn genoemd, mag u f6,55 per album rekenen.

STANDAARD

Op 5 april aanstaande zullen de volgende titels gaan verschijnen: Jerom deel 9 – 'De Kat van Karabas', Robert en Bertrand deel 56 – 'Het Spiegelbeeld', Bessy deel 158 – 'De Talisman', Karl May deel 82 – 'Het Geheim van de Long-Horn-Ranch' (f2,50), Strip Klassiek deel 17 – 'Snoek en zijn Kleinkinderen' en deel 18 – 'Bessy: Het Geheimzinnige Spoor', De Rode Ridder deel 84 – 'De Duistere Bondgenoot' (in kleur!), Nero deel 87 – 'De Ring van Balderic', Dag en Heidie deel 11 – 'De Kristallen Waterval', Info Strip deel 2 – 'Een Bij voor Jou en Mij', Strip Dossier deel 1 – 'Vandersteen: De Zwarte Luipaard' (f11,35) en deel 2 – 'Sleen: Stropke en Flopke in Marokko' (f11,35). Op 24 mei zal verschijnen: De Rode Ridder deel 57 – 'De Verboden Berg' (in kleur!), Nero Stedenomnibus (f17,10), Suske en Wiske Vakantieuitgave 1984 (f7,50), Suske en Wiske Vakantiepakket – 'Suske en Wiske en de Bevende Berken + Raadsels en Spelletjes' (2 albums in één pakket, samen f9,55). Tenslotte zal op 14 juni verschijnen: Suske en Wiske deel 198 – 'Lieve Lilliam' (f4,55), Jerom deel 10 – 'De Magische Muiltjes', Robert en Bertrand deel 57 – 'De Vloek van Hyaver', Bessy deel 159 – 'Het Gekwetste Paard', Karl May deel 83 – 'Het Maskergenootschap' (f2,50), Tits deel 25 – 'De Schervenslag' (f2,75), De Rode Ridder deel 108 – 'De Overlevenden', Nero deel 88 – 'De Terugkeer van Geeraard de Duivel', Sloeber deel 7 – 'De Rode Bestelwagen', Annie en Peter deel 8 – 'De Noodlanding' en Strip Dossier deel 3 – 'Mau: Pits en Kaliber / De Schat van Nana Sahib' (f11,35). Voorzover er geen prijzen

zijn genoemd, kosten de albums f4,– per stuk.

CASTERMAN

In het tweede kwartaal – om precies te zijn week 23 – zullen bij deze uitgeverij de volgende titels gaan verschijnen: Wordt Vervolgd Novellen deel 1 – 'De Kakkerlakkenkillers' door Tardi (f12,90) en deel 2 – 'Het Geheim van de Pusta' door Forest (f12,90), Hugo Pratt's 'Fabel van Venetië' (f19,90), Wordt Vervolgd Bundel 5 met als inhoud de nummers 21-26 (gekartonneerd – f24,90), De Vier Helden deel 20 – 'En de Grote Bankroof' (f6,55) en de nieuwe reeks Tristan Madoc deel 1 – 'De Kluizenaar' en deel 2 – 'Het Geheim van de Weerwolf' (f6,55) per deel. Kortom veelbelovend, dit kwartaal, vooral de nieuwe reeksen 'Wordt Vervolgd Novellen' en 'Tristan Madoc'.

CENTRIPRESS

De strip-agenda liefhebbers kunnen hun hart weer ophalen in week 21, wanneer er maar liefst drie strip-agenda's bij deze uitgeverij zullen verschijnen, te weten: Suske en Wiske Agenda 1984/1985, Asterix Agenda 1984/1985 en Strip Agenda 1984/1985. Prijs: f5,75 per stuk.

VAN DITMAR

Bij deze nieuwe Dargaud-verspreider voor Nederland kunnen we binnenkort de volgende uitgaven verwachten: Jonathan Cartland, Ravian, Olivier Blunder, La Parisienne (door Gibrat) en Krane. Tevens zal het oude Dargaud fonds volledig herdrukt verkrijgbaar zijn, met een gele achterzijde.

ARBORIS

Beginnende in week 14 kunnen we de eerste nieuwe uitgaven verwachten van deze uitgeverij in 1984. Gestart zal worden met Elfquest deel 1 – 'De wolfrijders' (f5,25); week 15: Rud Hart deel 1 – 'Olie voor Nagar' (f4,95); week 16: Detectievereeks deel 1 / Scarlet Dream – 'Moord in Venetië' (f4,95); (in 1980 verscheen bij Oberon één deel van Scarlet Dream – Opdracht in Hongkong – dit was het derde verhaal, Moord in Venetië is het vierde verhaal); week 17: Dick Matena – 'De Dochter van de Prediker' (f9,95); week 19: Uit de Toonder Studio's deel 5 – 'Horre, Harm en Hella' en deel 6 – 'Marion' (f9,50 per deel in zwart/wit); week 20: Hägar deel 4 – 'Hägar de Barbaar' (f5,95 – zwart/wit pocket); week 22: Elfquest 2 – 'De Barre Tocht', deze verschijnt NIET zoals eerder vermeld in week 14! (f5,25); week 23: Super Strip-Omnibus deel 1, 132 bladzijden met splinternieuwe en nog nooit eerder in ons land gepubliceerde strips (f5,95 – in zwart/wit); week 25: Juniorreeks deel 1 – 'Tinus Trotyl' (f3,95).

LOEB

Vanaf maart zal Loeb ons weer een

finke portie humor bezorgen, met: Garfield een Gewichtige Kat door Jim Davis (paperback – f14,50); Shoopy Gaat er Tegenaan door Charles M. Schulz (paperback – f14,50); Pink Panter neemt er zijn Gemak van (paperback – f14,50); In april verschijnt de jaarlijkse Garfield schoolagenda 1984-1985 (f6,95) en in mei kunnen we spelletjes doen met Garfield Spelletjesboek (ongeveer f10,–).

WL

De Vrolijke Frustraties van Woody Allen door Stuart Hample verschijnt in maart (f14,50), gevolgd door Hägar de Verschrikkelijke deel 1 – 'In Holland' (ong. f10,– – oblong) door Dik Brown. In april verschijnt van Lee Lorenz – 'Echte honden eten geen Kliekjes' (f12,50), en in mei Hägar deel 2 – 'Valt aan' (ong. f10,– – oblong) en Ted Martin's Pavlov (het tweede deel van deze bijzondere hond) – 'Gehoorzaamt alleen maar Zichzelf' (f14,50).

LOMBARD

In januari verschenen Clifton deel 8 – 'Week-end om te Doden' door Turk en de Groot, Vasco deel 2 – 'De Gevangene van Satan' door Chaillot, Robin Hoed deel 9 – 'Klets maar Raak' eveneens door Turk en de Groot; prijs van bovenstaande

albums: f6,55 per stuk.

Tevens verscheen Verhalen en Legendes deel 8 – 'Rork 1: Fragmenten' door Andreas in een gekartonneerde-uitgave voor f14,50! en Kaleidoscoop deel 9 met het 'Vierde Knipoogje' door Ernst eveneens gekartonneerd voor f14,50! Tenslotte verscheen er een bijzondere uitgave in de reeks 'Onze Auteurs', dit eerste deel bevat werk van Paul Cuvelier. Dit album volgt zijn werk vanaf de verhalen die hij aan zijn broertjes vertelde in 1943 tot aan het onafgewerkte avontuur van Corentin en de Wildeman. In *Corentin en de wegen van het Wonderlijke* vinden we vele uittreksels van brieven die Cuvelier zelf schreef aan vrienden, en waarin hij ons indirect inzicht verleent in zijn denkwereld, in zijn moeilijkheden en zijn verwachtingen. Dit boek is echter vóór alles een kijkboek, waarin voor het eerst bewonderaars van zijn kunst en andere stripliefhebbers toegang krijgen tot zijn hoogst merkwaardige persoonlijke archieven. Dit album telt meer dan 250 afbeeldingen in kleur, sepia en zwartwit, plus een nooit in album verschenen avontuur in zes platen van Wapi. Het geheel vormt een gekartonneerd album, met een voorwoord van Hergé, van 120 bladzijden groot formaat. Prijs: f28,50.

naamsverandering

met ingang van 1 januari 1984 is de naam Fantastic Visions gewijzigd in HARA - KIRI

nu elke maand een gratis nieuwsbulletin met de nieuw verschenen Nederlandse en Amerikaanse strips

HARA - KIRI

GOUDSESINGEL 44 3011 KC ROTTERDAM TEL. 010-331710

Striphandelaar gedupeerd door inbraak

Zeldzaam werk uit verzameling is zoekgeraakt

(Van onze kunstreductie)

AMSTERDAM - „Je zal het niet geloven, maar door dit gat zijn ze naar binnengekomen.“ Kees Kousemaker van stripantiquariaat Lambiek in Amsterdam wijst mistroostig naar een niet al te groot gat in de muur van zijn toilet. Nog onbekende inbrekers namen in de nacht van dinsdag op woensdag voor zo'n dertigduizend gulden aan bijzondere stripuitgaven mee, maar het verdwijnen van een aquarel van de Spaanse tekenaar Nazario zit Kousemaker het meest dwars.

Hij stapt de zaak in, tikt met zijn

wijvinger op een lege plek op de muur en zegt: „Hier hing hij. De aquarel van Nazario, gezicht op de Ramblas in Barcelona. Een mij zeer dierbaar kunstwerk, voor de handel niets waard. Om duidelijk te maken dat het absoluut niet te koop was, had ik er een sticker met een bedrag van twintigduizend gulden op geplakt. Dat zelfs niemand ook maar op het idee zou komen dit kunstwerk te kopen. De tip, die leidt tot teruggave van de aquarel, wordt beloond met een bedrag van tweeduizend gulden. Ik hoop maar, dat de dieven de aquarel niet wegdoorden als ze erachter komen dat hij niet te verkopen is.“

De collectie van het oudste stripantiquariaat in Europa werd een zware slag toegebracht. De inbrekers kwamen binnen via een nauw pand. Ze hakten een gat in de muur, waarachter het toilet. Vervolgens zochten ze rustig uit, wat ze mee wilden nemen. Bij el-

Gezicht op de Ramblas. Aquarel van de Spaanse tekenaar Nazario gestolen uit stripantiquariaat Lambiek. De tip die leidt tot teruggave, wordt beloond met tweeduizend gulden.

kaar verdween er voor zo'n dertigduizend gulden aan strips, aldus Kousemaker. Daarbij een originele aquarel van Marten Toonder met Ollie B. Bommel en Tom Poes opgeruimd aan de wandel in de natuur.

Trouwens, de dieven vielen nogal op Toonder, want vrijwel de gehele Toonder-collectie werd meegenomen. Met uitzondering van drie Engelse uitgaven, de pronkstukken van de verzameling. Daarnaast namen de snoodaards ook andere oude Nederlandse strips mee. Een originele schets van Edgar P. Jacobs bleef vreemd genoeg hangen, wat er toch op duidt dat de inbrekers geen echte stripdeskundigen waren.

Verder verdween er ook nog een trui met een afbeelding van de stripfiguur Nero, die door de vrouw van Kees Kousemaker eigenhandig gebreid was. „Mijn vrouw is er wel een beetje trots op, dat die gestolen is.“, zegt Kousemaker.

foto 1: De opengebroken vitrine van waaruit het grootste deel van de antiquarische Bommelstrips verdween.

foto 3: Vruchteloos probeerde men bij het Tom Poessel in deze vitrine te komen.

foto 2: Opengebroken slot van deze vitrine.

foto 4: Het gat in de muur van de WC waardoor de dief zich toegang verschaft.

foto's: Hans Frederiks

Charles Schulz's Snoopy Musical is momenteel in Duchess-Theatre te Londen /-/ dus Snoopy-liefhebbers... hollen naar de boot of het vliegtuig /-/ Hugo Pratt's Corto Maltese nu in eigen franstalig-magazine bij Casterman /-/ Eagle Annual 1984 heeft een Dare-cover van Oliver Frey /-/ in deze Annual ook strips van deze tekenaar /-/ In Amsterdam zijn op 3 februari j.l. stripboeken in beslag genomen /-/ bij vier boekhandels werden pornografische-'werken' van Asterix en Obelix meegenomen /-/ Tja... Asterix en Obelix mogen niet meer 'vies' doen! /-/ Het BRT 2 (radio-programma) Poescafé zal in de zomer wekelijks plaats innemen voor de strip /-/ Omroep Antwerpen heeft ook plannen in die richting /-/ In Kuifje Weekblad kunnen we nieuwe strips verwachten /-/ Luc Orient, Harlekijn, Niky en Bruce J. Hawker zullen terugkeren /-/ In Nieuwe Revu nummer 6/1984 deel Uschi duizend piek uit aan stripfanaat Gert Wuite /-/ Deze gaat op bezoek bij tekenaar Theo van de Boogert (!) en stripuitgever Ger van Wulften en... /-/ geeft het 'flapje' uit bij 'strip-middenstander' Kees 'Lambiek' Kousemaker /-/ dit alles in een fotostrip van één pagina in dit nummer /-/ een praktijkboek voor aankomende tekenaars is verschenen bij Marvel Comics /-/ titel: Marvel Comics Try-Out Book, Prijs: 12,95 dollar /-/ First Comics publiceert z'n eerste Graphic Novel /-/ Beowulf door Jerry Bingham, prijs: 5,95 dollar /-/

DE AVONTUREN VAN USCHI

HET GULSTE MEISJE VAN NEDERLAND

RUIL

ADV.

RUIL

ADV.

RUIL

ADV.

RUIL

Te koop: originele tekeningen Donald Duck. Tel. 05950-4694.

T.k.: Superheldenstrips. Billijke prijzen. Bob Zwaal. Tel. 070-503547.

Te koop: Bommelboekenweekgeschenk, Heinekenposter. J. van Haasteren 265 x 65 cm, unicum 5 + 6, Bommelplaat. Gevraagd diverse nrs. Pep + Eppo. Tel. 02207-11898.

Te koop DD 0152 t/m 1052 & 0153 t/m 2153. Gebonden, iets beschadigd. Ook Tijdknipsels Bommel 7792 t/m 8366. Hoogste bod schriftelijk. H. Gude, Rijnstr. 43 2 hg. 1078 PX Amsterdam.

Uniek aanbod D. Ducks jaargang 53, 54, 55. Kompleet in perfecte staat. 070-977143.

Te koop: Ons Volkske albums: 3, 4, 6-12, 16-39, 41-56, 58, 59, 61, 62, 65, 70, 1-4, 6; Kuifje jrg. 1958, 1962-1966, albums: 57, 70, 73, 84-124, 129-145. André Passé, 079-169118, werk: 070-614011.

Een groot deel van mijn stripverzameling is te koop. Er zit vast wel iets voor je bij. Bel snel even 020-244193.

Stripschrift 1969-80 nr. 8-130 in 6 banden, nr. 131-142 los. In één koop f 325, —. A. R. Kamphuis, 070-231411.

Jaargangen Pep te koop: 1973, 1974 + helft 1975 f 150, —; 050-716596 na 18.00 u.

Te koop: Oberon zwart/wit ?T/?48 + Tante Lenny kompl. T.e.a.b. Telef. 020-152874.

Aangeb.: Tom Poesknipsels uit Revue, veel voll. verhalen en honderden losse nrs. Gev. werk van Toonder. P. Koudenburg, Rengersdiep 6, 8032 NK Zwolle, tel. 038-547570.

Uit de archieven van Hergé (gesigineerd) + 50 jaar kapiolen samen f 500, —. Bommelbibliografie in wit leer gesigineerd! f 400, —. Tintin et moi f 100, —. Alles spiksplinternieuw! Informatie 04180-2546.

Doonesbury

WELKOM, MENSEN,
IN DEZE GESPREKS-
GROEP...

IK HOOP DAT JULLIE INNER-
LIJK BEVREDIGD WORDEN.
DAT KAN WANNEER JE EL-
KAAR VERTROUWT.

ZIJN ER NOG VRAGEN?
JA... MICHAEL?

WANNEERTREKKEN
WE ONZE KLEREN
LIJT?

CYNTHIA, IK MOETJE
WAT VERTELLEN... TOEN
IK JE IN DE GESPREKS-
GROEP ZAG, BESEFTE
IK PLOTSELING WAT
LIEFDE WAS.

MAAR LIEFDE MOET
VAN TWEE KANTEN KO-
MEN... IK HEB IEMAND
NODIG DIE VAN ME
HOUDT... IEMAND ALS...

NOU, 'NS KIJKEN... IK
KEN WEL WAT AARDI-
GE MEISJES... MAAR
DIE ZIJN ALLEMAAL
BEZET...

IK HEB 'T! WAT
VIND JE VAN EEN
KAT? DIE ZIJN
TE GEK! IK
HEB ER OOK 'NS
EEN GEHAD!

BERNIE, IK HEB JE RAAD
NODIG... IK BEN VRESELIJK
VERLIEFD, MAAR HET IS
NIET WEDERZINDS!... KEN
JE DAT GEVOEL?

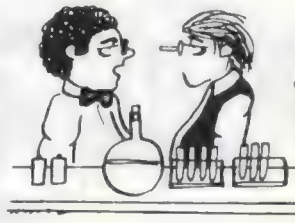
NIET PRECIËS... IK BEN
WEL EENS GEK GEWEEST
OP 'N ZEESTER, DORIS
HEETTE ZE, EEN BIJTEN-
GEWONE ZEESTER...

MAAR DORIS MOEST NIETS
VAN ME HEBBEN. TOEN
HEB IK HAAR OP 'N AVOND
LIJT BLINDE HARTSTOCHT
ONTLEED.

HEB JE ER
WAT AAN?

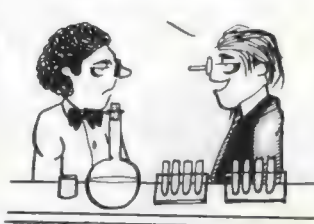
WE HEBBEN ELKAAR
GISTEREN IN DE GE-
SPREKSGROEP ONZE
DIEPSTE GEHEIMEN
VERTELD...

HET WAS EEN OEFENING
IN ELKAAR TE VER-
TROUWEN, EN HET HAD
EEN BIJENGEWONE UIT-
WERKING.

VERTEL JIJ EENS WAT
LIJT JE JEUGD. IETS
WAT JE TOT OP HEDEN
ALTIJD VOOR JE GE-
HOUDEN HEBT.

TOEN IK VIER WAS
HEB IK EEN BIJEN-
BOORDMOTOR OP-
GEGETEN.

De Stripschappagina

Postbus 11335,
1001 GH Amsterdam

MEDEDELINGEN, BERICHTEN & AANBIEDINGEN

Colofon:

voorzitter: Hennie Wesseling
secretaris: Hans Sonius
penningmeester: Theo van Anraad
informatie: Hans Duncker
ledenservice: Ton Schuringa
documentatie: Albert Tol
filmzaken: Ad Huysmans

070-276202
015-570067
020-115025
020-939857
020-852229
020-134128
030-321353

Girorekeningen:

contributie	1.513.000
hoofdrekening	5.000.000
ledenservice	3.291.121
informatie	5.463.424
filmotheek	491.593

Alle girorekeningen staan t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.

Bankrekeningen:

hoofdrekening	42.11.38.114
ledenservice	46.28.09.498

Beide rekeningen bij de Amro Bank te Amsterdam t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.

Lid kunt u worden door:

- storting van f 25,— op giro 1513000 of bankrekening 421138114 beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- storting van f 17,50 op één van bovengenoemde rekeningen indien u jonger dan 15 of ouder dan 65 jaar bent.

Lid én abonnee op Stripschap wordt u door:

- storting van f 62,— op bovengenoemde rekeningen.

Evenementen

Op 12 mei a.s. vindt de 31e Algemene Leden Vergadering van Het Stripschap plaats in Zalencentrum KOBUS aan de Poort Utrechtsestraat 49, 3811 LA Amersfoort. Tel: 033-17345/46.

Naast deze A.L.V. is er een strip-ruilbeurs, worden films vertoont uit eigen film-o-theek en is er een kleine gezellige veiling na afloop van de vergadering.

Kobus aan de poort is makkelijk vanaf het station Amersfoort lopend te bereiken, maar de afstand is te ver om met zware dozen af te leggen. Stevig wandelend doet men 't in zo'n 10 minuten. De automobilist kan ter plekke kortstondig laden en lossen. Kobus Zalencentrum staat pal aan de ingang van het winkelcentrum/wandelpromenade.

FILMOTHEEK

Zoals op de ALV van 8 januari j.l. reeds gemeld werd, zal er een lijst verschijnen met daarin informatie over de films in onze filmotheek. Gezien de hoeveelheid werk die dit met zich meebrengt en de korte voorbereidingstijd, was het onmogelijk deze lijst nu al te publiceren. U zult hem in het volgende num-

mer aantreffen.

Nogmaals: iedereen die films (op 8, 9½, 16 of 32 mm), video-banden, geluidsopnamen, dia-series enz. enz. te koop, ter donatie, ter copiering of ter gebruik heeft, wordt vriendelijk verzocht ons hiervan op de hoogte te stellen. Verder zijn natuurlijk alle ideeën en informatie altijd welkom.

STRIP-3-DAAGSE 1984

Ook 1984 zal een Strip-3-daagse kennen, als elk jaar zelfde plaats (Turfship Breda), zelfde tijd (14, 15 en 16 september). Hier zal de blik voornamelijk op de toekomst gericht zijn. Wat dit Science Fiction Strip Feest allemaal te bieden zal hebben, zit nu nog in de computer, maar als u denkt aan een boekenbeurs, een ruilbeurs, een sf-tentoonstelling, laser, video, computerspelen, een conventie over merchandising van stripfiguren, dan krijgt u zo'n beetje een indruk. Waar we al die activiteiten (en al die bezoekers) moeten laten, mogen de Martianen weten, dus zorg voor voldoende zuurstof in uw ruimtepak. Reserveer in elk geval alvast een plaatsje bij het raam in de raket naar Breda, want de sterren zullen er weer

vanaf springen! Volgende maand méér toekomstmuziek.

Uit de Toonder Studio's

Van deze stripserie, uitgegeven door Arboris i.s.m. Het Stripschap, zijn inmiddels vier delen verschenen.

- 1 Floris: Het rode meel + Wie káatst moet de bal verwachten (door Gerard Soeteman en Gerrit Stapel) + informatie over Floris;
- 2 Myra van Dijk: Drugs + Bloody Mary (door George Mazure) + informatie over Myra van Dijk;
- 3 Student Tijloos: Een droesel op de vliering + De wet van vraag en aanbod (door Lo Hartog van Banda en Gerrit Stapel) + informatie over de totstandkoming van Student Tijloos;
- 4 Aafje Anders: De juwelenroof + De glazenwasserij + Operatie NB (door Andries Brandt en Jan van Haasteren) + interview Jan van Haasteren o.a. over Aafje Anders.

In deze reeks worden strips opgenomen uit de Toonder Studio's,

voornamelijk in de vijftiger en zestiger jaren vervaardigd door tekenaars en scenaristen als Gerrit Stapel, George Mazure, Thé Tjong Khing, Andries Brandt, Jan van Haasteren, Fred Julsing, Gerard Soeteman en Jan Wesseling.

Deze strips zijn (op een enkele uitzondering na) nooit eerder in albumvorm verschenen en meestal bij zeer weinigen bekend. Niet terecht, want de kwaliteit van deze strips staat op hoog peil. Uitgeverij Arboris en Het Stripschap staan er borg voor dat deze liefhebbersuitgaven op waardige wijze vorm krijgen: verzorgd, overzichtelijk, druktechnisch van hoge

kwaliteit en voorzien van uitgebreide informatie over de strip, de makers en publicatiegeschiedenis.

Van deze reeks zullen er per jaar zes delen verschijnen, paarsgewijs in september, december en mei. In mei zullen delen 5 en 6 verschijnen:

5 Horre, Harm en Hella: De maagd van Otterhout (door Thé

Tjong Khing, Jan van Haastren en Andries Brandt) (strip met ondertekst);

6 Marion: twee verhalen (door Jan Wesseling en Thé Tjong Khing).

De omvang van de albums varieert van 44 tot 60 pagina's op normaal albumformaat. De reeks verschijnt

in beperkte oplage en wordt alleen onder de stripspecialzaken verspreid.

De prijs bedraagt f 9,50 per album. Het Stripschap heeft echter mogelijkheid tot INTEKENEN geopend, en wel op 6 albums tegelijk, voor de gereduceerde prijs van f 51,- (d.i. f 8,50 per deel). Voor dit bedrag krijgt u de albums zo spoedig mo-

gelijk na verschijnen thuisgestuurd (zonder berekening van portokosten).

Intekenen doet u door middel van het overmaken van dit bedrag op girorekening 3291121 of bankrekening AMRO 462809498 t.n.v. Het Stripschap ledenservice onder vermelding van 'Uit de Toonderstudio's 1-6.

Ledenservice

Als u ver van de bewoonde stripwereld woont, als het typisch Hollandse winterweer u binnen houdt, of als u gewoon gesteld bent op comfort, dan kan de Ledenservice van Het Stripschap toch uw stripverzameling op peil houden. Hieronder treft u een overzicht aan van wat die Ledenservice u allemaal kan bieden.

U kunt de aanbiedingen bestellen d.m.v. een overmaking op postgiro 3291121 of AMRO 462809498 t.n.v. Het Stripschap Ledenservice, Amsterdam. Op de overschrijving vermelden welke albums u wenst te ontvangen en gaarne minimaal 2 albums tegelijk bestellen i.v.m. portokosten. Niet leden dienen 10% bij het bedrag op te tellen voor verzendkosten.

Uit de Toonder-studio's:	4 delen	f 9,50 per deel
Tom Poes: sets A B C D H	I K R U V W X	f 7,50 per set
Oberon zwart-witreeks:	delen 21 24 27 29 30 31	f 5,95 per deel
	delen 32 33 34 35 38 39	f 5,95 per deel
	delen 40 42 43 44	f 5,95 per deel
	deel 41	f 6,95
	delen 45 46 47 48 49	f 6,25 per deel
Arman en Ilva	7 delen	f 29,75 per deel
De Generaal (harde kaft)	delen 6 7 8	f 9,90 per deel
Aram	delen 7 8 10 12 13	f 14,95 per deel
	delen 24 25 26 27	f 14,95 per deel
Senmoet	4 delen	f 13,90 per deel
Jennifer Scott	4 delen	f 13,90 per deel
Gloria van Goes	3 delen	f 13,90 per deel
Frank de vliegende Hollander	delen 1 4 7	f 11,90 per deel

Piloot Storm	6 delen	f 11,90 per deel
S.S. Anne	2 delen	f 11,90 per deel
Alleen op de wereld		f 13,90
Dzjengis Khan		f 13,90
Liselore		f 13,90
Tekko Taks	deel 1	f 14,90
Koning Hollewijn	10 delen 1 t/m 8	f 19,90 per deel
	delen 9 en 10	f 22,50 per deel
	12 delen	f 8,50 per deel
Vader en Zoon		f
Het Hop-mysterie		f
Het toernooi		f
Kraaienhove	deel 1	f
Arboris Stripselectie	delen 1 t/m 4	f 00,00 per deel
Oktaaf Keunink		f 35,-
Paulus als Hulpinterklaas		f 8,90
De reis van Prins Foedji		f 18,50
Walt Disney verjaardagskalender		f 7,50
Spekkie en Blekkie: De meewarige kruiers		f 9,90
Word Vervolgd - Striplexikon der lage landen		f 49,50
Stripkatalogus 1982/1983		f 45,-
Stripjaarboek '83-'84		f 19,50
Comics katalogus		f 14,95
Katalogus Lilliput-uitgaven		f 14,95
Stripspecials: Lucky Luke en Suske & Wiske		f 19,80 per stuk
	Giraud/Moebius en Flater	f 25,- per stuk
Conventiebundel Parodie en Plagiaat		f 2,50
Conventiebundel Strips en Onderwijs		f 3,50
De zaak Kuifje		f 15,-
Het zwartboek van Prins Valiant		f 27,50
Tom Poes: de feunix - Cursorisch lezen		f 6,90

STRIPWINKELGIDS

POP

Stripwinkel - Oude Aa 1 - Helmond - 49222

**HAAGSE
STRIPSHOP**

Wagenstraat 183
2512 AW Den Haag
Tel.: 070 - 63 41 15

STRIPBOEKHANDEL

broestraat 22 delft

tel. 015 136097

BUL SUPER

ROTTERDAMS GROOTSTE STRIPWINKEL & LECTUURHAL

TIJDSCHRIFTENHAL

NOORD

ZAAGMOLENDRIFT 35 t/m 41

1e MIDDELLANDSTRAAT 110

ROTTERDAM

**SCIENCE FICTION
STRIPVERHALEN**

geopend dinsdags tot zaterdag
09.00 t/m 18.00 uur
vrijdagavond tot 21.00 uur

DE BEREKUIL
LIJNBAAN 118 ROTTERDAM
TEL.: 010-122734

DE PRIJSBREKER IN STRIPLAND!

DUBBELMAN

Hilversum-Vaartweg 17

dag. 10-18 uur, do. tot 21 uur
035-234091 bgg. 03465-71142

Stripwinkel Beo
Hopland 15 - Antwerpen
Tel. 03/233.2536

OPEN ALLE-DAGEN
VAN: 10 u - 18 u / Zondag 10 u - 14 u
HOPLAND 15 (BIJ VOGELIJSMARKT)

STRIPWINKELGIDS

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO'

Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

STRIPWINKEL GUUST

In- en verkoop
van stripverhalen

Torenpassage Breda, tel. 076-134153.
Geopend: maandag: 13.00-18.00 uur. Di t/m
za: 11.00-18.00 uur. Donderdag tot 21.00 uur.

STRIPBOEKHANDEL DE NOORMAN

Lange Hezelstr 113a Nijmegen tel 080-226146
Koningstr 43 Arnhem tel 085-420909
Nieuwlandstr Tilburg tel 013-358319

HARA-KIRI

Goudsesingel 44 3011 KC Rotterdam
Tel. 010-331710

RICHARD

Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923.

Leidse Stripshop
Aalmarkt 4 Leiden
tel. 071-121802

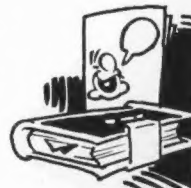

BLUNDER

In- & Verkoop
van STRIPBOEKEN

Oude Gracht 203 (hoek Haverstraat)
Utrecht - 311461

EPPO STRIP-BOEK
ANTIQUARIAAT
JOS & MARI HUDDLESTON
SLATER
KLEINE BERG 33
EINDHOVEN
TEL:
040-441882

© JOOST SWARTE
JACOBINENSTRAAT 10
2011 TH HAARLEM
TEL 023-320782

Antiquariaat Nillco

Strips en oude boeken

Nieuwlandstraat 25, Tilburg
013-431229 - 3 min. v. station
di.-wo.-vr. 12-6, do. 12-9, zat. 11-5

Nu ook een
STRIPSPECIAALZAAK
in Vlissingen
met de meest uitgebreide collectie
strips, ook Frans-Engelstalige.

GRAMM. STRIPS 76
DE STRIPWINKEL
Paul Krugerstraat 146-148
4381 WK Vlissingen, 01184-17054

LAMBIEK

Kerkstraat 78, Amsterdam,
telefoon 020-267543

Stripwinkel 'Ombrosius' Amsterdam
Oostenburgergracht 69, 020-224680
Gesp. in stripweekbladen.
Molukkenstraat 86, 020-945969
gesp. in Ned. en Eng. Comics
Ook een uitgebreid Antiquariaat.

STRIP ANTIQUARIAAT + STRIPGALERIE PANDA

Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*

geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag
van 11 tot 5 uur

STRIPWINKEL DUMPIE

Nieuwe Rijn 18, Leiden, tel. 071-126404

BESLIST DE GOEDKOOPSTE MET ANTIQUARISCHE PRIJZEN!!

(meestal niet meer dan 60% van de
catalogus prijs)

DE LEKTUURHAL

*GESPECIALISEERD IN STRIPS

LEELIWARDEN
OUD KELDERS 10
058-180756

HARTJE SHEEK
NIVE BURGT. 3
05150-15510

STRIPWINKEL STARS

SCHEFFERSPLEIN, DORDRECHT
078-142012
DAGELIJKS GEOPEND VAN 11.00
UUR T/M 17.30 UUR
ZATERDAG DE GEHELE DAG
IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN
TEVENS ANTIQUARIAAT.

WONDERLAND

strips en science fiction.

Soembawastraat 56
1095 XD Amsterdam
020-943562

HELP... de groenen komen!

NIEUW!
f4,95/Bf95

Pat Maller ①
**Het is groen
en het...**

Copyright © 1984 Pat Maller IPS, Parijs-Brussel.
Artwork production WMB Production Hamburg.
Copyright © 1984 Nederlands taalgebied Benelux, CentriPress b.v., Bussum.

Nu overal verkrijgbaar. Van CentriPress.